ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

مولا سەدىق يەركەندى

نەشرگە تەييارلىغۇچى: مەھەممەتتۇرسۇن باھاۋدىن

سىرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلغۇچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق - مۇھەببەت ۋە مېھىر - شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنۇي دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر مىرزا ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

ۋاقتىكى، بۇ كۆلپەتلىك ھادىسىلەردىن شاھزادىگە شۇنداق بىر قىيىن ئەھۋال يۈزلەنىدىكى، ئۇنىڭ سەۋر - تاقىتى قالمىدى، ئىختىيارىمۇ قولىدىن كەتتى. ئۇ: «ئەقىل مىزانىمدىن ئايرىلىپ قالمىسام ياخشى بولاتتى» دەپ ئۆزىدىن ئەندىشە قىلاتتى. بېشىغا چۈشكەن بۇ سەۋدانى يوشۇرۇپ قالالماي مۇلكىئارانى بىر خىلۋەتكە چاقىردى. ئۇنىڭغا ئۆزىبېشىغاچۈشكەن بۇ ماجىرانى ۋە بۇ ھەۋەس كۆڭلىگە سالغان بالانى ئېيتىپ، تۆۋەندىكىلەرنى دېدى:

— خاھى گادا، خاھى شاھ بولسۇن، خاھى غاپىل، خاھى ئاگاھ بولسۇن، مەيلى نېئىمەتلەرگە كۆمۈلسۇن، مەيلى مېھنەتلەرگە گىرىپتار بولسۇن، ياكى ياخشىلىق ۋە ياكى يامانلىق بولسۇن، ئىشقىلىپ تەقدىرى ئەزەلدە پېشانىسىگە پۈتۈلگەنلا بولسا، ئۇنى كۆرمەسلىكە ئىلاجى يوق. ھەر بىر ئادەمزات، مەيلى شاھ، مەيلى گادا‌ي بولسۇن ئۇنىڭ بوينى قازا ھۆكمىنىڭ توزىقىدىن ئازاد ئەمەس. ئەزەلدە يېزىلغان قىسمىتىنى ئۆزگەرتىمەن دېگەنلىك — سۇ ئۈستىگە خەت يازغانلىق بىلەن باراۋەر. تەقدىر قەلىمى نېمىنى يازغان بولسا، ئۇنى ئۆزگەرتىش ھېچقاچان بەندىنىڭ قولىدىن كەلمەيدۇ. زامانىنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى بىلىپ تۇرغۇچى ئىلىم ئىگىلىرىمۇ پەلەكنىڭ ھىيلە - نەيرەڭلىرى ئالدىدا ئاجىزدۇر. بىراۋنىڭ دۇنياغا ھۆكمى يۈرگەن تەقدىردىمۇ، ئۇنىڭغا تەقدىر قازاسى كەلسە، نېمە ئىلاج قىلالىسۇن؟ مەن خالايىقنىڭ تەقدىر ئالدىدىكى ئاجىزلىقى توغرىسىدا سۆزلەۋاتىمەن. بىراق مەن شۇلارىدىنمۇ ئاجىزمەن. تەقدىرمى پېشانەمگە نېمىنى يازغان بولسا، ئۇنى كۆرمەي ئىلاجىم يوق. بۇ ئىشلارنىڭ ئالدىمغا كېلىشى ئەزەلدىن مۇقەررەرلىكتۇر. كۆڭلى ئەقىل نۇرى بىلەن روشەنلەشكەن

ھەر بىر كىشى بۇ ئىشتا مېنى كەچۈرۈشى لازىم. مېنىڭ بۇ غەيرىي ھالىتىمدىن ساقا مالالىق يەتمىسۇن، بۇ مېنىڭ ئېختىيارىمدىكى ئىش ئەمەس. ئالەمنى تەربىيەت قىلغۇچى تەڭرىنىڭ قۇدرەت قەلىمى بىلەن قىسمەتكە يېزىلغان بۇ ئىشلارنىڭ غايەت مۇشكۈل ئىكەنلىكىنى، قازا ئوتىنى پەسەيتكىلى بولمايدىغانلىقىنى ياخشى بىلىمەن. ماڭا كەلگەن بۇ خىل قىسمەتنى سېنىڭ خاقانغا بېرىپ ئېيتىشىڭنى ئىلتىماس قىلىمەن. ئارىمىزدا ئۇنىڭ ئاتىلىق ھەققى بار. شۇڭا، ئاتامنىڭ رۇخسەت بېرىشىنى تەلەپ قىلىمەن. ئۇ كېتىۋاتقان بۇ يولۇمدا ماڭا ھېممەت بېغىشلىسۇن. بەزىدە مېنى دۇئاسىدا ياد قىلىپ قويسۇن. ئۇنىڭ ھېممىتى بىلەن مېنىڭ بۇ مۇشكۈل ئىشىم شەكسىز ئاسان بولغاي. ئەگەر رۇخسەت قىلمىسا، بۇ سەرلىرىم تەڭرى ئالدىدا، روشەنكى بىچارە ۋە ئاجىز بولغىنىم ئۈچۈن ئاۋارە بولماقتىن باشقا ئىلاجىم يوق. چۈل ۋە ئاۋات دېمەي، بېشىمنى ئېلىپ مەقسەت يولۇمغا قاراپ كېتىۋېرىمەن. ئەگەر بۇ يولۇمدا ئەجدىھالار، ددۇلمەر ياكى تىلسىملار ئىچىدىكى يۈز مىڭلىغان بالالار ئۈچۈرسىمۇ، كۆزۈمنى يۇمۇپ شۇ ئاپەتلەرگە ئۆزۈمنى ئۇرىمەن. بۇ ئىشىمنىڭ قايتۇرۇلۇشى ئىمكانىيەتتىن ناھايىتىمۇ يىراق، شۇڭا شاھنىڭ رۇخسەت بەرگىنى ياخشىراقتۇر، — شاھزادە بۇ تەھلىكىلىك سۆزلەرنى ئېيتىپ بولۇپ، ئارقىدىن ئۇنىڭدىنمۇ قاتتىقراق سۆزلەر بىلەن قەسەم قىلدى، — ئەمدى سەن ئاتامدىن رۇخسەت ئېلىپ بېرىش يولىدىكى ھەرىكىتىڭنى ئۇقۇسانسىز بېجىرگەيسەن، — دېدى.

ئەلقىسسە، مۇلكىئارا بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا ئىچ-ئىچىدىن ئاھ تارتتى. پەرھادقا نەسىھەت قىلاي دەپ قارىسا، ئۇ نەسىھەت ئىشىكلىرىنى ئېيتىپ قويغاندى. ئەمدى ھەرقانچە سۆزلىگەن بىلەنمۇ ئۇنىڭ قۇلىقىغا كىرمەيدىغانلىقىنى بىلدى. ئۇنىڭ دەردلىك سۆزلىرى تولىمۇ كۈچلۈك ئىدى. ۋەزىر شاھزادىنىڭ بۇ ئەھۋالىغا قاراپ، ئەجەبلەندى ۋە قايتا سۆزلەشكە ئاجىز كەلدى. شاھزادىنىڭ ۋۇجۇدى ھېلىقى چۈشىنىڭ يالقۇنىدىن نابۇت بولغاندى. ئۇنىڭ ئاھىنىڭ تۈتۈنى كۆك گۈمبىزىدىن ئاشقاندى.

مۇلكىئارا يەغلىغىنىچە خاقانىنىڭ ئالدىغا يېتىپ باردى. خاقانىنى مەخسۇس خانىسىغا ئېلىپ كىرىپ، پەرھادنىڭ تارتقان ئازابىنى ۋە ئۇنىڭدىن مەلۇم بولغان ۋەقەلەرنى بىر-بىرلەپ بايان قىلدى.

خاقان پەرھادنىڭ بۇ ماجىراسىنى ئاڭلاپ ئۆز كۆكسىگە ئۆزى ئۇرۇپ، ياقىسىنى چاك قىلدى. مۇلكىئارا بىلەن ئىككىسى پەرھادنىڭ ئازابىدىن كۆپ ئەندىشە قىلىپ يىغلاشتى. خاقان قايغۇرۇپ، تاقەتسىزلىنىۋاتقاندا، مۇلكىئارا خاقانغا تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ، شاھنىڭ ھەسرىتىگە جان كۆيدۈرۈپ، يېقىملىق سۆزلەر بىلەن نەسىھەتكە تىل ئاچتى:

— ئەي شاھىم، تەڭرىدىن نېمە كەلسە، ئۇنىڭغا چارە يوق. قازاغا رىزالىق بېرىش لازىم. بۈگۈنكى ۋاقىتنى غەنىمەت بىلىپ، دەرد-ھەسرەتنى تاشلاپ ئۇنىڭ ئىلاجىنى قىلىش كېرەك. چۈنكى ئۆزلىرىنىڭ پارلاق كۆڭۈللىرى دۆلەتنىڭ مەشئىلىدۇر. ئەقىللىق كىشى ئىشنىڭ چارىسىنى تېپىپ ئۇنىڭدىن نەتىجە ھاسىل

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

قىلالايدۇ. ئۆزلىرىگە بۇنى ئېيتىپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق، ئەلۋەتتە. ئەگەر تەڭرىنىڭ تەقدىرى چارە تېپىشنى مەنئى قىلسا، قازانىڭ ھۆكمىگە قانائەت قىلىش كېرەك.

خاقان:

— ئەي ئىقبال چىرىغىنىڭ نۇرى، دىللارغا ئارامىلىق بېغىشلىغۇچى، دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى:

كىشى ئۆز جانىدىن تويسا بولۇرمۇ؟
ئۇنى ئۆز ھالىغا قويسا بولۇرمۇ؟

خاقان سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ:

— كۆڭۈلنىڭ دەردىگە نەسىھەت دەرمان بولىدۇ. ئۇنىڭغا ئىمكان قەدەر نەسىھەت قىلىمىز، ئەگەر بۇ نەسىھەتلەر بىلەن تىنچلانسا، بىزگە ئىقبال يۈزلىنىپ كۆڭلىمىزنىڭ ئىستەكى، جىنىمىزنىڭ راھەتى ھاسىل بولىدۇ. ئەگەر ئۇنىڭ كۆڭلىگە نەسىھەتلىرىمىز تەسىر قىلمىسا، تەڭرىدىن نېمە كەلسە، خۇشاللىق بىلەن رازى بولۇشتىن باشقا چارىمىز يوق، — دېدى.

خاقان مۇلكىئارا بىلەن ناھايىتى كۆپ كېڭەشكەن، خىلۋەخىل تەدبىرلەرنى تۇزگەن بولسىمۇ، لېكىن شاھزادە ئۆزدىنىڭ ئارزۇسىدا قەتئىيلىك بىلەن چىڭ تۇردى. نەسىھەتلەر كار قىلمىدى. شاھزادىگە بۇھەقتە قانچە سۆزلىگەنسېرى ئۇنىڭ ئارزۇسى تېخىمۇ كۈچىيەتتى. خاقان بۇ چارىلەردىن نەتىجە چىقمىرالماي، مەيۈس لەندى. شاھزادىنى قاماپ قويۇشنى ئويلىغان بولسىمۇ، لېكىن يەنە چىدىمىدى. ئاخىر ئۇ: «پەرھادنىڭ كۆڭلىنى خاپا قىلىش، ئۇنىڭ ھايات گۈلشىنىنى خازان قىلىش بىلەن باراۋەر. شۇڭا چىن ۋە خىتاي مەملىكىتىدىكى قوشۇنلارنى يىغىپ، يۇنان زېمىنىنى باسروق قىلسام، ئوغلۇمغا ھەمراھ بولۇپ، ئۇنىڭ ياخشى - يامان ئىشلىرىدىن خەۋەردار بولسام» دەپ ئويلىدى. بۇ ئوي ئۆزىگە مۇۋاپىق تۇيۇلۇپ، مۇلكىئاراغا:

— پەرھادنىڭ ئالدىغا چاپسان بار ۋە ھېنىڭ ئېيتقانلىرىمنى ئۇنىڭغا بىر - بىرلەپ چۈشەندۈر، — دېدى.

مۇلكىئارا ئورنىدىن تۇرۇپ، پەرھادنىڭ ئالدىغا باردى، شاھنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئۇنىڭغا بىر - بىرلەپ مەلۇم قىلدى. شاھزادە ئۆز مۇددىئاسىنىڭ ئىشقا ئېشىشىنى ۋە بۇ ئىشقا ئاتىسىنىڭ رازىلىق بەرگەنلىكىنى ئاڭلاپ، ئەگەر «ئۆزۈم يالغۇز بارىمەن، بۇ ئىشنى ئۆز مەيلىمچە قىلىمەن» دېگۈدەك بولسا، ئۇ ھالدا ئاتىسىنىڭ غەم - قايغۇدا قالدىغانلىقىنى ھەم بۇ ئىشنىڭ مۇرۇۋەتتىن بولمايدىغانلىقىنى بىلدى. ئاتىسىنىلا ئەمەس، بەلكى پۈتۈن مەملىكەتنى ھەتتا كۆك ئاسمانىنىمۇ ھايا - جانغا سېلىپ قويىدىغانلىقىنى پەملەپ، مۇلكىئاراغا:

— شۇنداق قىلغىنكى، بىز شۇ تەرەپكە قاراپ يولغا راۋان بولايلى، دېدى.

مەقسىتى ھاسىل بولغان مۇلكىئارا دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ، خاقانىنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە بۇ ۋەقەدىن ئۇنىڭ كۆڭلىنى خۇشاللاندۇردى. ئۇنىڭدىن كېيىن قوشۇنلارغا پەرمان چۈشۈردى، جارچىلار: «بارلىق قوشۇن بەلگىلەنگەن جايغا يىغىلسۇن» دەپ خەۋەر يەتكۈزدى. نەزمە:

كەل، ئەي ساقى، چۇ ئۆتتى ئەيش چاغى،
ماڭا تۇت ئەمدى ئاتلانۇر ئايغى.
دىماغىمدىن ئالىپ بىر جام ئىلە ھۇش،
مېنى قىل دېۋ بەندۇ ئەژدىھا گۈش.

* *

سەرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلىـ
ھۇچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بەشا ـ
رەت بەرگـۇچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق ـ
مۇھەببەت ۋە مېھىر ـ شەپقەت سەھىپىلىرى ـ
نىڭ مۇئەللىپى، مەنسۇي دۇنيانىڭ ھۆ ـ
كۈمرانى ئەمىر ھەرزا ئەلىشىر بۇ ئاجا ـ
يىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن
تۆۋەنكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

ۋاقتىكى، خاقان پۇرسەتنى غەنىمەت
بىلىپ، يۇنان مەملىكىتىگە يۈرۈش قىلىش ـ
نىڭ تەييارلىقىنا كىرىشتى. يۈرۈش ناغ ـ
رىسى چىلىندى. پۈتۈن لەشكەرنى يەغمش
ئۇچۇن ئەلگە چاپارمەنىلەرنى ئەۋەتتى.
لەشكەرلەر مەملىكەتنىڭ تەرەپ ـ تەرەپلىرى ـ
دىن توپ ـ توپى بىلەن يېتىپ كېلىشكە
باشلىدى. شۇنچىلىك كۆپ قوشۇن يىغىلـ
دىكى، بۇ كونادۇنياتېخىچە بۇنچىلىك كۆپ
قوشۇننى كۆرمىگەنىدى. قوشۇن دەريانى
دولقۇنلىدى، ئۇنىڭ دولقۇنى ئاسمان دې ـ
گىزىغا بېرىپ تۇتاشتى. قوشۇن توپلانغان
جايغا ئوردىغا لايىق شۇنداق باردىگاھلار
تىكىلدىكى، ئۇنى ھېچكىم كۆرۈپ باقمان
ئەمەس ئىدى. ئەقلىمۇ بۇنداق يېمەك
ئەتلەسلەرنى تەسەۋۋۇر قىلمىغاندى. يەنە
ئاسمان ئىشخانىسىدەك بىر ئاق ئۆي تە ـ
كىلدىكى، ئۇنىڭ باردىگاھى كۆككە يەتكەنـ
دى. بۇ پۈرۈزا رەڭلىك باردىگاھنىڭ ئىگـ
كى تۇۋرۇكى بولۇپ، ئۇ ئاپتاپتا چاقناپ
تۇراتتى. چىدىر ۋە باردىگاھلارنى مۇستەھـ
كەملەش ئۇچۇن قېقىلغان ئالتۇن ـ كۈمۈش
قوزۇقلار ئاسماندىكى يۇلتۇزلاردەك يالتـ
رايتتى. ئۇ يەرگە تىكىلگەن چىدىر ۋە
باردىگاھلارنىڭ ھېسابى يوق ئىدى. ئۇن
ئىككى باسقۇچلۇق يۇكسەك بىر تەخت
قۇرۇلدى. ئۇنىڭ ئۇن ئىككى قىرىنىڭ
ھەر بىرى كۆك مىسالدا ئىدى. بىراق
بۇ كۆكتەك يۇكسەك قىرلارنىڭ ھەر بىرى ـ
نى شىمال يۇلتۇزى يۇز ئەسىر ئايلانسـ
مۇ بېسىپ ئۆتەلمەيتتى. ھەر باسقۇچقا
تارتىلغان ئالتۇن تاناپلار كۆك دىئامېترى ـ
دىن كېيىپ ئېلىنغاندەك ئىدى. ئۇنىڭدىكى
ھەر بىر باردىگاھ جەمشىدنىڭ ئايۇنىدەك
بولۇپ، ئۇ باردىگاھتىكى ئالتۇندىن ياسالـ
غان ھەر بىر گۈلدىن قۇياشمۇ رەشىك
قىلاتتى. ئۇ يەرگە تىكىلگەن باردىگاھلار
يۇلتۇزلاردىنمۇ كۆپ بولۇپ، ئۇ يەرگە يى ـ
غىلغان قوشۇن چۈمۈلىلەردەك مەغلايىتـ
تى. يەر كۆتۈرەلمىگىدەك ھالەتتىكى بۇ قو ـ
شۇن پۈتۈن ئالەمنى سەلدەك بېسىپ جان
مۇلكىگە باسرۇقىقا ماڭغان سۆيىگۈ لەشكەر ـ
لىرىدەك يۇنان مەملىكىتىگە قاراپ ئاتلانـ
دى. بۇ قوشۇننىڭ يۈرۈش قىلغان ئاياغ
ئاۋازى نەگە يەتسە، ئاڭلىغان خەلقتىن
«قاچ!» دېگەن سادا ياڭرايتتى. قوشۇن
بىر يەردە ئىككى كۈنمۇ توختىماي مەنـ
زىلمۇ مەنزىل كېزىپ ماڭاتتى. ئۇلارنىڭ
كېلىۋاتقان تەۋىشى قەيەرگە يەتسە، بۇ
تەۋىشنى ئاڭلىغان خەلق ئەقلىي ھوشىدىن
ئايرىلاتتى. ھەر بىر مەملىكەتنىڭ ئىشغال
قىلىنىشى توغرىسىدىكى خۇش خەۋەر بى ـ
لەن تەڭ ھەر بىر قەلئە قۇلۇپلىرىنىڭ
ئاچقۇچىمۇ يېتىپ كېلەتتى. ھەر مەنزىلدە
بىر مەملىكەت ئىشغال قىلىناتتى. مەملىكەتلا
ئەمەس، بەلكى سۇ ۋە قۇرۇقلۇقلارمۇ ئىش ـ
غال قىلىناتتى. نەچچە ئاي چۆل، ۋادى ـ
لارنى كەزگەندىن كېيىن يۇنان مەملىكىتـ
نىڭ قارىسى كۆرۈندى. بۇ مەملىكەتنىڭ
ھەر خاقان قوشۇننىڭ كېلىۋاتقانلىقىدىن

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

خەۋەر تاپتى. بۇ مەملىكەتنىڭ كاتتىلىرى ۋە پۇقرالىرى ئۆز ئەھۋالىغا ياردىشا ھەدىيە لەرنى ئېلىپ كېلىپ، خاقانىنى قارشى ئالـ دى. ھېكمەت ئەھلىگە خۇشال ھايات يۈزـ لەندى. خاقانىڭ كېلىشى گويا شەرەپ بۇرجىغا ئاتارۇد (مېركۇرى) يۇلتۇزى كەلـ گەندەك بولدى. پۈتۈن شەھەر خەلقى خاقانىنى گويا بەخت ـ دۆلەتكە ئوخشاش قارشى ئالدى. ئۇنىڭغا كېلىپ قوشۇلدى. يەنە بۇ مەملىكەتنىڭ مەيلى ياخشى ۋە يامانلىرى بولسۇن، ئۇلار مال ـ مۈلۈكلىرىنى ئېلىپ كېلىپ خاقانىڭ يۈكسەك ئاستانـ سىگە باش قويدى، مەملىكىتىنى خاقانىڭ ئىختىيارىغا تاپشۇردى. خاقانمۇ ھۆكۈمەت ئەھلىنىڭ ئىززەت ـ ھۆرمىتىنى لايىقىدا قىلىپ، ئۇلارنىڭ ھەر بىرىگە مۇناسىپ ئورۇن بەردى. ھەممىگە مېھرىبانلىق بەـ لەن مەرھەمەت قىلدى ئۇلارمۇ شاھقا دۇئا قىلىپ مەدھىيىلەر ئوقۇدى. ھۆكۈـ مەت ئەھلى خاتىرجەم بولدى. خاقان ئۆزىنىڭ ھاكىمىيىتىنى تىكلىدى ۋە جەمـ ئىيەتكە تىل ئېچىپ:

— خاھىشىنى ئۆزگەرتىپ تۇرغۇچى بۇ پەلەك بىزنى بۇ ئۆلۈك تەرەپكە ئەۋەـ تىپ، چۆللەرنى كەزدۈردى. بىزنىڭ بۇ يەرگە كېلىشىمىزدىكى مەقسەت، مەملىكەتـ لەرنى ئىشغال قىلىش ئەمەس، بەلكى بىر تەھلىكىنىڭ ئالدىنى ئېلىشتۇر. ـ دەپ ئەھـ ۋالنى بايان قىلدى.

يۇنانىنىڭ ھۆكۈمەت ئەھلى خاقانغا:

— بۇ جايدا باشتىن ـ ئاخىرغىچە تاشتىن پۈتكەن بىر تاغ بار. بۇ تاغنىڭ ئىچىدە ھىجران تۇنىنىڭ قاراڭغۇسىدەك بىر قاراڭغۇ غار بار. گويا قىشنىڭ تۇنلـ رى يۈپيتېر يۈلتۇزىدىن يورۇغانىدەك، بۇ غارمۇ سوقرات ھېكمىدىن نۇرلانغانىدۇر. شۇ تاغقا يەتكۈچە ئۇچ مەنزىل بار، — دەپ ئۇنىڭ ئەھۋالىنى بىر ـ بىرلەپ بايان قىلدى.

خاقان ئۇلاردىن نىشان سوراپ:

— بىلگىنىڭلارنى بىزگە ئېيتىپ بېرىڭلار، بىزنىڭ مەقسىتىمىز قايسى تەرەپـ تە ھەل بولىدۇ، يولى نەدە، مۇساپىسى قانچىلىك؟ — دېدى. يۇنان بىلىمدارلىرى تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ، دۇئا قىلىپ تۆۋەنـ دىكىچە جاۋاب بەردى:

— ئەي پادىشاھ، بىزدىن بەلگىسىنى سوراۋاتقان ئادەم بولسا، بۇ مەملىكەت ئىچىدىكى تەڭداشسىز بىر ھېكمەدۇر، يېشى بەش يۈزدىن ئاشقان، ئەل ئىچىدە سۆـ ھەيلا ھېكىم دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇ بىزنىڭ يۇنانىدا ئۆتكەن سوقراتقا ئوخشاش ھېكمـ دۇر. ئۇمۇ سوقراتتەك غاردا يوشۇرۇن ياشايدۇ. ئۇنىڭ ئىشى خىلۇەتتە ياشاش، بىز ھەممىمىز ھېكمەت بابىدا ئۇنىڭ شاگىرتلىرىدۇرمىز. ھېكمەت ئەھلىنىڭ پاناھى بولغان شۇ ھېكىم شاھ سورىغان ھەممە ئىشلاردىن خەۋەردار. شاھ نېمىنى سورىسا، بىز بىلگىنىمىزچە بايان قىلىمىز. ھېكمەت ئەھلى بىلمىگىنىنى سۆزلىمەيدۇ. خۇسۇسەن بىز دۆلەت ئەھلى سورىغان مەسىلىگە بىز ئىمكان قەدەر ھەقىقىتى بو ـ يىچە جاۋاب بېرىمىز. بۇ مۇشكۇل مەسـ لىنى پەقەت شۇ ھېكمىلا ھەل قىلالايدۇ. ئەگەر خالىسىڭىز شۇ ھېكمىنىڭ ئالدىغا باشلاپ بارايلى. خاقان بۇ سۆزلەردىن خەۋەر تاپتى. شاھزادىنىڭ كۆڭلى تولىمۇ خۇشال بولدى.

خاقان بىلەن شاھزادە دەرھال ئاتلاندى. ھەممە ھۆكۈمالارنىڭ ھەمراھلىقىدا قوشۇن تارتىپ دەشت تەردـ پىگە يۈرۈپ كەتتى. چۆلگە كىرگەندە

يىراقتىن بىر تاغنىڭ چوققىسى كۆرۈندى، سۇھەيلا ھېكىم يوشۇرۇنغان غار شۇ يەردە ئىدى. ئۇلار غارغا يېقىنلاشقاندا، ھەممىسى ئاتتىن چۈشۈپ غار تەرەپكە قەدەم تاشلىدى. ھېلىقى ھېكمەت ئەھلىلىرىدىن بىرى ئاستا غارنىڭ ئىچىگە كىرىپ، سۇھەيلا ھېكىمنى بۇ ئىشتىن خەۋەردار قىلدى. خاقان بىلەن شاھزادىنىڭ بۇ يەرگە ئاي بىلەن قۇياشتەك يېتىپ كەلگەتلىكىدىن بىشارەت بەردى. سۇھەيلا ھېكىم بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇلارنى ئۆز ھۈزۈرىغا چاقىردى. شاھ بىلەن شاھزادە ئەدەب بىلەن كىرىپ تەزىم بەجا كەلتۈردى. دانا ھېكىم ئورنىدىن تۇرۇپ، ئىككىيلەن بىلەن خۇشال ھالدا كۆرۈشتى. ئۇلارمۇ سۆيۈنۈپ ھېكىمنىڭ قولىغا سۆيدى. ھېكىم ئۇلارنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى ۋە ئۇلارنىڭ مۇشكۇل مەسىلىلىرىنى ھەل قىلىشقا كىرىشتى. خاقان ۋە شاھزادىدىن يولدا قانداق جاپا-مۇشەققەت تارتقانلىقىنى، بۇ يەرگە كېلىشىنىڭ سەۋەبىنى سوراپ:

— بۇ يىراق يوللارنى بېسىپ كېلىشتىكى مۇددىئايىڭلار نېمە؟ ماڭا بايان قىلىڭلار، — دېدى.

خاقان شاھزادىنىڭ ئەينەكنى كۆرگەندىن كېيىن بېشىغا چۈشكەن ئەھۋاللارنى سۆزلەپ بەردى. بىلىمدان ھېكىم ئەھۋالنىڭ نېمىلىكىنى بىلىپ ھەم سۆيۈندى، ھەم قايغۇردى ۋە دەرھال شاھزادىنى قۇچاقلاپ، ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياسىدى.

— ھە، ئاشۇ پەرھاد ئاتلىق يىگىت سەن ئىكەنسەن-دە، — دېدى ئۇ بىلىمدان ھېكىم شاھزادىنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ، ئاندىن كېيىن ئۇ تەڭرىگە سەجدە قىلدى ۋە پەرھادقا، — بۇ سىرلارنى ئاشكارىلىغۇچى دۇنيا مېنىڭ نەچچە يۈز يىل بۇ غارنى ماكان قىلىپ ياتقىنىمغا، يۈزلىگەن جاپا-مۇشەققەتلەرنى تارتقىنىمغا لايىق مۇرادىمغا يەتكۈزۈپ، بېشىمنى يۇقىرى قىپتۇ. جاماست ھېكىم ماڭا: «مەن ۋاپات بولۇپ، بۇ ئاسمان يەر ئايلانمىسىنى مىڭ يىل كەزگەندىن كېيىن، چىن مەملىكىتىدىن بىر شاھزادە چىقىدۇ. ئۇ يۇنانغا كېلىپ دۆلەتكە رەھبەر بولىدۇ. بىلىم ۋە بەخت-ئىقبال ئۇنىڭ چىرايىدىن ئەكس ئېتىپ تۇرىدۇ. ئىسمى پەرھاد بولۇپ، جان-تېنى بىلەن كۆپلىگەن جاپا-مۇشەققەتلەرنى چېكىپ، ئاخىر ئىسكەندەر رۇمىنىڭ تىلسىمىنى ئاچىدۇ» دەپ بىشارەت بەرگەنىدى. ئەمما بۇ يولدا ئىككى مەنزىل بار. ئۇنى بېسىپ ئۆتۈش خېلىلا قىيىن بولىدۇ. بىرىدە ئەجدىھا بار. ئۇ ئاغزىدىن ئوتلارنى چاچىدۇ؛ يەنە بىرىدە ئەھرىمەن ناملىق دېۋە بار. ئۇ، كىشىلەرنىڭ بېشىغا ھاۋادىن تاشلارنى ياغدۇرۇپ ئاشكارا زۇلۇم سالىدۇ، — دەپ ئەھۋالنى تونۇشتۇرۇپ ئۆتتى. ئۇ سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ يەنە، — سوقرات ھېكىم ئەينى ۋاقىتتا مۇنداق بىشارەت بەرگەن: «سۇھەيلا مەندىن كېيىن دۇنياغا كېلىدىغان پەرزەنتلىرىمدىندۇر. ئۇ مېنىڭ دۇئايى سالامىمنى قوبۇل قىلغاي ۋە تاپشۇرۇقلىرىمنى چۈشەنگەي. ئەگەر پەرھاد بۇ مەقسەتنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا نىيەت قىلسا، ئۇنىڭ مەقسىتى يولدا سۇھەيلا ياردەم كۆرسەتسۇن، شۇنداق قىلغاندا بۇ مەخپىي سىر پەرھاد ئارقىلىق ئېچىلغۇسىدۇر. پەرھاد ئەجدىھانى ئۆلتۈرگەندە شۇنچىلىك كۆپ خەزىنە چىقىدۇكى، ئۇنىڭدىن ئالەم ئەھلى خۇشال بولىدۇ. دېۋىنى ئۆلتۈرگەندىن كېيىن،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

سۇلايمان پەيغەمبەرنىڭ ئۆزۈكىنى تاپىدۇ. تىلسىمنى ئاچقان كۈنى بولسا، جەمشىدنىڭ جامى تېپىلىدۇ. ئەگەر بۇ نەرسىلەرنى بەخت-دۆلەت ئۇنىڭغا ئاتا قىلسا، پەرھاد بۇلارنىڭ ھەممىسىنى خاقانغا تاپشۇرغاي. پەرھاد ئۆزى مېنى (سوقراتنى) كۆرۈش، جاھانىنىما ئەينىكىنى ئېلىپ كېلىشكە دەرھال ئاتلانسۇن. شۇ ئەينەككە قارىغىنىدا ئۆز بىشىغا كېلىدىغان ۋەقەلەرنى كۆرىدۇ.» سوقرات ھېكمىتىنىڭ بىشارىتى يۈقىرىقىلاردىن ئىبارەت. مەن ئۇ ھېكمىتىنىڭ ماڭا قالدۇرغان بۇ سالمىي ۋە مەلۇماتىدىن پەخىرلىنىمەن. نەچچە يۈز يىللاردىن بېرى سېنى ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتۈپ كەلدىم. سېنىڭ ئالدىڭغا كېلىدىغان بارلىق قىيىنچىلىقلارغا تەدبىر كۆرۈپ قويغانىدىم، دەپ سۆزىنى تاماملىدى.

سۇھەيلا ھېكىم ئورنىدىن تۇرۇپ غار ئالدىغا باردى. ئۇ يەردىن بىر ئىدىشنى كۆتۈرۈپ كېلىپ:

مانا بۇ ئىدىش مەرۋايىتتىن ياسالغان، ئۇنىڭ ئىچى سەمەندەر يېغى بىلەن تولدۇرۇلغان. مەن بۇنچىلىك ياغنى جەملەگىنچە تالاي ئوتلار ئىچىدە داغلاندىم. سەن ئەجدىھا بىلەن ئۇتۇشىدىغان ۋاقتىڭدا بۇ ياغنى ئۆز تېنىڭگە سۈرتكەيسەن. ئەجدىھا بىلەن جەڭ قىلغان ۋاقتىڭدا بۇ ياغ سېنى ئوتتىن ئامان ساقلايدۇ. ئەجدىھا سېنىڭ قولۇڭدا ئۆلگەندىن كېيىن خەزىنىلەر ساڭا نېسىپ بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ھېسابى يۈلتۈزلاردىنمۇ كۆپتۇر. بۇ ئەلۋەتتە تارتقان رىيازەتلىرىڭنىڭ بەدىلى بولىدۇ. بۇ خەزىنىلەردىن كۆپلىگەن ئاجايىپ-غارايىپ نەرسىلەرنى تاپىسەن.

بىراق ئەھرىمەن دېۋىنمۇ تالاي مۇسىبەتلەرنى چېكىدۇ. ئەھرىمەننى ھالاك قىلغىنىڭدا پەلەك ئۇنىڭغا ماتەم تۇتىدۇ. شۇ چاغدا سۇلايمان پەيغەمبەرنىڭ ئۆزۈكى سېنىڭ قولۇڭغا كېرىدۇ. تىلسىمنى قانداق ئېچىش توغرىسىدىكى سۆزلەر بىر كۇمۇش تاختا ئۈستىگە يېزىلغان. ئۇ دېۋىنىڭ بوينىغا ئېسىلغاندۇر. بۇ تاختىدىكى كۆرسەتمىلەرنى ئوقۇپ تاسمىنى ئېچىشقا ماڭمەن. ئۇ يەردىن جەمشىدنىڭ جامىنى تاپىمەن. جامنىڭ گىرۋىكىگە پۈتۈلگەن خەتنى كۆرىمەن. بۇ خەتنى ھەزرىتى ئىسكەندەر رۇمى يازغاندۇر. سەن بۇ خەتلەرنى ئوقۇپ ئۇنىڭ ھەقىقىتىگە يېتىپ، سوقراتنىڭ كىملىكىنى بىلىسەن. ئۇنىڭ ئەينەكتەك جامالىنى كۆرگىنىڭدە ئۇ ساڭا جاھانىنىما ئەينىكىنىڭ ئەھۋالىدىن مەلۇمات بېرىدۇ. ئەينەكنىڭ سىرلىرىنى بىلىۋالغاندىن كېيىن ئەينەككە قاراپ ئۇنىڭدىن ئۆمرۈڭدە يۈز بېرىدىغان ئىشلارنى كۆرىسەن. ئەمدى ماڭا بۇنىڭدىن ئارتۇق سۆزلەشكە، سىرلار پەردىسىنى بۇنىڭدىن زىيادە ئېچىشقا رۇخسەت يوق، — دېدى-دە، ياغ قاچىلانغان ھېلىقى ئىدىشنى پەرھادقا تاپشۇردى، ئاندىن يەنە، — قېنى ۋاقتىنى ئۆتكۈزمەي دەرھال يولغا راۋان بولغىن، ئىشلىرىڭنىڭ تېزدىن ھەل بولۇشىنى ئۈمىد قىلىمەن، — دېدى.

سۇھەيلا ھېكىم پەرھاد بىسمىل ئۆتىدىغان مەنزىللەر توغرىسىدا بىر-بىرلەپ نىشانە كۆرسىتىپ، قايتا-قايتا تەلىم بېرىگەندىن كېيىن پەرھاد بىلەن خوشلىشىپ ئۆز جېنىنىڭ بىرىولىتەكرىگە تاپشۇردى.

ئۇلار كۆز يېشى بىلەن سۇھەيلا ھېكىمنىڭ تېنىنى يۇيۇپ، شۇ يەرنىڭ

ئۆزىگە دەپنە قىلدى. يۇنانىدىن بىللە كەلگەن ھېكمەت ئەھلىلىرى شۇ يەردە قالدى. شاھزادە خاقان بىلەن بىللە يولغا چۇشتى. مەنزىللەردىن ئۆتۈپ، چۆل-باياۋانلارنى كېزىپ، سۇھەيلا-ھېكىم بەلگە بەرگەن جايغا يېتىپ كەلدى. بۇ يەردىن ئەجدىھا ياتقان جايغا بىر مەنزىل قالغانىدى. ئۇلار بۇ يەردە ئاخشامىچە تىنچ ئارام ئالدى. كېچە ئەجدىھاسى قاپقارا تونىنى يايدى، ئالەم بوشلۇقى قارا تۈن ئىچىگە؛ قۇياش خەزىنىسى بولسا تۇپراق ئاستىغا يوشۇرۇنۇپ، بۇ ۋەيرانە جاھاننىڭ ئۆگزىسى قاراڭغۇلاشتى. بۇلار ئەيش-ئىشرەت مەرۋايىتىدىن كەچلىك چىراغ يانداۋرۇپ، شادلىق قەدەھلىرىنى تەييارلاپ بەزمە تۇزدى. نەزمە:

كەل، ئەي ساقى، قىلىپ ئىچمەك ئەزىمەت،
تىرىكلىك شامىنى بىلگىل غەنىمەت.
مەي ئىچ بىر دەم تۇزۇپ ئىشرەت ئەساسى،
چېكەردىن بۇرنا دەم ئۆمر ئەجدىھاسى.

* *

سىرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلغۇچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق-مۇھەببەت ۋە مېھىر-شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنىۋى دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر ئەمىرزا ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

ئەلقىسسە، تالۇ شامىلى تۇنىنىڭ قاپقارا تۆتۈنىنى سۈرۈپ تاشلاپ، تالۇ خەزىنىسىدىن ئاشۇ كۆمۈش تاختىنى چىقىرىپ ئاستى. ئەجدىھا ئاغزىدىن ئوتلۇق يالقۇن چىققاندەك قۇياش تۇن غارىدىن چىقتى. قاينۇلۇق پەرھاد كۆزىدىن ئۇمىد ياشلىرىنى تۆكۈپ ۋە بۇ كۆز يېشى بىلەن يۇيۇنۇپ تەرەت ئېلىپ سۇھەيلا ھېكمەتنىڭ تەلىمى بويىچە ئىشقا تۇتۇش قىلدى. تۇپراقتا يۇزىنى قويۇپ يىغلاپ تەكبىردىن مۇۋەپپەقىيەت تىلەشكە باشلىدى. يەنە ئاتىسىنىڭمۇ ئايىغىغا باش قويۇپ كۆز ياشلىرىنى تۆككەن ھالدا دۇئا قىلىشنى ئۆتۈندى. ئاتىسى ياقىسىنى يىرتىپ يىغلاپ ئوغلىغا دۇئا قىلدى. لەشكەرلەرمۇ قايغۇرۇپ يىغلاشتى. پەرھاد خاقاندىن ۋە بارلىق لەشكەرلەردىن رازىلىق ئېلىپ يولغا چۇشتى. خاقان باشلىق بارلىق لەشكەرلەر پىغان چېكىپ، دۇنيا بوشلۇقىدا پەلەك ئۆيىنىڭ ئىچىدە قىيامەت قوپاردى. پەرھاد گويا يۇلتۇزلارنىڭ پادىشاھىغا ئوخشاش پەلەك ئەجدىھاسىدەك ئاتقا مىنىپ، قورال-ياراغ، ساۋۇت ئەسلىھەلىرىگە كۆمۈلدى. ئۇ، شۇ يوسۇندا تەكبىردىن مەدەت تىلەپ ئەجدىھا ياتقان تەرەپكە ئات سالدى. ئاتىسى ئوغلىنىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قوشۇن تارتىپ يولغا چۇشتى. ئۇزۇن ئۆتمەي ئەجدىھانىڭ ئالامىتى كۆرۈنۈشكە باشلىدى.

ئەلقىسسە، شاھزادە بۇ ئالامەتنى كۆرۈپ دەشتى-قىرلارنى تېزلىكتە بېسىپ ئېتىنى سۈرۈپ ماڭدى. ئۇنىڭ ئالدىدىن بىر قۇرۇم باسقان دەشت چىقىپ قالدى. بۇ دەشتنىڭ قارىلىقى ھىجران كۈنلىرىنىڭ ئەجەل ئاخشىمىغا ئۇلاشقىنىدەك كۆرۈنەتتى. بۇ يەرنىڭ رەڭگى ھىجران ئالىمىدىن دېرەك بېرەتتى. دەشت ئەجدىھانىڭ نەپەسىدىن قارايغانىدى. پەرھاد ئېتىنى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

شۇ تەرەپكە چېپىۋاتقىنىدا، ئات كۆلگە پېتىپ ئۇنىڭ تورۇق رەڭگى قارىغا ئايلانغانىدى. شۇ پەيتتە بىر سېسىق پۇراق كەلدى. بۇ سېسىق ھىد گويا جەننەتنى دوزاخقا ئايلاندۇرۇۋەتكەندەك بىر ھالەتنى پەيدا قىلدى. بۇ ھىد تۇپەيلىدىن كۆپلىگەن لەشكەرلەر ھوشىدىن كېتىپ ئاتتىن يىقىلدى. بىراق پەرھاد ئۆز بەشىغا چۈشكەن بۇ ئىش تۇپەيلىدىن ئۆزىنى مۇستەھكەم تۇتۇپ يولىنى داۋاملاشتۇردى. ئاخىر ئەجدىھانىڭ قارىغۇ غارى كۆرۈندى. پەرھاد غار تەرەپكە ئېتىنى سۈردى. لەشكەرلەر ئەجدىھا ئاغزىدىن چىققان بۇرانغا يولۇققاندا گويا ئەجەللىك ئۇقىغا دۇچ كەلگەندەك بولدى. ئەجدىھا بالاغا ئوخشاش ھەيۋەت بىلەن غارنىڭ يۇمىلاق گۈمبىزى ئىچىدىن چىقىپ كەلدى. ئۇنىڭ يۇرۇشتىكى جىددىيلىكى دوزاخنىڭ يالقۇنىغا، تولىنىپ مېڭىشى شۇ ئوتنىڭ تۇتۇنىگە ئوخشايتتى. ئەپسىدىن پارچە-پارچە ئۇچقۇنلار چىقىپ بۇ ئۇچقۇنلارنىڭ ھەر بىرى ئالەمنى ئۆرتىگەندەك بولاتتى. ئەپسىنىڭ تۇتۇنى قويۇق بۇلۇتقا، ھەر بىر ئۇچقۇنى ئاپەت ۋە بالا چاقمىقىغا ئوخشايتتى. ئۇنىڭ تېنى بالا تېغىدەك، ئاغزى شۇ تاغنىڭ غارىدەك ئىدى. ئەجدىھانىڭ ئۇزۇنلۇقى تاغدەك بولسىمۇ، لېكىن سەلدەك تىنىم تاپمايتتى. ئۇزى تاغدەك، بېشى تاغنىڭ تۆمشۇقىدەك، ئەمما بۇ تۆمشۇقمۇ تاشتەك قارا ئىدى. ئىككى كۆزى خۇددى نېفىتنىڭ ئوتلۇق بۇلىقىدەك كۆرۈنەتتى. بۇرنىنىڭ تۆشۈكلىرى قورقۇنچلۇق تونۇرغا، بەلكى نېفىت لىك تونۇرنىڭ موريىسىغا ئوخشايتتى. ئاغزىدىن چىققان ئوتنىڭ يالقۇنلىرى نېفىت لىككە كەتكەن ئوتتىن نىشانە بېرەتتى. ئۇنىڭ گەۋدىسى بالا تېغىدەك، قول-پۇتلىرىنىڭ ھەر بىرى بىر ئەجدىھادەك ئىدى. ئۇنىڭ تۆت پەنجىسى يەتتە ئاسمانىنى ئەجەلنىڭ باش بارمىقىدەك ئىكەنجىگە ئالاتتى. ھەر پەنجىسىنىڭ تىرناقلىرى ئورغاقتەك ئىدى، ھەر بىر ئورغاق ئالماستەك ئۆتكۈر ئىدى. پۈتۈن ئەزالىرى كۈل رەڭ بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستىدىكىھەربىرچېكىت بىر يولۇاستەك كۆرۈنەتتى. ئەجدىھا قۇيرۇقىنى ھەر نەپەستە بىر قېتىم ئاسمانغا كۆتۈرۈپ، ئاندىن دەشتكە قاتتىق ئۇرۇپ تۇراتتى. ئۇنىڭ قۇيرۇقىدىن كۆتۈرۈلگەن توزان كۆپكۆك ئاسمانىنى سۇرمە رەڭلىك چاڭ بىلەن خىرەلەشتۈرەتتى. ئەجدىھا بۇ خىل ھەيۋەتلىك شەكىل بىلەن غاردىن ئالدىراپ چىقىپ ئوت چاچقۇچى، ئاغزىدىن قان تۆككۈچى چىشلىرىنى كۆرسەتتى. ئۇ شاھزادىگە

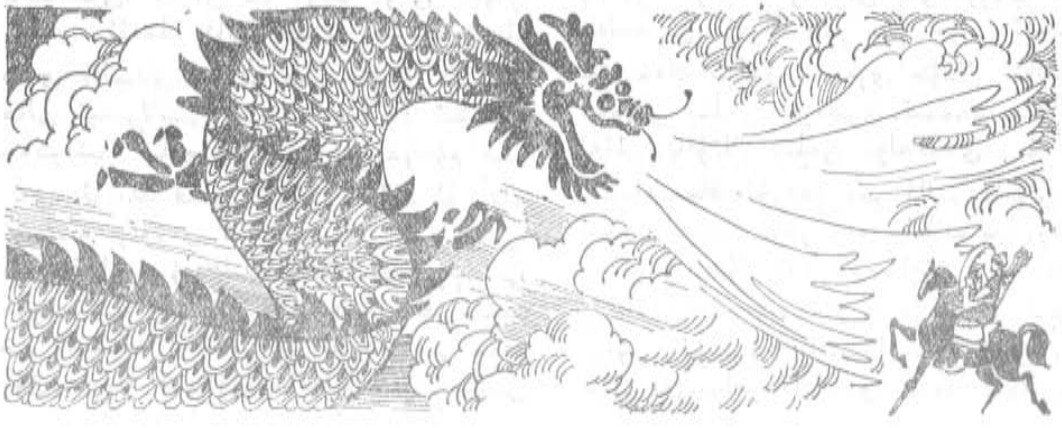

كۆزى چۈشۈشى بىلەنلا غەزەپتىن تاقەت قىلالماي قالدى. شاھزادىنىڭ جېنىنى قەستلەپ، ئاغزىنى بالاقازانىڭ دەرۋازىسىدەك ئاچقان ھالدا دوزاخ ئوتخانىسىغا دىن يالقۇن چېچىپ پەرھاد تەرەپكە كېلىشكە باشلىدى. ئۇ بىردەم شاھزادىگە قاراپ ئوت چېچىپ تۇردى، ئۇ پۈتۈن قۇۋۋىتىنى بىر ۋاقىلىق غىزا، شاھزادىنى ئۇنىڭ ئۈستىگە سېپىلگەن تۇز سۈپىتىدە چايناپ تۈگەتمەكچى بولدى.

شاھزادە ئىلگىرى تەلىم ئالغانلىقى ئۈچۈن ئەجدىھانىڭ ئوتىدىن قورقۇپ قالمىدى. ئوتمۇ ئۇنىڭغا تەسىر قىلمىدى. ئەجدىھانىڭ غەزىپى قاينىاپ تېشىپ، پەرھادنى يۇتۇش ئۈچۈن ئاغزىنى ئاچتى. شاھزادە دەرھال تەكرىنىڭ نامىنى ياد لاپ، چاققانلىق بىلەن يايىنى قولىغا ئالدى. ئۇنىڭغا نەيزىدەك بىر ئوقنى بەتلەپ ئەجدىھانىڭ ئاغزىغا شۇنداق ئاتتىكى، ئەجدىھا تولغىنىپ كەتتى. ئۇنىڭ تولغانغان چاغدىكى گەۋدىسىنىڭ ئەگمەچلىرى ئوقتا نىشان بولدى. ئەجدىھا گەرچە يېرىپ تاشلىغۇچى كۈچكە ئىگە بولسىمۇ، لېكىن شاھزادە ئاتقان يىلان كەبى ئوق ئۇنى تېشىپ ئۆتۈپ كەتتى. بۇ ئوق ئۇنىڭ ئېغىر گەۋدىسىنى قويۇچىمگە زىخ سانجىلغاندەك تېشىپ ئۆتتى. ئەجدىھا كاۋاپ قىلىپ قورسىقىنى توقلاش ئۈچۈن ئوت ياقماقچى بولدى. بىراق شۇ ئوتتا ئۆزى كاۋاپ بولدى. ئۇنىڭ قايتا ھۇجۇم قىلىشىغا مادارى قالمىدى. پۈتلىرىدىن ماغدۇر كېتىپ، ھالى ئېغىرلاشتى. باتۇر پەرھاد ئېتىنى سەكرىتىپ قىلىچ تارتىپ، تېز ھۇجۇم قىلدى. ئۇنىڭ قىلىچ ئۇرۇشى كۆكنىڭ تاغ ئۈستىگە چاقماق تاشلىغىنىغا ئوخشايتتى. ئۇ چاقماق سۈپەتلىك قىلىچنىڭ كۈچىنى كۆرسىتىپ، بىر تېغ بىلەنلا ئۇنىڭ ئىشىنى ئاخىرىغا يەتكۈزدى. ئەجدىھانى يوقلۇق غارىغا كىرگۈزۈپ بولغاندىن كېيىن ئېتىنى سۈرگىنىچە ئەجدىھانىڭ غارىغا كىرىپ كەلدى. ئۇ غارغا كىرگەندىن كېيىن خەت يېزىلغان سۈزۈك بىر تاختىغا كۆزى چۈشتى. تاختا ئۈستىگە بۇ يەردىكى خەزىنىلەرنىڭ يوشۇرۇن ئەھۋالى يېزىلغان بولۇپ، مەزمۇنى تۆۋەندىكىچە ئىدى: «ئەي دۇنياغا غەلىيان سالغۇچى يىگىت! سەن تەكرىنىڭ كۈچ بىغىشلىشى ۋە مۇۋەپپەقىيىتى ئاتا قىلىشى بىلەن بۇ ئەجدىھانى ئۆلتۈردۈڭ، ئەمدى ئۇنىڭ غارىدىكى يوشۇرۇن خەزىنىنى تاپسەن. بۇ مەخپىي خەزىنە ئەجدىھانى ھالاك قىلغانلىقىڭنىڭ مۇكاپاتى بولىدۇ. بۇ غار ئاسماندەك يۇمىلاقتۇر. سەن ئۇنىڭ مەركىزىي نۇقتىسىنى ئېنىق تاپساڭ ئۇ يەرگە بىر قارا تاش كۆمۈلگەندۇر. ئۇنىڭ ۋەزنى مىڭ پاتماندىن ئېغىرراق. قىلىچىڭنىڭ ئۇچى بىلەن ئۇنىڭ ئەتراپىنى ئويۇپ تاشنى ئورنىدىن قوزغۇپ ئال، ئاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئېچىگە كىرىپ تەكرىنىڭ قۇدرىتىنى كۆر.» شاھزادە تاشتاختىدىكى بۇ گۈزەل يېزىقنى ئوقۇپ چىقىپ، يېزىلغان سۆزلەرنى بىر-بىرلەپ ئورنىغا كەلتۈردى ۋە ئۇنىڭدا كۆرسىتىلگەن ئىشلارغا توغرا رىئايە قىلىپ ئۇنىڭدىن سان-ساناقسىز خەزىنىلەرنى تاپتىكى، ئاسمان خەزىنىلىرى ئۇنىڭ ھېسابىغا ئاجىز، ئۇنىڭ ئىگىدىن بىرنىمۇ كۆرۈپ باقمىغانىدى. ئەپرىدۇن شۇنچە خۇملارنى يوشۇرۇپ كەتكەنىدىكى، ئۇنىڭ ھەر بىر خۇمى ئاسمان خۇمىدەك كېلەتتى. بەزى خۇملار ئالتۇن، كۈمۈش بىلەن بەزىلىرى قىممەت باھالىق لەئىلى ياقۇتلار بىلەن تولغانىدى. بۇ خەزىنىلەرنىڭ تۆردە بىر ئالىي ئايۋان بار ئىدى. ئۇنىڭ ھەر بىر ئايلانمىسى زۇھەل (ساتۇرن) يۇلتۇزىغا ئوخشايتتى. بۇ ئايۋاننىڭ ئىچىدە زىننەتلەنگەن بىر تەخت بولۇپ، ئۇستىدە يالتىراپ تۇرغان يۈز خىل نەرسىلەر بارئىدى. يەنە شۇلارنىڭ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئۇستىدە بىر ئۆتكۈر قىلىچ بولۇپ، بۇ زۇلپىقاردىن قېلىشمايتتى. قىلىچنىڭ يېنىدا بىر قالقان بولۇپ، ئۇنىڭ ھەر بىر قۇببىسى قۇياشتەك يالتىرايتتى. ئۇنىڭ يېنىغا قويۇلغان بىر پارچە خەتتە: «بىر ۋەر كىشىگە يۈكسەك بەخت يار بولۇپ بۇ قالقان بىلەن قىلىچ قولىغا چۈشسە، بىر-نى بېلىگە تاقاپ، بىرىنى قولىغا ئالسا، ئەگەر يۈز تۈمەن دېۋە بىلەن ئېلىشقان تەقدىر-دىمۇ تېز يۈرسەت ئىچىدە ھەممىسىنىڭ يۈرتىدىن چاك چىقىرىدۇ. قالقانىنىڭ قۇۋ-بىسىدا سۈلايمان پەيغەمبەر ئۆز ئۆزۈكىگە يازدۇرغىنىدەك ئىسمى ئەزەم پۈتۈلگەن. ئۇنىڭ خاسىيىتى شۇكى، ئەگەر يۈز تۈ-مەن دېۋە مىكرى-ھىيلە ئىشلەتكەنىدىمۇ بۇ قالقانىنى تۇتقان كىشىگە ئۇنىڭغا يېزىلغان ئىسمى ئەزەم تۈپەيلىدىن قىلچە دەخ-لى يەتمەيدۇ. ئەگەر قالقانىنى تۇتقان كى-شىگە تىغ ئۇرۇلسا، ئۇنىڭ جىسمىغا زەرە يەتمەس. بېشىغا بۇ تىغ چۈشكەن كىشى-لەرنىڭ بارلىقى يوقلۇپ قارا تۈپراققا قوشۇلغاي. قىلىچقىمۇ بىر ئىسمى ئەزەم پۈتۈلگەن بولۇپ، بۇ قىلىچنى تۇتقان كى-شى ئىسمى ئەزەمنىڭ خاسىيىتى بىلەن مەلئۇن شەيتانلارنى، ئەھرىمەن دېۋىنى ئىككىگە بۆلۈپ تاشلاپ، باتۇرلۇقتا شۆھ-رەت تاپقاي»— دېگەن مەزمۇنلار بار ئى-دى. پەرھاد بۇ ئىككى مۆجىزىنى تاپقان-لىقى ئۈچۈن چىن كۆڭلىدىن سۆيۈنۈپ ھەقىقىي ياراتقۇچى بولغان تەڭرىگە سەج-دە قىلدى. ئۇ ھۇرمەت-ئىھتىرام بىلەن قىلىچ، ۋە قالقانىنى ئېلىپ، بىرىنى بېلىگە تاقىدى يەنە بىرىنى قولىغا ئالدى ۋە ئې-تىنى مىنىپ تېز يۈرۈپ ئۆز قوشۇنى ئال-دىغا يېتىپ كەلدى. بىراق ئۇ ئەجدىھا بىلەن جەڭ قىلغان ۋاقىتتا جاھانىنى قاراڭ-ھۇلۇق، ئەتراپىنى بەتبۇي پۇراق قاپلاپ كەتكەنىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن كۆز-لىگەن لەشكەرلەر ھوشىدىن كېتىپ يىقىل-غانىدى. پەرھاد ساق قالغانلارنىڭ كۆزى-دىن غايىب بولغانىدى. ئۇ شۇنچە ئاپەت-لەر ئىچىدىن گويا كى ئىسكەندەر زۇلمەت ئىچىدىن چىققاندەك چىقىپ كەلدى. بۇ-نى كۆرۈپ خاقان بىلەن مۇلكىمارا پىغان چېكىپ پۈتۈن لەشكەرلەر بىلەن پەرھاد-قا جېنىنى پىدا قىلىشتى. چۈنكى پەرھاد شۇنچە بالا-قازالاردىن خالاس بولۇپ، ئەجدىھادىن نىجات تاپقانىدى. ئەجدىھا-نىڭ ئۆلتۈرۈلگەنلىكىدىن، دۇنيادا ئۇنىڭدىن ئەسەرمۇ قالمىغانلىقىدىن ھېچكىمنىڭ خە-ۋىرى يوق ئىدى. پەرھادنىڭ ئاتىسى بۇ ئەھۋالنى پەملەپ ئۇنىڭغا جان پىدا قىل-ماقچى بولدى. لەشكەرلەرمۇ بۇ ئىشلارنى بىلىپ كۆز ياشلىرىنى تۆكۈشۈپ بېشىدىن چاچقۇ چاچتى ۋە ئۇنىڭ ھەققىگە دۇئا قىلىشتى.

ۋاقتىكى، تاغ شامىلى چىقىپ، ئۆزە-نىڭ مۇشكى-ئەنبەر ھىدى بىلەن مەي-دانىنى سېسىقچىلىقتىن تازىلىدى. قۇياش چىقىپ ئۆلگەن ئەجدىھانىڭ گەۋدىسى كۆرۈندى. تاغلار، ۋادىلار يورۇپ كەتتى، ھەتتا غارنىڭ ئىشكىمۇ كۆرۈندى. پەر-ھاد بىلەن خاقان غارنىڭ ئاغزىغا بېرىپ پۈتۈن دەشتى-چۆلنىڭ ئەجدىھا قېنىنى بى-لەن بويالغانلىقىنى كۆردى. پەرھاد بۇ ھېسابسىز قىممەتلىك خەزىنىلەرنى خاقانغا تاپشۇرۇپ ئۇنى خەلقىگە ئىنئام قىلىشنى سوردى ھەم ھېلىقى قىلىچ ۋە قالقاندىن ئىبارەت ئىككى مۆجىزىنىڭ ھەقىقىتىنى ھەر بىرىگە يېزىلغان ئىسمى ئەزەمنىڭ خاسىيىتىنى ئاتىسىغا ئېيتىپ بەردى. بۇ خەزىنىلەردىن خاقان ناھايىتى خۇشاللا-دى ۋە ئۇ خەزىنىلەردىن بۇ ئىككى قى-لىچ، قالقاننىڭ بىھاھالىقىنى چۈشەندى. ئىككى پارچە قىلىپ تاشلانغان ئەجدىھا ئۇنى تېخىمۇ سۆيۈندۈردى. تارتقان جاپا-مۇشەققەتلەر بۇ مۇۋەپپەقىيەتلەر ئالدىدا ئېسىدىن كۆتۈرۈلدى. بولۇپمۇ ھېلىقى ئىككى

خەزىنە خاقانىنى ھەددىدىن زىيادە خۇشال قىلدى. خاقان لەشكەرلەرنى تاغ باغرىغا چۈشۈن دەپ پەرمان قىلدى. لەشكەرلەر ئەجدىھانىڭ غېمىدىن ئازاد بو-لۇپ شادلىققا چۆمدى. ئۇلار: «ئەجدىھا يوقلىپ، ھېسابسىز خەزىنىلەرگە سازاۋەر بولدۇق»— دەپ خۇشاللاندى. پاراغەت خە-زىنىسى بىلەن شادلاندى.

قۇياش پەرھادى ئۆتكۈر نەيزىسىنى راسلاپ، قارا تاغ ئەجدىھا-سىنىڭ قېنىنى تۆكمەكچى بولدى. قارا تاغ ئەجدىھاسىنىڭ شەپقەتتىن ئىبا-رەت قېنى كۆككە شۇنداپ چاچرىدىكى، گويا يەردىكى قانىنىڭ كۆكىگە شولىسى چۈشتى. بۇلار ئەيش - ئىشرەت مەزگىسىنى تۇزۇپ، كېچە ئىشرەتگاھىدا ئىچكۈلۈك يولىنى تۇتتى. پەلەك بوستانىغا ئوخشاش بەزمە تۇزۇپ، ئەجدىھا قېنىدەك گۈل رەڭ شارابلارنى ئىچىشكە كىرىشتى. نەزمە:

كېتۈر ساقى مەيۇ، بول غەمگۇساردىم،
دېمەيكىم غەمگۇساردىم، يار غاردىم.
كى بولغاي ئاندا ئەژدەر قانىدەك رەڭ،
ساچاي گەنج ئىچمەكىگە قىلسام ئاھەڭ.

* *

سەرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلـ-خۇچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشا-رەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق-مۇھەببەت ۋە مېھىر - شەپقەت سەمبىلـ-رىنىڭ مۇئەللىپى، مەنىۋى دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر ھەمزا ئەلىشىر بۇ ئاجا-يىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

ئەلقىسسە، دۇنيا كېچىنىڭ قارا مۇش-كىگە ئاق كافۇر سەپتى. ئەھرىمەن دېۋىنىڭ نەپىسىدىن دۇنياغا نۇر چېچىلدى. كېچە دېۋىنىڭ ھالىغا ماتەم تۇتۇپ، ئاسمان سۈ-لايمانى ئۆزىنىڭ نۇرلۇق ئۇزۇكىنى كۆر-سەتتى. پەرھاد تېزلىك بىلەن ئۆز ئىشـ-غا كىرىشىپ ئۇرۇش تەغىنى بېلىگە مەھـ-كەم باغلىدى. قالقىنىنى قولىغا ئالدى. جەڭگە كېرەكلىك بولغان پۈتۈن ئەسلىھە-لەرنى تەييارلىدى. ئاندىن ئۆزىنىڭ دېۋە گەۋدىلىك ئېتىغا مىنىپ ئەھرىمەن ۋادىسىغا قەدەم قويدى. خاقان يەنە ئاھ چېكىپ، ئاھىنىڭ تۈتۈنىنى كۆككە يەتـ-كۈزدى ۋە ئەھرىمەن دېۋىنىڭ قورقۇنـ-چىسىدا جېڭىنى ئالقىنىغا ئېلىپ، جېڭـ-دىنمۇ بىزار بولۇپ ئىختىيارسىز ھالدا پەرھادنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى. لەشكەر-لەرمۇ خاقانىنىڭ ئارقىسىدىن باراتتى.

پەرھاد لەشكەرلەردىن ئىلگىرىرەك يۈ-رۈپ بارغانسېرى ئۇلاردىن ئۇزاقلاپ قارىسى كۆرۈنەر - كۆرۈنمەس ئارىلىقتا كېتىۋاتاتـ-تى. شۇ سۈرئەتتە چۆل - باياۋانلارنى كېـ-زىپ بىر ئورمانغا دۇچ كەلدى. ئورمانـ-لىقنىڭ كەڭلىكىنى تەرىپلەشكە ئەقىـل ئاجىزلىق قىلاتتى. بۇ ئورمانلىق ئەمەس، بەلكى ئەھرىمەن دېۋىنىڭ باغۇ - بوستانى ئىدى. ئۇنىڭ ياكى ئۇچى ياكى ئۇ قىـر-غىقى كۆرۈنمەيتتى. ئورمانىدىكى دەرەخـ-لەرنىڭ ئاستىدا تالاي ئۆسۈملۈكلەر ئۆسـ-كەن ئىدىكى، بۇ ئۆسۈملۈكلەرگۈك ئۆسۈمـ-لۈكلىرىدىنمۇ يۇقىرىغا شاخ تارتقانىدى. ھەر تەرەپتە يۇز مىڭلاپ قەدىمىي دەرەخـ-لەر، ھەر بىر دەرەخنىڭ گەۋدىسى ھەيـ-ۋەتلىك، ياپراقلىرىدا تەئەججۇپلۈك بار ئىدى. ياپراقلار ئارىسىدىن دېۋىلەرنىڭ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ماكانى بىر-بىرلەپ كۆرۈنۈپ تۇراتتى. دېۋىلەرنىڭ نەپەسلىرى ئۇ يەرنىڭ شامىلى ئىدى. بۇ ياپراقلار ئازدۇرغۇچى ئەينەككە ئوخشاش كىشىلەرنىڭ ئەقلىنى ئوغرىلايتتى. ئۇ جايدىكى جانىۋارلارنىڭ ھەممىسى دېۋىلەر بولۇپ، ئۇلار ھەر خىل شەكىللەر بىلەن ھىيلە-نەيرەڭلەرنى كۆرسىتەتتى. غول-شەيتانلارنىڭ غەلۋەماجىرالىرى دەريا دولقۇنلىرىنىڭ ساداسىدەك ھەيۋەتلىك ئىدى. دەريا بويىدىكى تاشلار گوياكى ئادەملەرنىڭ كېسىلگەن بېشىدەك ۋەھىمىلىك كۆرۈنەتتى. سۇ ئۈستىدىكى كۆپۈكلەر نەيرەڭۋاز ئاسمان گۈمبىزىگە ئوخشاش نامايان بولۇپ، كىشى ئەقلىنى ھەيرانلىققا سالاتتى. دەريا سۇيىنىڭ دولقۇنى سەۋدايىلارنىڭ يازغان خېتىدەك كىشىنىڭ ئەقلىگە رەقەم چېكەتتى. دېۋىلەر ئۇلۇغ زاتلارنى شاخلارغا يوپۇرماقتەك ئېسىپ قوياتتى. ئەگەر ئۇ تەرەپلەرگە پۇقرالارنىڭ قەدىمى يېتىپ قالسا، بېشى قېيىپ، ھەيران-سەرگەردان بولۇپ قالاتتى. ئىچى كۆيۈپ، كاۋاك بولۇپ قالغان دەرەخلەر غول-شەيتانلارنىڭ ئۇۋۇسىدەك كۆرۈنەتتى. بۇ دېۋىلەر ماكانى ئەقىلنى يوقىتاتتى. ئۇ يەردىكى قۇرۇق شاخلار كىشىلەرنىڭ كۆز ئالدىدا دېۋىلەرنىڭ مۆڭگۈزىدەك گەۋدىلىنەتتى. ئۇ جاينىڭ توپىسى قۇتۇلۇش يوللىرىنى بېسىپ كەتكەن بولۇپ، ھەر تەرەپتە مىڭلاپ سوقماقلار بار ئىدى. شۇنىسى ئەجەبلىنەرلىكى، ھەرقانداق ھوشيار ئەقىلمۇ تەرەپ-تەرەپتىكى سوقماق يوللار ئىچىدە كەلگەن يولىدىن ئېزىپ قالاتتى. بۇ يەرنىڭ ۋەھشىي ھايۋانلىرى، جىن-شەيتانلار بولۇپ ئۇلاردىن پىتنە-پاسات، ھىيلىگەرلىك ساداسىدىن باشقا ئاۋاز چىقمايتتى. بۆرىلىرى قايغۇنىڭ پىغانىنى چېكىپ بۇ يەرگە كىرگەن كىشىلەرنى تۇتۇپ يېيىش ئۈچۈن تىنماي ھۇۋلايتتى. بۇ دەشتنىڭ ئەتراپىقا يېيىلغان تىكەنلىرى گويا: «بۇ تەرەپكە كەلمە!» دېگەندەك سادا چىقىراتتى. بۇ يەردىكى شاخلار دەرەخ شاخلىرى ئەمەس، بەلكى دېۋىلەرنىڭ مۇڭگۈزى بولۇپ كىرگەن كىشىلەرنىڭ سەللىسىنى ئىلىپ ئالاتتى. قۇشلىرى قايغۇ ۋە ئەلەمنىڭ مۇزىكىسىنى ياڭرىتىپ، بۇ يەرگە كېلىپ قالغان مۇساپىرلارنىڭ ماتىمىگە پىغان چەكسە؛ بۇلۇتلىرى ئۇلارنىڭ ھالىغا زار-زار يىغلاپ، كۆزىدىن مەرۋايىت چاچاتتى. بۇ ماكاننىڭ شامىلى چوڭ دېۋىلەرنەرە تارتقاندەك ھۆركىرەيتتى. گىياھلارنىڭ ئۇچى نەشتەردەك، نەشتەر ئەمەس، بەلكى قان تۆككۈچى خەنجەردەك ئۆتكۈر ئىدى. دەرەخلەرنىڭ شامالدا ئىغاڭلىشى گوياكى: «ئەي شور پېشانە بۇ ياققا كېلىپ قالما» دېگەنلىكتىن بىشارەت بېرەتتى. ھەر بىر چىنارنىڭ يوپۇرماقلىرى ئىنسانلارنىڭ قولىدىن پۇلاڭلاپ: «تەڭرىنىڭ ھەققى-ھۇرمىتى ئۈچۈن كەينىڭگە يان!» دەپ ئىشارەت قىلاتتى.

ئەلقىسسە، شاھزادە پەرھاد تەڭرىگە تەۋەككۇل قىلىپ ئىككىلەنمەي جاڭگالغا ئېتىنى سۈردى. بىرقانچە مۇساپە يول يۈرگىنىدىن كېيىن جاڭگالدىكى بىر بوشلۇققا چىقتى. بۇ بوشلۇق باشتىن ئاخىرغىچە ياپيېشىل ئوت-چۆپ ۋە گۈللەرگە پۈركەنگەنىدى. ئوت-چۆپلىرى مۇشەققەتتىن، گۈللىرى دەردتىن ئىبارەت ئىدى. شاھزادە بۇ يەرگە يېتىپ كەلگەندە ئالدىدا بىر ئالىي قەسىر تۇرغانلىقىنى كۆردى.

ئۇ ئىنسانىنى ۋە دېۋە-پەرىلەرنى ياراتقان تەڭرىنى ياد ئېتىپ، ئەھرىمەن دېۋە تەرىپىگە قاراپ ئات سالدى. قانخور دېۋە شاھزادىنىڭ ئاياغ تاۋۇشىنى ئاڭلاپ ئەھۋالنىڭ نېمىلىكىنى بىلىش ئۈچۈن بېشىنى چىقاردى. ئۇ يىراقتىن ئۆز قەسرى تەرىپىگە كېلىۋاتقان بىر ئاتلىقنى كۆردى. شاھزادىنىڭ قىياپىتىدىن ئۇنىڭ ئەقىللىقلىقىنى، ۋۇجۇدىدىن دېۋە ئۆلتۈرگۈچى كىشى ئىكەنلىكىنى بىلدى. ئەھرىمەن دېۋە شاھزادىنى كۆرۈپ، گۈلدۈرمامىدەك قاقاقلاپ كۈلدى. ئۇ ئۆز قەسرىدىن قەھرى-غەزەپ بۇلۇتىدەك چىقىپ كەلدى. ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى زەھەرگە تولغانىدى. ئۇ ئالاق-جالاق بولغان ھالدا ئەتراپقا نەزەر تاشلاپ، گويا دوزاخ ئوتىدىن يالقۇن چۈشكەندەك چۇقان كۆتۈردى. ئۇنىڭ چۇقانى زامان بوستانىنى لەرزىگە سالدى، ساداسىدىن پەلەك ئايۋانىغا چاك كەتتى. ئۇنىڭ بويىنىدىكى ھەربىر تال تۈك بىر نەيزىنىڭ ئۇچىدەك، نەيزىنىڭ ئۇچىلا ئەمەس، بەلكى ئەجدىھا سۈپەتلىك يىلاندەك ئىدى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن تامغان ھەر تامچە قاندىن ھىيلەمىكىر بىلەن بىر دېۋە پەيدا بولاتتى. يۈزىنىڭ قارىلىقى مالامەت تۈنىدەك، بويىنىڭ ئۇزۇنلۇقى قىيامەت كۈنىدەك ئىدى. ئۇ قولىدا ئۇچىغا بىرپارچە تاغ بېكىتىلگەن چىناردەك بىر تۈۋرۈكنى تۇتقانىدى. ئۇ تۈۋرۈك ئەمەس، بەلكى شۇ قەدەر كېلەڭسىز بىر گۈرزىنى كۆتۈرۈپ كەلدى. ئۇنىڭ دەستىسى بىر مۇنارىغا ئوخشايتتى. ئەگەر بۇ گۈرزە بىلەن ئىلىبىرىس تېغىغا ئۇرسا، ئۇ تۇپراققا ئايلىناتتى. ئەھرىمەن دېۋە شۇ قىياپەت بىلەن شاھزادىگە قاراپ:

— ھەي غاپىل ئادەمزات، بۇ ئايلىنىپ تۇرغۇچى ھىيلىگەر پەلەك ئالدىڭغا كېلىدىغان جەۋرى-جاپالارنى پېشانەڭگە پۈتۈپتۇ. ئەمدى سەن بۇ جاڭگالدىن ئۆتمەكچى بولساڭ يولۋاسنىڭ پەنجى ئۇرۇشى، شىرنىڭ چاڭگال سېلىشىدىن باشقا ئىشنى كۆرمەيسەن. ئەگەر بۇ يەردىن پەرىشتە ئۇچۇپ ئۆتسە، ئۇنىڭ جىسمىدىن ھاياتلىقمۇ ئۇچۇپ كېتىدۇ. بۇ يەرنىڭ ئۈستىدىن لاچىن ئۇچۇپ ئۆتسە ئۇنىڭ قاناتلىرى كۆيۈپ كېتىدۇ. سېنى بۇ يەرگە قانداق خىيال ئېلىپ كەلدى، بىلىپ قويغىنكى، خىياللىرىڭ ئەمەلگە ئاشمايدۇ، — دېدى-دە، شاھزادىنىڭ بېشىغا گۈرزى سالدى، شاھزادە بېشىغا قالقاننى تۇتۇپ، قىلىچ بىلەن گۈرزىنىڭ دەستىسىنى چاپتى، شۇنىڭ بىلەن گۈرزىنىڭ ئۇچىغا بېكىتىلگەن تاش دېۋىنىڭ بېشىغا چۈشۈپ، ئۇنىڭ بېشىنى زەخىملەندۈردى. بۇنىڭ بىلەن ئەھرىمەن دېۋىنىڭ ۋۇجۇدىغا غەزەپ ئوتى تۇتىشىپ، بېشىنى تۇتقىنىچە قەسىرىگە كىرىپ كەتتى. ئۇزاق ئۆتمەي ئۇ يەردىن ئاۋۋالقىسىدىنمۇ چوڭراق بىر گۈرزىنى كۆتۈرۈپ چىقتى. ئۇ تېخىمۇ غەزەپلەنگەنىدى. ئۇ گۈرزىنى كۆتۈرۈپ شاھزادىنىڭ بېشىغا سالماقچى بولدى. شاھزادە بۇ گۈرزىنىڭمۇ دەستىسىنى قىلىچ بىلەن چېپىپ تاشلىدى. بۇنى كۆرگەن دېۋە شاھزادىگە ئاپىرىن ئوقۇدى. پەرھاد ئەھرىمەن دېۋىنىڭ بىرقانچە قېتىملىق ھۇجۇمىنى شۇ يوسۇندا چېكىندۈرگەندىن كېيىن دېۋە چەكسىز غەزەپلىنىپ نەرە تارتقىنىچە قارا بۇلۇت سۈرۈلگەندەك تاغ تەرىپىگە قېچىپ كەتتى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

ئۇ پەرھادنى تاشبوران قىلىش ئۈچۈن بىر تاغنىڭ تاشلىرىنى پۈتۈنلەي ئالقىنىغا يىغىپ، شامالدەك ئۇچۇپ كەلدى. بۇنى كۆرگەن پەرھاد مۇستەھكەم قورغان ئىچىگە كىرگەندەك قالقانىنىڭ ھىمايىسى ئاستىغا كىردى ۋە ئەھرىمەن دېۋىگە ئىسمى ئەزەمنى توغرىلىدى. ئەھرىمەننىڭ قولىدىن ماغدۇر كېتىپ، جىسمى ھەركەتتىن توختاپ، ھاۋادىن دومىلاپ يەرگە چۈشتى ۋە تاشلار ئارىسىدا قېلىپ ئۆلۈمگە يېقىنلاشتى. ئەھرىمەن دېۋە سۆزكە تىل ئېچىپ:

— ئادەمزاتنى تاشبوران قىلاي دېسەم، ئاخىرى ئۆزۈم تاشبوران بولدۇم،— دېدى. پەرھاد كۆز ئالدىدا دېۋىنى ئىتتەك خارلىزار بولغان، پۈت-قولى ئىشتىن چىققان ھالدا كۆرۈپ، ېبلىگە ئاسقان قىلىچىنى سۇغۇرۇپ، ئېتىنى سەكرەتكىنىچە چاقماقتەك كېلىپ دېۋىنىڭ بېشىغا بىرلا قېتىم قىلىچ ئۇردى. شۇنىڭ بىلەن دېۋىنىڭ ئىشىنى تاماملىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن رۇستەمدىن يۇز ھەسسە ئارتۇق شۆھرەت بىلەن قەسىرگە يېتىپ كېلىپ ئېتىنى ئىشىككە باغلىدى. دېۋىنىڭ بېشىنى ئۈزگەن قولىدا قىلىچنى تۇتقان ھالدا قەسىر ئىچىگە قەدەم قويدى. قەسىر دۇنياسىدەك كەڭ ئىدى. قاياقتا قانداق جاھانىڭ قىممەتلىك بايلىقلىرى كۆزۈنۈپ تۇراتتى. ھەر تەرەپكە تۆمۈر قۇلۇپ سېلىنغان ساندۇق ئىشىكلەر بار ئىدى. ھەر قايسى ئىشىكنىڭ بېشىغا شۇ ئۆيدە قانداق ئاشكارا ياكى يوشۇرۇن خەزىنىلەرنىڭ بارلىقى يېزىپ قويۇلغانىدى. شاھزادە بۇ خەتلەرنى تېز-تېز ئوقۇپ ئۆتتى. ئۇ يەنە بىر ئىشىكنى كۆرۈپ ئەجەبلەندى. بۇ ئىشىك ئالتۇندىن ياسالغان بولۇپ، ئۈنچە-مەرۋايىتلار بىلەن بېزەلگەنىدى. ئىشىكنىڭ چۆرىسىگە بولسا، تۆۋەندىكى سۆزلەر يېزىلغانىدى: «بۇ ئۆينىڭ قۇلۇپى ئاسانلىقچە ئېچىلمايدۇ، بۇنى ئاچماقچى ياخشىراق». بۇ سۆزلەردىن شاھزادىنىڭ كۆڭلىگە مالاللىق يېتىپ، قولى بىلەن بېزەكلىك قۇلۇپنى چېقىپ، ئىشىكنى سۇندۇرۇپ ئۆيگە كىردى. ئۆينىڭ ئىچى خەلقىنىڭ ئاداۋەتسىز كۆڭلىدەك يورۇق ئىدى. شاھزادە ئەتراپقا ئالدىراشلىق بىلەن نەزەر تاشلىدى. ئۇ يۇقىرىغا ئېسىلغان بىر ياقۇت قەندىلنى كۆردى. قەندىل مۇشتەرى (يۇپىتېر) يۇلتۇزىدەك شولا چېچىپ ئۆينى شەرق قۇياشىدەك يورۇتقانىدى. شاھزادە قەندىلنى دەرھال چۈشۈرۈپ ئۇنى ئاچتى ۋە ئىچىدىن سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۈزۈكىنى تاپتى. لېكىن قەندىلگە: «بۇ ئۈزۈك كىمگە مۇيەسسەر بولسا، ئۈزۈككە يېزىلغان ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ ئىسكەندەر رۇمنىڭ تىلسىمىنى ئاچقاي. بۇ ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇغاندا غايىبتىن ئاۋاز كېلىپ، تىلسىمنىڭ مۇشكۈللۈكلىرىدىن ئۇنى خەۋەردار قىلغاي» دېگەن سۆزلەر يېزىلغانىدى. شاھزادە ئۈزۈكنى ئېلىپ، كۆزىگە سۈرتۈپ، بېشىنى سەجدىگە قويدى: كۆڭلىدە بولسا، تەڭرىگە ھەمدۇ-سانا ۋە شۈكرىلەرنى ئېيتتى.

شاھزادە قەسىردىن چىقىپ لەشكىرى تەرىپىگە قاراپ ئات سالدى. ئۇ ئېتىنى چاپتۇرغىنىچە ئورمانلىقتىن چىققىچە ۋە لەشكەرلەرنىڭ ئاجايىپ بىر ھالغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى كۆردى: پۈتۈن لەشكەرلەر ئەھرىمەن دېۋىنىڭ قورقۇنچىسىدا

چىرايلىرى تاتارغان هالدا تىترىشەتتى. ئۇلار شاهزادىنى كۆرۈپ، ئىسسىنى يىغىپ خۇشاللىققا چۆمدى. پەرھادنىڭ خۇشاللىقىنى كۆرگەن خاقاننىڭ ئۆزىمۇ پەرھادتەك شادلاندى. خاقان ئۆز زامانىسىدا تەڭدىشى بولمىغان ئوغلى پەرھاد بىلەن قوشۇنىنى باشلاپ يولغا چۈشتى. ئۇلار ئەھرىمەن دېۋىنىڭ ئورمىنىدىن ئۆتۈپ ۋە ئۇنىڭ ئەندىشىسىدىن قۇتۇلۇپ، يەنە هېلىقى ياپيېشىللىققا — دىلكەش مەيدانغا يېتىپ كەلدى. بۇ جاي ئىنتايىن بىغىغا ئوخشايتتى. هاۋاسى كىشىگە جان بېغىشلايتتى. ئۇلار لەشكەرلەرنى قەسىر ئەتراپىغا چۈشۈردى. شاهزادە ئاتىسى خاقانى چىن بىلەن ئالمي قەسىرگە كىرىپ، چوڭ ئىشىكنى ئاچتى ۋە ئۇ يەردىكى هېسابسىز خەزىنىلەرنى خاقانغا تاپشۇردى. ئۇلار پەرھادتىن ئۆزۈكنىڭ خاسىيىتىنى ئاڭلاپ، شادلىققا چۆمۈپ، مەقسەتكە يەتكەنلىكىنى ئىپادىلىدى. ئۇلار شاهانە بەزمە تۈزۈپ، ئەيشى-ئىشرەتكە ئولتۇردى.

كۆك رۇستەمنى قىلىچىنى ئالدى ۋە زامانە دېۋىسىنىڭ بوينىغا ئۇرۇپ، ئۇنى ئىغىر دەرىجىدە هالاكەتكە ئۇچراتتى. دېۋە تارتقان ئاهنىڭ تۈتۈنى جاهانىنى قاراڭغۇلاشتۇردى. ئۇلار قېپقالغان ئەيشى-ئىشرەتنى داۋاملاشتۇردى. گۈل يۈزلۈك ساقلار ئورتىدا جىلۋە قىلاتتى. ئەھرىمەن دېۋىنىڭ بېشىدەك قەدەهلەرنى لىپمۇ-لىپ تولدۇرۇپ مەي ئىچىشكە كىرىشتى. نەزمە:

كەل ئەي ساقى، ماڭا مەي قىل هەۋالە،
ئېتىبان ئەهرىمەن باشىن پىيالە.

كى قىلغاي ئول قەدەهدىن روهى مەستىم،
زەمانە نەفس دېۋىدىن زىرى دەستىم.

* *

سىرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلىشچىلار، يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق-مۇھەببەت ۋە مېهىر-شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنسۇي دۇنيانىڭ هۆكۈمرانى ئەمىر ھەرزا ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

ۋاقتىكى، قاراڭغۇلۇق لەشكەرلىرىنىڭ بايرىقى يېقىلىپ، قۇياش ئىسكەندىرى چىراي كۆرسەتتى. كۆك گۈمبەزنىڭ تىلسىمى ئىسكەندەر تىلسىمىغا ئوخشاش بېزەندى. پەرھاد يەنە مەقسەت ئىشىنىڭ كىيىمىنى كىيىپ، تەلىپىنى يېڭىلدى. تۆۋەنچىلىك بىلەن ئۆزىرە ئېيتىپ ئاتىسىنىڭ ئايىغىنى سۆيدى ۋە يۈزىنى تۆپراقىقا قويدى. ئۇ ئاتىسىدىن دۇئا قىلىشنى سورىدى. كېيىن چاپسان ئورنىدىن تۇرۇپ جاهان كەزگۈچى ئېتىغا مىندى. ئۇ ئۇزۇكتىكى ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ يولغا چۈشتى. خېلى يول يۈرگەندىن كېيىن ئاسماندەك كەڭ بىر يايلاققا يېتىپ كەلدى. ئۇ يايلاقتا قۇياشتەك بىر بۇلاق ئېقىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ سۇيى تېرىكلىك بۇلىقىدەك سۈزۈك ئىدى. هەربىر تامچىسى كىشىگە جان بېغىشلايتتى. بۇلاقنىڭ ئەتراپىدا ئاسمان بىلەن بوي تالاشقان ياپيېشىل دەرەخلەر قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى. پەرھاد بۇ يەرگە يېتىپ كېلىپ ناهايىتى خۇشال بولدى ۋە ئېتىنى بىر

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار گامبىرى

دەرەخكە مەھكەم باغلاپ بۇلاق سۈيىدە يۇيۇنۇپ تەرەت ئېلىپ كىرلىرىدىن تازىلاندى. كۆڭلى ئېچىلدى. ئۇ ئۇلۇغ تەڭرىنىڭ دەرگاھىغا يېلىنىپ، مەقسەتلىرىنىڭ تېزرەك ئەمەلگە ئېشىشىنى تىلەپ سەجدىگە باش قويدى. پەرھاد بېشىنى سەجدىدىن كۆتۈرگىنىدە ئالدىدا پەرىشتىدەك نۇرانە بىر كىشىنى كۆردى. ئۇنى كۆرگەن پەرھادنىڭ كەيپىياتى ئۆزگەردى. بىراق ئۇ ئاقساقال مېھىر-شەپقەت بىلەن تۆۋەندىكىلەرنى ئېيتتى:

— ئەي ئوغلۇم قايغۇرما، بۇ ئىشنىڭدا مەقسىتىڭگە يەتكەيسەن، مۇرادىڭ ھاسىل بولغاي. مەن خىزىر بولىمەن. بۇ سەپىرىڭدە قولۇڭنى تۇتۇپ ساڭا يول كۆرسىتىمەن. بىز ئىسكەندەر بىلەن تىرىكلىك سۈيىنى ئىزدەپ زۇلمەتكە چۈشۈپ جاپا-مۇشەققەتلەرگە يولۇققان ئىدۇق. ئىسكەندەر بۇ سۇنى ئىزدەپ پۈتۈن ئەتراپىنى كەزدى. بىراق ئۇ سۇدىن مېنىڭ مۇرادىم ھاسىل بولدى. ئىسكەندەر جان تىكىپ چاققاپ قايتتى. مېنىڭ جېنىم بولسا، شۇ سۇ بىلەن قانىدى. چۈنكى ھەمىشە تۇگۈن تۇگۈش ئۈنۈڭ ئىشى ئىدى. تۇگۈنىنى يېڭىشىش مېنىڭ ھۈنىرىم ئىدى. ئۇ ھەربىر تىلىسىمنى باغلىسا، مەن خەلقە يارەمچى بولۇپ، ئۇنى ئاچاتتىم. ئىسكەندەرنىڭ مۇشۇ ۋادىغا باغلىغان تىلىسمىنى ئېچىشىڭ ئۈچۈن مەن ساڭا يول باشلىغىلى كەلدىم. بۇ يولغا كىرىشتە پۇختا تەييارلىق بىلەن قەدىمكى ساناپ ماڭغىن. ئالدىڭدا تىلىسىم قىلىنغان پەلەكتەك چوڭ بىر قورغانىنى كۆردىسەن. ئۇنىڭ يولى ئون ئىككى مىڭ قەدەم كېلىدۇ. ھەر قەدەمدە يۈز قېتىم پۈشايمان قىلغۇدەك ئازاب-ئوقۇبەتلەر بار. ئۇ يول يۇقىرى ۋە تۆۋەن يوللارغا ئايرىلىدۇ. كىمكى ئۇنىڭ تۆۋەنكى يولىدىن ماڭسا، مۇرادى ھاسىل بولىدۇ. ئۇ يولنىڭ ئىككى تەرىپىدەگرانىت تاشلار بولۇپ، بۇ تاشلار يولنىڭ ئىككى قاسنىقىدىكى نىشاندۇر. كىمكى شۇ يولغا كىرسە ئۇنىڭدىن يەنە بىر چىغىريول پەيدا بولىدۇ. بۇ يولدا ئىلدام يۈرسە قاتتىق تاشلار تاپانلىرىنى زەخمىلەندۈرىدۇ. ئاندىن بىر چەشمىگە يېتىپ كېلىدۇ، بۇ چاغدا ئۆزىدە قايغۇلۇق ھالەتنى سېزىدۇ، بۇ يەردىن ئۈدۈل مېڭىپ، ئون بىر مىڭ قەدەم باسقاندىن كېيىن بىر تاش دەرۋازا ئۇچرايدۇ. ئۇ يەردە زەنجىرلەر بىلەن باغلانغان، كىشىنى يۇتقۇدەك ئەلپازدا ئاغزىنى ئېچىپ تۇرغان بىر شىرنى كۆرىدۇ. شىرنىڭ ئاغزىنىڭ چوڭلۇقى دەرۋازىغا ئوخشايدۇ. ئەگەر شۇ كىشىنىڭ بەختى ئۆڭدىن كېلىپ، ئاشۇ جايدىن ئۆتەلىسە، قورغان دەرۋازىسىغىچە يەنە مىڭ قەدەم قالىدۇ. يولدىن ئازماي توققۇز يۈز قەدەم ماڭغاندا يول ئۈستىدە بىر تاش تاختا يولۇقىدۇ. شۇ تاش تاختىنى قاتتىق تەپسە قورغاننىڭ دەرۋازىسى ئېچىلىدۇ. قورغاننىڭ ئىچىدە بىر قولىغا ياي، بىر قولىغا ئوق تۇتقان، تۆمۈردىن ياسالغان ئادەم شەكلىدىكى بىر ھەيكەل ئاشكارا كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. مۇبادا ئاتسا قورام تاشنى تېشىپ ئۆتكۈدەك ھالدا ئوقيانى بەتلەپ تۇرغان بۇ ھەيكەلنىڭ پۈتۈن جىسمىدىن ئوت يالقۇنلىغان بولىدۇ. ھەيكەلنىڭ كۆكسىگە قۇياشتەك نۇرلۇق بىر ئەينەك ئېسىلغان. ئەگەر كىشى يۈز قەدەم يېراقتىن تۇرۇپ ئۇنىڭغا ئوق ئاتسا، ئۇ ھەيكەل شۇ ھامان يەڭىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن

لەن قورغان تۆپىسىدىكى ئۇستىگە ساۋۇت كىيگەن يۈز ھەيكەلنۇ بىللە يىقىلىدۇ. ئاندىن كېيىن ئۇ مۇشكۈل تىلسىم ئېچىلىپ، كىشى بىمالال ئىچىگە كىرەلەيدۇ. لېكىن ئۇنىڭغا ئوق ئاتقان ۋاقىتتا بەختكە قارشى ئوق تەگمەي قالسا، ئۇ ھەيكەل يانى تارتىپ ئوق ئۇزىدۇ. ئوقنىڭ تېگىشى بىلەن شۇ كىشىنىڭ ھاياتلىق بۇلبۇلى بەدەن قەپىزىدىن ئۇچۇپ كېتىدۇ. بۇ ئىشقا قەدەم قويغىنىڭدا ئېيتقانلىرىمنى ئېسىڭدە مەھكەم ساقلىغايسەن. ئەگەر بۇ يولدا ئازماي دېسەڭ، ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ، ساناقلىق قەدەملەر بىلەن راۋان بولغايسەن. شۇنى تەكىتلەپ قويايكى، ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇماي، ئەسلا بىر قەدەم باسمىغايسەن. ئەگەر شىر ئەپسىدىن ئەجدىھادەك ئوت چېچىپ، ئاغزىنى ئېچىپ، ساڭا ھۇجۇم قىلسا، ئۇزۇكنى دەررۇ ئۇنىڭ ئاغزىغا ئاتقىن. شۇنداق قىلساڭ ئۇنىڭ ئىشى بىر تەرەپ بولىدۇ. يەنە ئۇزۇكنى ئېلىپ، مەن بەلگىسىنى ئېيتقان تاشقىچە بارغايسەن ۋە ئۇ تاشنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ئوقيارنىڭنى قولۇڭغا ئېلىپ ئېتىشقا تەمشەلگىنىڭدە ئىسمى ئەزەمنى تىلىڭدىن چۈشۈرمە. شۇنداق قىلساڭ مۇشكۈلۈڭ ئەلۋەتتە ئاسان بولغۇسى دۇر.

ئەلقىسسە، خىزىر ئەلەيھىسسالام پەرھادقا بۇ ئىشلاردىن تەلىم بېرىپ بولغاندىن كېيىن:

ــ ئەمدى قورقماي يولغا چۈشكىن، ــ دېدى.

پەرھاد خىزىر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايىغلىرىنى سۆيىدى ۋە تەزىم قىلىپ بولغاندىن كېيىن ھەمىمە ئىشلارنى خىزىرنىڭ تەلىمى بويىچە قىلماقچى بولدى. ئۇ دەرۋازا ئالدىدا بىر شىرنى كۆردى. ئۇنىڭغا ئۇزۇكنى تاشلىغاندى، شىر يوقالدى. پەرھاد ئۇزۇكنى قولىغا ئالدى ــ دە، قەدىمىنى ساناپ مېڭىپ تاش تاختا ئۈستىگە چىقتى. ئۇ يەردە بىردەم ئارام ئالغاندىن كېيىن ھېلىقى تاشقا قاتتىق تەپكەنىدى، قورغاننىڭ ئىچىدىن ئىنتايىن دەھشەتلىك بىر ئەكس سادا چىقتى. دەرۋازا ئېچىلىشى بىلەن ئۇ سادامۇ يوقالدى. لېكىن بىر ھەيكەل ئوق تارتىپ چىقىپ كەلدى. قەلئە ئۈستىدىكى سايمۇەن كىيگەن يۈز ھەيكەلنۇ شاھزادىگە قاراپ، ئوق تارتىپ تۇراتتى. پەرھاد بىر جىنىغا تىكىلگەن يۈز بالا ئوقىنى كۆردى. ئۇ قورقماستىنلا ئوقيانى قولىغا ئالدى ۋە ھەيكەلنىڭ كۆكسىدىكى ئەينەككە نىشانلاپ ئوق ئۇزدى. بۇ ئوق گويا مەھبۇپ ناز ئوقىنى ئاتقىنىدا سۆيگىنىنىڭ كۆكسىگە تەگكەنىدەك دەل تەگدى. ھەيكەل شۇ ھامان ئاغدۇرۇلدى. قورغان ئۈستىدىكى يۈز تۆمۈر ھەيكەلنىڭ ھەممىسى تەڭلا يىقىلىپ، يەر بىلەن يەكسان بولدى. پەرھاد بۇ ئاجايىپ-غارايىپ ئەھۋالنى كۆرۈپ، تىلسىز سۆزگە كەلمەي قالدى. ئۇ تەڭرىگە دەرھال شۈكرى سانا ئېيتىپ، تۈتۈلغان تىلسىنى راۋانلاشتۇردى. ئاندىن كېيىن دەرۋازا تەرىپىگە يۈرۈپ كەتتى. بۇ يوللارنىڭ غەۋغا-توپىلاڭلاردىن خالى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، قورغان ئىچىگە كىرىپ كەلدى. ئۇ يەردىكى ھەددى-ھىسابسىز بايلىقلارنى، قارۇن خەزىنىسىدەك توپلانغان مالالارنى كۆردى. ئىسكەندەر كۆپ جاپا-مۇشەققەتلەرنى تارتىپ، يەتتە ئىقلىمنى ئىشغال قىلغاندا تاپقان ھېسابسىز خەزىنىلەرنىڭ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ھەممىسىنى مۇشۇ قورغاننىڭ ئىچىگە تىلسىم قىلغانىكەن. بۇ قورغاننىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر ئىمارەت بار ئىدى. ئۇنىسى تەرىپلەشكە يۇزمىڭ تىلمۇ ئاجىز كېلەتتى. ئۇ ئىمارەت ئەتراپىقا قۇياشتەك نۇرچېچىپ تۇراتتى. ئۆزى ئىنچىكە، چىرايلىق، كۆپ خاسىيەتلىك بىنا ئىدى. شاھزادە بۇ بىنانىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ، ئىچىگە كىردى. ئىمارەتنىڭ مېھرابىدا يالتىراپ تۇرغان بىر قەدەھ كۆرۈندى. قەدەھ يالتىراقلىقتا قۇياشقائو خشايتتى. ئۇقۇياش ئەمەس، بەلكى پادىشاھ جەمشىدنىڭ جامى ئىدى. يەنە بۇ يەردە پۈتۈن دۇنيانى يورۇتقۇچى قۇياشتەك جاھاننەما ئەينىكىمۇ تۇراتتى. بۇ ئەينەكتە دۇنيانىڭ پۈتۈن ئەھۋالى، ھەممە ۋەقەلەر، ھەممە مەخپىي ئىشلار روشەن كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇنىڭ سىرتىدا پۈتكۈل رويى زېمىن جىلۋىلىنەتتى، ئىچىدە توققۇز پەلەك كۆرۈنەتتى. سىرتقى تەرىپى كامالەتكە يەتكەن قەلبتەك، ئىچى بولسا كىشىنىڭ پاكىزە كۆڭلىدەك كۆرۈنەتتى. پەرھاد بۇلارنى تېپىپ چەكسىز خۇشال بولدى. ئۇ قەدەھ ۋە ئالتۇنغا تولغان خەزىنىلەرنى ئۆز ئورنىدا قالدۇرۇپ، لەشكەرلىرىنىڭ يېنىغا قايتماقچى بولدى. ئۇ بۇلاق بېشىغا كېلىپ ئېتىغا مىندى-دە، خانىنىڭ باردىگاھىغا قاراپ راۋان بولدى. شاھزادە خاقان بىلەن لەشكەرلەرنىڭ كۆڭلىنى شاد قىلدى. ئۇلارنى تۇمەنىمىڭ قايغۇدىن ئازاد قىلدى. ئاندىن كېيىن لەشكەرلەرگە يول باشلاپ ئۇلارنى خىزىر ئەلەيھىسسالام تەلىم بەرگەن ھېلىقى بۇلاق بېشىغا ئېلىپ كەلدى. لەشكەرلەر شۇ يەرگە چۈشتى. شاھزادە خاقان بىلەن پەرخۇندە دەستۇرنى ئېلىپ، شەھەر بىلەن ئېلىشقان ھېلىقى دەرۋازا ئالدىغا كەلدى ۋە ھەيۋەتلىك قورغانغا كىردى. قورغاندىكى يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا خەزىنىلەرنىڭ ھەممىسىنى خاقانغا تۆھپە قىلدى. ھېلىقى دۇنيانى كۆرسەتكۈچى قەدەھنىمۇ خاقانغا تۇتتى. ئاندىن كېيىن پاك تەڭرىگە يۈز خىل شۈكرى-سانالارنى ئېيتىپ، خۇشاللىق ئىچىدە مەنزىللىرىگە قايتىپ كەلدى.

كۈندۈز قورغىنىنىڭ تىلسىملىرىنى بۇزغۇچى ئاي پەرھادى كۆكتە ئۆز جىسمىنى كۆرسەتتى. قۇياش ئىسكەندەردەك زۇلمەتكە كىردى. ئۇ گويا جەمشىدنىڭ تىلسىمىغا يوشۇرۇندى. ئۇلار يەنە ئەيشى-ئىشرەت ئەسۋابلىرىنى تەييارلاپ، جەمشىد جامىغا قىزىل شارابلارنى تولدۇرۇپ، ئىسچىشكە كىرىشتى. گاھىدا ئىسكەندەر توغرىسىدىكى ھېكايىلارنى ئېيتىپ، گاھىدا جەمشىدنىڭ ئەپسانىلىرىنى سۆزلەشتى. نەزمە:

كەل، ئەي ساقى، تۇزۇپ ئىشرەت مەقامىن،
قۇيۇپ مەي، تۇت ماڭا جەمشىد جامىن،
ئىسكەندەر كۆزگۈسىنى ئەيلەپ ئىغشا،
قىلاي جەمشىدنىڭ جامىن تەماشا.

* *

سىرلارمەنىلىرىدىن رىۋايەتقىلغۇچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق-مۇھەببەت ۋە مېھىر-شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنۇي دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر ھەمزا ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ بىر قىسسىنى ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

ۋاقتىكى، سەھەر سوقراتى تاغنىڭ چوققىسىغا چىقتى. ئۇ ئۆز جامالىنىڭ نۇرى بىلەن ئالەمنى يورۇتۇپ، ئاسمان ۋاراقلىرىدىن ئەسۋابلىرىنى تۆزۈپ، قۇياش چەمبىرىدىن ئۇستۇرلابنى ياسىغاندا، پەرھاد يەنە ئۆز ئىشىنىڭ نەتىجىسىنى كۆزلەپ، ئېتىغا مىنگىنىچە ئىككىلەنمەستىنلا تاغقا قاراپ يول ئالدى. سوقراتنىڭ غارى شۇ يەردە ئىدى. خاقان بىلەن پەرخۇندە دەستۇرمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن دەرھال ئات سالدى. قالغان لەشكەرلەرگە يۇرۇش ناغرىسى چېلىنمىدى. ئۇلار ھېلىقى بۇلاق بېشىدىن يۆتكەلمىدى. ئەمما خاقاننىڭ دەرگاھىدىكى خىزمەتلەر ئۇچۇن خاس كىشىلەردىن ئىككى مىڭچە خادىم تاللاندى. ئۇلار تېز سۈرئەتتە چۆل-باياۋانلارنى كېزىپ پەرھادقا يېتىشتى. بۇ جامائەت خاقان بىلەن پەرھادقا ھەمراھ بولۇپ ۋادىلارنى كېزىپ ھېلىقى تاغنىڭ باغرىغا يېقىنلاشتى. دانا ھېكىم سوقراتنىڭ خىلۋەتخانىسى شۇ تاغدا ئىدى. بۇ تاغنىڭ ھەددىدىن تاشقىرى چوڭلۇقى ۋەئېگىزلىكىنى كۆرگەن كىشىگە زېمىن ئۇنىڭ ئالدىدا بىر دۆۋە توپىدەك بىلىنەتتى. ئۇ تاغنىڭ چوققىسى زۇھەل (ساتۇرىن) يۇلتۇزىغا تاقاشقان بولۇپ، ئۇنىڭ تاشلىرى پەلەك جامىنى سىندۇرغاندى. دەرەخلىرىنىڭ سايىسى ئالدىدا ئاسمان پەلەمپەيى تۆۋەن، كاتتا سىدىلەرنىڭ شاخلىرىمۇ ئۇنىڭ ئادەتتىكى شاخلىرىدىن پەس ئىدى. تاغنىڭ چوققىسى پەلەكنىڭ جىسمىغا ئىكەك سېلىپ، ئاي پىلىنىڭ سۆڭمىكىگىمۇ شۇ ئىكەكتىن زىننەت بەرگەنىدى. تاغنىڭ ئۇستىدە كۆرۈنگەن غار پىل چىشىدەك كۆرۈنەتتى. غارغا چىقىدىغان پەلەمپەيى جەدى① يۈلتۇزىدىن ياسالغان بولۇپ، ئۇنىڭ سايىسى ئەسەد② قاپلانى ئىدى. تاغنىڭ ئىچىدە يۈز مىڭلىغان بۇلاقلار بار ئىدى. بۇ بۇلاقلانىڭ ھەر بىرى گويا كى قۇياش تەك يالتىرايتتى. گىياھلىرى تۈمەنمەك دەرىلەرگە داۋا، سانسىز كېسەللەرگە شىپا ئىدى. تاغنىڭ ئېگىزلىكى توققۇزىنچى ئاسمانغا يېتەتتى. ئۇنىڭ ھاۋلى ئىگىلىگەن دائىرە ئىككى جاھانغا تەڭ كېلەتتى. باغرىدىكى ھېسابسىز ئۆڭكۈرلەرنى بىلىشكە ئەقىل يەتمەيتتى. ئۇ يەردىكى غارلارنىڭ باش-ئاخىرىدىن ھېچكىم خەۋەردار بولالمىغانىدى. ئۆڭكۈرنىڭ ئىچى شۇنچىلىك قاراڭغۇ ئىدىكى، نۇرلۇق قۇياش ئۇ يەرگە كىرسە خىرەلىشىپ قالاتتى. ئەگەر ئۇنىڭ ئىچىگە نۇرلۇق تولۇن ئاي كىرگەن تەقدىردىمۇ، كۆيۈپ كەتكەن پەتىر كۆمەچتەك قاپقارا بولۇپ قالاتتى. غارلار تاغ-ۋادىلارنى قاراڭغۇلاشتۇرۇپ تۇراتتى. بۇ ۋادىدا قان تۆككۈچى يۇزلىگەن دەريالار ئاقاتتى. تاغنىڭ ئىچىدە بولسا، قان ئىچكۈچى مىڭلىغان ئەجدىھالار ياشايتتى.

خاقان تاغ ئارىسىغا يېتىپ كېلىپ بۇ ئەھۋاللارنى كۆردى. ئۇ مۇنداق ئاپەتلىك جايىنى پۈتكۈل ئۆمرىدە كۆرۈپ باقمىغانىدى، شۇڭا پەرىشانلىق ئۇنى ئاجىزلاشتۇرۇپ

① جەدى — قەدىمكى ئاستىرونومىيىدىكى ئون ئىككى بۇرۇجنىڭ بىرى بولۇپ، كىيىك شەكلىدە پەرەز قىلىنىدۇ.

② ئەسەد — شىر؛ ئاپتاپ بۇرۇجلىرىدىن بەشىنچى بۇرۇجنىڭ نامى بولۇپ، شىر شەكلىدە تەسەۋۋۇر قىلىنىدۇ.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار خامبىرى

قويدى. ئەمما پەرھاد بۇ ئىشنى باشقا ئېلىپ چىقىش ئىستىكى بىلەن تېخىمۇ ئىلھاملىنىپ، شاھقا ۋە لەشكەرلەرگە مەدەت بەردى.

— تېز بېرىپ جام ۋە جاھانىنەمانى ئېلىپ كېلەيلى. ئۇ ئەلنىڭ كۆڭلىدىكى دەردۇ - غەمىلەرنى يوقىتىدۇ، — دېدى.

ئۇلار ئىشلىرىنى ئاسانلاشتۇرۇش ئۈچۈن، دەرھال بېرىپ جەمشىدنىڭ جەمنى ئېلىپ كەلدى. يولنى تېپىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا قارىغاندى، جاھاننىڭ تەسۋىرى ئۇنىڭدا كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ئۆتكۈر كۆز بىلەن ئۇنىڭ قايسى تەرىپىگە قارىسا، بىر ئىقلىم جىلۋە قىلىپ كۆرۈنەتتى. پەرھاد پۈتۈن جاھاندىن دۇنيادىكى مەملىكەتلەرنى قىسمىلارغا بۆلۈپ، يەتتە ئىقلىمنى بىر-بىرىدىن ئاجراتتى. ئۇ باشقا مەملىكەتلەرنىڭ مەنزىرىلىرىدىن كۆزىنى يۆتكەپ، يۇنان مەملىكىتىنى جاھاننىڭ ئوچىدىن ئىزدەپ تاپتى. ئۇنىڭ ھەممە تەرىپىگە كۆز يۈگۈرتۈپ، ئۆزى تۇرغان تاغنى كۆردى. پەرھاد تاغدىكى ھەربىر غارنىڭ ئوچىگە نەزەر تاشلىدى. ئۇنىڭ كۆزى ئاخىرى سوقرات ياتقان غارغا تىكىلدى. ئۇ ئۇزاق ئىزدەنگەندىن كېيىن سوقرات غارىنىڭ ئېغىزىنى تاپتى. دۇنيانى كۆرسەتكۈچى بۇ جامنى ئۇ مەشئەلدەك تۇتۇپ، يولغا چۈشتى. پەرھاد جام بىلەن كېچىگە ئوخشاش قاراڭغۇ يولنى يورۇتۇپ، ئىسكەندەر زۇلقەرنەينىنىڭ كىرگەندەك، غارغا يەنى يۈزمىڭ ئاپەت ئوچىگە كىردى. بۇ خەتەر ئەلەيھىسسالامدىن بىشارەت بولغان يول ئىدى. پەرھاد بۇنى كۆرۈپ گويا توساتتىن ھاياتلىق سۈيىنى تاپقاندەك بولدى. ئۇنىڭدىن سوقرات يوشۇرۇنغان جايىنىڭ نىشانىسى كۆرۈندى. بۇ ھال قاراڭغۇ كېچەكنىڭ تۈگىگىنىدەك بۇ يولىنىڭمۇ ئاخىرلاشقانلىقىدىن دېرەك بېرەتتى. خاقان ۋە شاھزادە پۈتۈن لەشكەرلىرى بىلەن ئاتتىن چۈشتى. ئىشنىڭ ئاخىرى شۇنداق ئاجايىپ بولدىكى، ئۇلارنىڭ ئالدىدا تاشتىن ياسالغان بىر پەلەمپەي كۆرۈندى. خاقان، شاھزادە ھەم ۋەزىر ئۈچەيلەن پەلەمپەيدىن بەش - ئالتە باسقۇچقا كۆتۈرۈلگەندە، كەڭ ۋە يۇكسەك بىر قەسىرنى كۆردى. خاقان بىلەن شاھزادە داۋاملىق ئىلگىرىلەپ ماڭغىنىدا ھېلىقى قەسىرنىڭ تۆرىدە ئاجايىپ بىر دەرگاھ كۆرۈندى. ئۇلار بۇ يەردە بىردەم ئارام ئالماقچى بولغاندى، ئۇيىنىڭ تۆرىدىن بۇلارنى كەرىشكە ئۇندەپ بىر ئاۋاز كېلىپ قالدى. خاقان، شاھزادە ۋە مۇلكىئارا تەشۋىش بىلەن ئوچىگە كىردى. ئۇلار قەسىر ئىچىدە بىر پارچە نۇرنى كۆردى. ئۇنۇرنىڭ يورۇقلۇقىدىن بۇ قەسىر بەيتۇل-مەئمۇرغا① ئوخشاپ قالغاندى. ئۇنىڭ بۇلۇڭىدا بولسا، سوقرات ھېكىم گويا‌كى نۇرلۇق قۇياشتەك ئولتۇراتتى. ئايلانغۇچى پەلەك ئۇنىڭ ئالدىدا شاگىرت ئىدى. ئۇنىڭ جىسمىدىن پاكىزە روھى كۆرۈنۈپ، شەخسىيىتىدىن بولسا، ئۇلۇغۋارلىق، ئەقىل-پاراسەت كۆرۈنۈپ تۇراتتى، ئۇ زات دۇنيادىن پېشىنى تاغقا ئوخشاش سىلكىپ، ئۆز ماكانىدا تاغدەك تەۋرىمەي ياشايتتى. ئۇنىڭ پاكلىقى ياقۇتتەك روشەن، كىيىم-كېچەكلىرى تاشنىڭ ئۈستىدىكى مەرۋايىتتەك يالتىراپ تۇراتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئالدىدا تىزلىنىپ ئولتۇرغان ئىككى ئادەمگە ئەستايىدىل قارىدى. ئۇلارنىڭ بىرى ئۆزىنىڭ ئوغلى ئەپلاتۇن، يەنە بىرى ئۇنىڭ ئوقۇتقۇچىسى ئارىستوتېل ئىدى. ئۇ ئۇلارنى ئۆزىگە يېقىن كېلىشكە ئىشارەت قىلدى. ئۇلار ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئۇنىڭ ئالدىدا تىزلىنىپ ئولتۇرۇشتى. سوقرات ئۇلارغا ئۆزىنىڭ ئالدىدا تۇرغان ئىككى ئادەمنى كۆرسىتىپ:

— بۇلار ئىككى ئادەم، بىرى ئۆلۈك، يەنە بىرى تىرىك، ئۆلۈك ئادەم ئۆزىنىڭ ئۆلۈكلىكىنى بىلمەيدۇ، تىرىك ئادەم ئۆزىنىڭ تىرىكلىكىنى بىلمەيدۇ، — دېدى.

ئۇلار ئۇنىڭ سۆزىنى چۈشەنمىدى. ئۇ ئۇلارنىڭ ئۆزىگە ھەيران قالغانلىقىنى كۆرۈپ،

تىراق ئىدى. ئۇنىڭ كەڭ ئەقىل كۆكسىدە جاھان بىر يۇمىلاق تاشتەك، ئۆزى بولسا، جاھان جىسمىدىكى پاكىزە جاندەك ئىدى. ئۇنىڭ شانلىق، ئالىي ۋۇجۇدى بولسا، جاھاندا ئۇلۇغ ئالەمدىن بىر نەمۇنە ۋە نىشانە ئىدى. كۆڭلى چەكسىزدىكىزدەك كەڭ بولۇپ، دۇنيادا ئەزەلدىن ئەبەدكىچە يۈز بېرىدىغان ئىشلار ئۇنىڭ ئالدىدا كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بۇ دېگىز ئىچىگە سانسىز يۇلتۇزلار بىلەن تولغان يۇزمىڭلاپ ئاسمان گۈياكى سەدەپ ئىچىدىكى مەرۋايىتتەك يوشۇرۇنغاندى. ئۇنىڭ يۈزى تەڭرىنىڭ نۇرىدىن پارلىغان ئەينەككە ئوخشايتتى. ئۇ تەڭرىنىڭ سىرلىرىنى پۈتۈنلەي بىلگەن كىشى ئىدى. ئۇنىڭ پىشانىسىدىن تامغان تەر تامچىلىرى ئالەمنى يۇلتۇزدەك يورۇتاتتى. ئۇ غاردىكى ھەربىر ئۆمۈچۈك توررى ئالدىدا ئاسمان ئۆمۈچۈكىنىڭ تورلىرى بىر ئۇستۇرلاب① تەك كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ جىسمى قىمىرلىماي بىر يەردە جىسم تۇرسىمۇ، تەبىئىتى ئاسماندەك ئايلىنىپ يۈرەتتى. ئايلىنىش مۇمكىن بولمىغان جايلاردىمۇ يۈرەلەيتتى. ئۇنىڭ زاتىدىن ياخشىلىق ۋە ياۋاشلىق ئاسمىنى، يۇزىدىن بولسا بىللىلەرنىڭ شەۋكىتى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. خاقان بىلەن شاھزادە ۋە مۇلكى ئىارا بۇ ئالىي زاتنى كۆرۈپ، يەر سۆيۈپ تەزىم بەجا كەلتۈردى. ئۇنىڭ شەۋكىتى ۋە داغدۇغىسىدىن تەنلىرى بىتاب بولۇپ، كۆڭۈللىرىگە لەرزە چۈشتى. ئۇلار بەدەنلىرى تىترەشكەن ھالدا تىك تۇرۇشتى. ئۇ ئامانلىق خەزىنىچىسى كۆزىنى ئېچىپ، ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى سوراپ، ئىززەت-ھۆرمەت بىلەن:

— بالايىئاپەتلەردىن قورقماي، بۇ ھالاكەتلىك يولنى بېسىپ نېمە زۆرۈرىيەت بىلەن كەلدىڭلار؟— دەپ سورىدى.

ئۇلار بۇ سوئالغا جاۋاب بېرىشكە تىلى كەلمەي بېشىنى ئېگىپ تۇرۇشتى. ئۇ زات شاھزادە بىلەن خاقانغا قاراپ:

— سىلەر تالاي رىيازەتلەرنى چەكتىڭلار، تەڭرى شەكسىز مۇكاپاتىنى بېرىدۇ. سىلەرگە يول بويى بىر تالاي خەتىلەر نېسىپ بولدى. بىز تەرەپكە كېلىشتە يەنە كۆپلىگەن قىيىنچىلىقلارنى تارتىڭلار، شۇنداقتىمۇ ھېسابسىز ئۇنچە-مارجان، ياقۇت-مەرۋايىتلار، قىممەتلىك مالالار، سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇزۇكى، جەمشىدنىڭ جامى، قاتارلىقلار غائىبرىشتىلار، بىز يەنە سىلەرگە ئىككى گۆھەر تاپشۇرىمىز، بۇنىڭ بىرى، شۇنىڭدىن ئىبارەتكى،— دېدى ئۇ خاقانغا قاراپ،— سەن ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرسەن، يەنە كۆپلىگەن مەملىكەتلەرنى ئىشغال قىلىسەن. ئاتا-بوۋىلىرىڭغا قارىغاندا سېنىڭ ئۆمرۈڭ ئۇزۇن، دۆلىتىڭ زىيادە بولىدۇ. يەنە بىرى، بىر تامغا بولۇپ ئۇ ناھايىتىمۇ خاسىيەتلىك. ئەگەر دۇنيادا ئۇزۇن يىللار ياشىساڭ، ساڭا بىر كېسەل ياكى ئاجىزلىق يۈزلەنسە ۋە ياكى قېرىلىق يەتسە، شۇ تامغىنى ئاغزىڭغا سېلىپ، سۈيىنى يۇتساڭ، كېسىلىڭ ساغلامىققا ئالمىشىدۇ، ئاجىزلىق قۇۋۋەتكە ئايلىنىدۇ. قېرىلىق تامامەن يوقىلىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا يىگىتلىك مۇقىملىشىدۇ،— دېدى. ئاندىن مۇلكىئارا غىمۇ ياخشى بىشارەتلەرنى بېرىپ،— سەنمۇ تالاي جاپالارنى تارتىپ، قىيىنچىلىقلار بىلەن بۇ تەرەپكە كەلدىڭ. شاھ قانچە مۇددەت تەختتە

① ئۇستۇرلاب — ئاستىرونومىيىدە قۇياش ۋە بۇلتۇزلارنىڭ ئېگىزلىكىنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئولتۇرسا، سەنمۇ ئۇنىڭغا شۇنچە مۇددەت ۋەزىرلىك قىلغايسەن. قاچانكى ساڭا قەبرىلىقتىن قىيىنچىلىق يەتسە، شاھ سېنى ئاشۇ تامىدىن بەھرىمەن قىلغاي. لېكىن ئالدىڭىزلاردا بىر خەتەر بار. بۇنىڭدىن ھەممىڭلار ھەزەرقىلىشىڭلار كېرەك. بۇ خەتەر تۆت ئاناسىرنىڭ ئىچىدىكى ئىككىسى، يەنى شامال بىلەن سۇدىن كېلىدۇ. بۇ خەتەرلەردىن كۆپ قىيىنچىلىقلارنى تارتىسىزلەر، بىراق ئۇلۇغ تەڭرى سىزلەرنى ئۇنىڭدىن خالاس بولۇشقا نەسىپ قىلىۋىسى. ئەقلىي قىياسىم بىلەن ئېيتسام بۇ خەتەرلەر ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن بەش يۈز يىلغىچە ئۆمۈر كۆرۈسىزلەر، — دەپ ئۇلارغا خۇش خەۋەرلەرنى يەتكۈزدى. ئاندىن ئۆزىرە سوراپ، خاقان بىلەن مۇلكىدارانى ئۇزاتتى.

كېيىن شاھزادىنى «يېقىنراق كەل» دەپ، ئۆز ئالدىغا چاقىرىپ، ئۇنىڭ بىلەن سىرداشتى. ئۇ كۆزىنى ئېچىپ، شاھزادىنىڭ جامالىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرۈپ كۆپ ئەۋال سورىدى. پارھاد ئورنىدىن تۇرۇپ تەزىم بەجا كەلتۈردى. بىلىمدان ھېكىم سوقرات ئۇنىڭغا:

— ھەي ۋۇجۇدى قايغۇ - ئەلەم بىلەن يۇغۇرۇلغان، پېشانىسىگە ئەزەل قەلىمى بىلەن ئاشىقلىق يېزىلغان يىگىت، خۇش كېلىپسەن، ياخشى كېلىپسەن. قەدىمىڭ بىلەن بۇ قاراڭغۇ ئۇيۇمنى روشەن قىلدىڭ. مىڭ يىلدىن بۇيان مۇشۇ تاغلار ئارىسىدا قەدىمگىچە ئىنتىزار بولۇپ كەلگەنىدىم. خۇداغا شۈكرى، بۈگۈن سېنى كۆرۈپ كۆزۈمنى يۇزۇڭ بىلەن يورۇتتۇم. ئەمدى ئۆز سۆزۈمگە كېلەي. ۋاقتىم قىس، ئاخىرەت يولىغا كېتىۋاتىمەن. بۇ پانى جاھان ھەقىقەت ئەھلىنىڭ زىندانىدۇر. ئەگەر ئىسكەندەرنىڭ مەملىكىتىگە ھۆكۈمرانلىق قىلىپ، نۇھەتتەك ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرسەڭمۇ، ئۇنىڭ ئاخىرى يوقالماقتىن ئىبارەتتۇر. ئىنسانلار ئۇلۇغ تەڭرىنىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلىپ، باشقا ھاۋايى-ھەۋەسلەردىن كېچىدۇ. تەڭرى ئىنسانلارنى ئەنە شۇ مەقسەت بىلەن ياراتقان. باشقا ھەۋەسلەردىن كېچىپ يەڭەت ۋەسال يولىغا كىرگەنلەرلا ھەقىقىي ئاشىق ھېسابلىنىدۇ. ۋىسالدىن ئۆزگە ھەۋەس يولىنى ئۆزگەنلەرلا ھەقىقىي ئىشق ئىگىسىدۇر. ئاشۇنداق ئاشىقنىڭ ۋىسالغا ئۈمىد باغلىشى ئەبىدىي دۆلەت ۋە مەڭگۈلۈك بەختكە سازاۋەر بولغانلىقتۇر. لېكىن بۇ ئىستەككە، يەنى ئالىي دۆلەتكە يېتىش قىيىن. بۇ يولدا كۆپلىگەن غەم ۋە دەرد، ئەلەملەر بار. ئەمما ئۇ ئىككى قەدەملىك يول بولۇپ، ھەر بىر قەدەم يولنىڭ مۇساپىسى مىڭ يىلدۇر. ئەگەر كىمكى بۇ يولغا كىرسە ئاخىرىغا يېتىشى مۇمكىن ئەمەس. بۇ يولنىڭ بىرىنچى قەدىمى ئۆزلۈكنى يوقىتىش؛ ئىككىنچى قەدىمى بولسا ئۇنىڭ ئەسلى زاتىنى تېپىش، دەريانىڭ تېگىگە يەتمىگۈچە تەڭداشسىز گۆھەرنى قولغا ئالغىلى بولمىغىنىدەك، كىمكى ئۆزلۈكىدىن كەچمىسە، ئۆزىنىڭ ئەسلى زاتىنى تاپالمايدۇ. ئاۋۋال ئۆزىدە مەجازى ئىشق ھاسىل قىلىش ئۆزلۈكتىن كېچىشنىڭ بىرىنچى چارىسىدۇر. بۇ غەم كېچىسىگە گىرىپتار بولغان كىشىگە تەن گوياكى تاك قاراڭغۇلۇقى ئوركۈپ كەتكەندىن كېيىن قۇياش پارلاپ چىققىنىغا ئوخشايدۇ. نەزمە:

مەجازى ئىشق بولدى سۇبھى ئەنۋەر،
ھەقىقى ئىشق ئاڭا خۇرشىد خاۋەر.

مەجازى ئىشق كىشىنى خارلىق ۋە غەمكىنلىككە سېلىپ، ئۇنىڭ تېنىنى ئۆزىنىڭ ھارارىتى بىلەن ئوت-چۆپنى كۆيدۈرگەندەك كۆيدۈ. ھەقىقىي ئىشق چاقمىقىنىڭ بىر ئۇچقۇنى بىلەن ئۇنى كۈل قىلىدۇ. سېنىڭ ئالدىڭدىكى ئىشق-مەجازىي ئىشق بولۇپ، ئۇ پۈتۈن ۋۇجۇدۇڭنى كۆيدۈرىدۇ. پۈتۈن ئالەمگە شۆھرىتىڭنى تولدۇرۇپ ئىشقىڭنىڭ ئوتى ئالەمنى روشەنلەشتۈرگىنىدەك. كۆپكۆك ئاسماننىمۇ مۇنەۋۋەر قىلغۇسىدۇر. نەزمە:

تولا قىلغاي غەمى ئىشقىڭ جەھاننى،
جەھاننى، يوقكى توققۇز ئاسماننى.

قەيەردە بولمىسۇن ئىشق ئىچىدە تەنھا قالغان كىشى يولۇڭدا كۆز نۇرىنى چاڭغا ئايلاندۇرىدۇ. ئاھىڭنىڭ ساداسى توققۇز پەلەكنىڭ تاقىغىچە يېتىپ، سېنىڭ ھەققىڭدىكى گەپ-سۆزلەر، يەتتە ئىقلىمغا تولىدۇ. ئىشق ئەھلى ۋە ئۇلارنىڭ قوشۇنلىرىغا سەردار ۋە ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە پادىشاھ بولالايسەن. مەجازى ئىشق بىلەن جېنىڭنى ئۆرتەپ، بارلىقىڭنى يوقلۇق سېلدا ئېقىتقايسەن. شۇنداق قىلغىنىڭدا ھەقىقىي ئىشقىڭنىڭ شامىلى ساڭا خۇش پۇراق ئېلىپ كېلىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئەسلى مەشۇققا يېتىپ، مەجازى ئىشق ھەقىقىي ئىشققا ئۆزگىرىدۇ. ۋۇجۇدۇڭ ھوشسىزلىق بىناسىغا يېتىپ، ئىشقىنىڭ ئاخىرى كۆلۈپ، ئەبىدىيلىك مەملىكىتىدىكى ھەقىقەت تەختىگە چىقىپ بەختىيارلىققا ئېرىشىسەن.

جاھان خەلقى بەختىيارلىقىڭنى ۋە جاھانگىرلىكىڭنى كۆرۈپ، ئاتاڭدەك يۈز مىڭلىغان خاقانلار ۋە قەيسەرلەرنى ئېسىدىن چىقارغاي. ئاشىقلىق يولىدىكى ياخشى نامىڭ ۋە سۈپەتلىرىڭ جاھاندا ئەبىدىي قالغاي، — دېدى.

ئۇ ھاجەتلەرنى راۋا قىلغۇچى تەڭرىنىڭ دەرھاگىغا قاراپ، شاھزادىگە بىر قانچە دۇئانى ئۆگەتكەندىن كېيىن مۇنداق دېدى:

— ئالدىڭغا قانداق بالايىئاپەت كەلسە، يۇقىرىقى دۇئانى ئوقۇپ، تەڭرىگە يۈزلەنسەڭ، ھەممە بالالاردىن ۋە توسقۇنلۇقلاردىن قۇتۇلىسەن. يەنە جاھاننەما ئەينىكىنىڭ ۋەقەسى بۇ جايغا كېلىشىڭنىڭ سەۋەبى بولغانىدى. سەن ھېلىقى تۆمۈر ھەيكەلگە ئوق ئۈزدۈڭ. ئوقۇڭ ئۇنىڭ ئەينىكىگە تېگىپ، كۆكسىدىن ئۆتۈپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئىسكەندەرنىڭ تىلسىمىنى ئاچتىڭ. ئاۋۋالقى ئەينەكنى كۆرۈپ، كۆز-يېشىڭنى چاچقانىدىڭ، كېيىن بۇ ئوق بىلەن ئىسكەندەرنىڭ تىلسىمىنىمۇ ئاچتىڭ. بۇ جايدىن قايتىپ چىن شەھىرىگە يەتكىنىڭدە ئۇ ئەينەكنى قايتىدىن كۆرۈشنى خالايسەن. ئۇنىڭ ئارقىسىغا يېزىلغان خەتنى ئوقۇيسەن ۋە ئەينەكتىن خەتتە كۆرسىتىلگىنىدەك ئىنتايىن گۈزەل بىر سۈرەت ساڭا ئايان بولىدۇ. ئۇنى كۆرۈپ ئىشق بالاسىغا مۇپتىلا بولىسەن. ئاشىقلىقىڭ شۇنىڭدىن باشلىنىدۇ. كېيىن ئۇ ئەينەككە قانچە قارىساڭمۇ، ئۇنىڭدىن ھېچنېمە كۆرۈنمەي قالىدۇ. سەن ئۇ سۈرەتكە مەپتۇن بولۇپ قالىسەن. ئىشلىرىڭنىڭ يىپ ئۇچىغا تۈگۈن چۈشىدۇ. تەدبىر

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئەھلى بولغان دانالار بۇ تۈگۈننى يەش شىشكە ئاجىز كېلىدۇ. ئەزەل قەلىمى پېشانىڭگە يازغان ۋەقەلەر ئالدىڭغا كېلىدۇ. ئەھۋالىڭ قانچە ئېغىرلاشسىمۇ، قەلبىڭنىڭ ئاھى پەلەككە يەتسىمۇ پايدىسىز. تەلەپ قىلغان مەھبۇبەڭ قوشۇن تارتىپ سېنىڭ كۆڭلۈڭنى شۇنداق مەغلۇپ قىلدۇكى، ئەگەر ئۇنىڭدىن بىر دەم خەۋەردار بولالىساڭ مىسىل پادىشاھ بولغىنىڭدىن ئارتۇقراق خۇشال بولىسەن. مەن ئەمدى سەن بىلەن خوشلىشىمەن. تەگرىنىڭ مۇرادىڭغا يەتكۈزۈشىنى ئارزۇ قىلىمەن. گاھىدا ئىشق ساڭا ھۇجۇم قىلغاندا بىر ئاھ بىلەن مېنى سېغىنىپ ئەسلىگەيسەن.

ۋاقتىكى، ئۇ دانا ھېكىم سۆزىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، كۆزىنى مەڭگۈگە يۇمدى. بۇنى كۆرگەن پەرھاد ئۇنىڭ ھىجرانىدا پەرياد چەكتى. سوقرات ھېكىم بولسا، سۇھەيلا ھېكىم كىرگەن ئاشۇ ئۈزۈن يولغا كىرىپ كەتتى (ۋاپات بولدى). پەرھاد كۆزىدىن ئەلەملىك ياشلىرىنى تۆكتى. ئۇنىڭ ۋە ئۆزىنىڭ ئەھۋالىغا ماتەملىك كىشىلەردەك داد-پەرياد سېلىپ يىغلىدى.

ئەھۋالنى كۆرگەن خاقان دەرھال مۇلكى ئارانى چاقىردى. ئۇلار تاشقىرىدا تۇرۇپ بىلىمدان ھېكىم بايان قىلغان سۆزلەرنى ئاڭلىغان، ئۇنىڭ ۋاپات بولغانلىقىنىمۇ سەزگەنىدى. شۇڭا دەرھال بىرنەچچە دانا ۋە ئاقىللارنى چاقىرىپ ئۇ بىلىمدانىنىڭ ئىشىنى ئاخىرىغا يەتكۈزۈپ، دەپنە قىلدى. ئۇنىڭ قەبرىستانلىقىغا ۋەخپە بەردى. ئاندىن شۇ تاغنىڭ ئەتراپىنى شەھەرگە ئايلاندۇرۇپ، ئاۋات قىلدى.

شاھزادە پەرھاد بۇ ئىشلارنى تۈگىتىپ، بۇلاق بېشىغا قايتتى. خاقان بىلەن پەرھاد لەشكەرلەرنىڭ ئارىسىغا كىرىپ كەلدى. لېكىن خاقان ئۆزۈمالىدىن غەم قىلمىغىنىدەك پەرھادمۇ ئۆز ئەھۋالىدىن خۇشال ئەمەس ئىدى. نەزمە:

سىپاھ ئىچىرە چۈشۈپ خاقانۇ پەرھاد،
نە بۇ ئۆز ھالىدىن غەمكىن، نە بۇ شاد.

قۇياش سوقراتى يەردىن ئورۇن ئالغاندا، كېچە لوقمانى ئۆزىنىڭ ئادىتىنى كۆرسەتتى. ئۇ پەلەكنىڭ رەڭگىدىكى قارا كىيىمنى كىيىپ، كۆز ياش تۆكۈپ، ھازا ئىچىپ، ماتەم تۇتتى. شاھزادە بىلەن خاقان سوقراتتىن ئايرىلغانلىقىدىن ھەسرەت چېكىشتى. لېكىن چىن مەملىكىتىگە قايتىش ئىشتىياقى ئۇلارنى دەردىدىن خالاس قىلدى. ئاندىن كېيىن مۇرادىغا يەتكەن ۋە مۇرادىغا يېتەلمىگەنلەرنىڭ ھەممىسى بىرقانچىدىن ئاچچىق قەدەھلەرنى ئىچىشكە كىرىشىپ، بەزمە تۈزدى. نەزمە:

كەل، ئەي ساقىمۇ ھېكمەت ئەيلە ئايىن،
ماڭا تۇتقىل مەيى مەزۇج رەڭگىن،
قەدەھ سەر چەشمەسىغە سالىبان جۇش،
مېنى قىل جۇشىدىن بىر لەھزە خاموش.

* *

سىرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلغۇچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بېشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق مۇھەببەت ۋە مېھىر-شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنسىۋى دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر ئەلىشىر بۇ ئالجايىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن

تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

ئەلقىسسە، تاڭ سەھەرلىك بۇلىقى پارلاپ، پەلەك گۈلشەنلىرىنى مۇنەۋۋەر قىلدى. پەلەك يۇنانى سۇزۇلۇپ، قۇياش خاقانى قوشۇن تارتتى. خاقان، پەرھاد ۋە پۇتۇن لەشكەرلەر چىن مەملىكىتىگە قايتىشنىڭ تەرەددۇتىنى قىلىشقا چۈشتى. خەزىنىلەرگە ئىشەنچلىك كىشىلەرنى قويۇپ، ھەربىر خەزىنىچىگە مىڭدىن ئارتۇق يارەمچى بەلگىلەنىدىن كېيىن، چىن مەملىكىتىگە قاراپ يولغا چىقتى. ئۇلارنىڭ يولدا كۆچۈشتىن باشقا ئىشى يوق ئىدى. كېچىسى كېچە، كۈندۈزنى كۈندۈز دېمەي يول بېسىپ، ئاخىرى خانى چىن خۇددى پەيغەمبەر دىندارلار مەملىكىتىگە يەتكەندەك، چىن مەملىكىتىگە يېتىپ كەلدى.

مەملىكەتنى بېزىگۈچى شاھ شەرەپ بۇرچىغا ئاي كېلىپ ئولتۇرغىنىدەك، ئۆزىنىڭ سەلتەنەتلىك تەختىگە چىقىپ ئولتۇردى. پەرھادمۇ ئۆز جايىدىن ئورۇن ئالدى. لېكىن ئۇنىڭ كۆڭلى ھېلىقى ئەيىنەكنى كۆرۈش ئىستىكىدە ئەسلا تىنچىمىدى. پەرھاد دەرھال ئاچقۇچنى سوراپ، خەزىنىنىڭ ئىشىكىنى ئاچتى-دە، تاقەتسىزلەنگەن ھالدا ئالدىراپ ئەينەك تەرەپكە يۈگۈردى. بىللۇر ھەيكەلنى كۆرگىنىدە ئۇنىڭ قايغۇلۇق كۆڭلىگە شادلىق يۈزلىنىپ، سۆيۈنىدى. ئۇ لاتاپەت قۇتىسىنى ياق لاتاپەت قۇتىسى ئەمەس، بەلكى بالايىئاپەت قۇتىسىنى چۈشۈرۈپ، خەزىنىچىلەردىن ئۇنىڭ ئاچقۇچىنى ئېلىپ، يۈز مىڭلىغان بالالارنىڭ تۇزىقىنا ئىلىندى. ئۇ ئاچقۇچ يالقۇن شەكلىدىكى تىلىنى سوزۇپ، زەنجىرلىرى قۇلۇپنىڭ ئاغزىنى مەھكەم تۇتۇپ، ئۇنى ئاچماسلىققا ئىشارەت قىلاتتى. ئاچقۇچ بولسا قۇلۇپ ئىچىدە يۈز قېتىم تولغىنىپ، «بۇ خەتەرلىك ئويۇڭدىن كەچ!» دېگەندەك قىلاتتى. ئەمما ھېچكىم ئەزەلدە يېزىلغان تەقدىردىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ. شاھزادە پەرھاد ساندۇقنى ئېچىپ ئەينەكنى چىقاردى. قۇياش كۆزگۈسىگە ئوخشاش بۇ ئەينەك جەمشىدنىڭ جامىدەك پۇتۇن جاھاننى كۆرسەتتى. پەرھاد ئەينەكنىڭ يۈزىگە نەزەر تاشلىدى ۋەكۆڭلىگە ھەيرانلىق ئۇچقۇنى چۈشتى. ئەينەكتە ئاجايىپ چىرايلىق بىر دەشت كۆرۈندى. دەشتنىڭ سەھىنىسىدە ئوت-چۆپ گۈل-گىياھلاردىن باشقا ھېچنەرسە كۆزگە چېلىقمىدى. ئۇ يەرنىڭ گىياھلىرى كۆك دات باسقان نەشتەردەك، گۈللىرى ئاشقىلار قېنىدىن رەڭ ئالغان زەنجىرەدەك، سۈمبۈلىنىڭ ھەربىر بوغۇملىرى چىدام ۋە ئەقلىنى ئۇيلايدىغان بىر توزاقتەك ئىدى. كۆك ئاسمان كۆكەرتكەن بىنەپشىلەر ئەقىل بويىنىنى ھالقىغا ئوخشاش تارتقاندەك نەرگىس گۈللىرى تەقۋا ئەھلىنى مەست ۋە ھوشسىز قىلىش ئۈچۈن شاراب جامىنى ئۇزاتقاندەك، لالىلىرى جان ۋە جاھانىنى، بەلكى كۆڭۈل داغلىرىنى كۆيدۈرۈشكە ئوت ياقتاندەك، تۈپراقلىرى ئەلنىڭ روزغارىنى قارا قىلىش ئۈچۈن تەبىئەت مۇشكىنى چاچقاندەك، ئۇ يەردىكى سەۋسەن گۈللەر: «بۇ يەرگە كەلگەن ھەر بىر ئەركىن كىشىنىڭ ھالى شۇنداق بولىدۇ» دېيىشكە تىل ئاچالمىغاندەك، دەۋر بۇ يەردە ئارمان ۋە پەرمانسىزلىق گۈللىرىنى كۆكەرتكەنىدى. قاتتىق چىقىقان قۇيۇن تىلىنى سوزۇپ، باشتىن ئاخىر سەرگەردانلىقلاردىن بەلگە كۆرسىتەتتى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

يەنە بۇ ۋادىنىڭ قىرغاقلىرىدا ئايرىلىش تاغلىرىدەك قانتىق تاغلار كۆرۈنەتتى. ئۇ تاغلار ئاياغلىرىنى يەرگە مۇستەھكەم تىرەپ، بېشىنى پەلەككىچە كۆتۈرگەنىدى. پەلەك بۇ تاغلارنىڭ ئۇزۇنلۇق سۈپىتىنى كۆرسەتمىش ئۈچۈن ئۇنى دۇنيا دېگىزىغا لەگگەر قىلىپ تاشلىغانىدى. بۇ تاغنىڭ ئوتتۇرىسىدا سانسىز خەلق تاغقا ھۇجۇم قىلىپ، ئېرىق قېزىش بىلەن مەشغۇل ئىدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا گويا كى ئۆزى بىلەن ئوپىمۇ ئوخشاش بىر ياش يىگىتنى كۆردى. يىگىت توپىلانغان خەلقنىڭ ئىچىدە ھېتىن ئۇرۇش ماھارىتىنى نامايان قىلىپ، تاغنى كەسمەكتە ئىدى. شۇ چاغدا تاغ ئىچىدىن كۈچلۈك سەل كەلگىنىگە ئوخشاش ئاتلارغا مىنىشكەن ئاي يۈزلۈك بىر توپ گۈزەللەر پېتىپ كەلدى. ئۇلار تۇرلۇك - تۈمەن يا- قۇت، مەرۋايىتلارنى تاقاپ بېزەنگەنىدى. ماڭلايلىرى گۈلدەك، كىرپىكلىرى ئۇ گۈل لەرنىڭ تىكىنىدەك ئىدى. كېلىۋاتقان بۇ قىزلارغا بىر گۈل يۈزلۈك گۈزەل باشلىق ئىدى. ئۇنىڭ مىنگەن ئېتىنىڭ ئالدىدا پەلەك ئېتى ئاقساپ قالاتتى. رۇخسارى ئالدىدا قۇياشنىڭ چىرايى خىجالەتتە قالاتتى. نەزمە:

باری چابۇكسەۋارۇ ماھی پەیكەر،
جەۋاھىردىن بېزىپ پەیكەرگە زىۋەر،
جەبىنلەر گۈل - گۈلۇ كىرپىكلەری خار،
قاباغلار كەك - كەگۈ ئاغىزلاری تار.
ئۇلارغە شاھی سەرۋەر گۈلئۈزاری،
دېمەكی گۈلئۈزاری، شەھسەۋاری.
سەمەندی سەیرىدىن كۆك تەۋسەنی لەك،
قۇياش رۇخسارى ئالدىدا خىجىل لەك.

ئۇ قۇياش بىلەن شاھمات ئوينىغاندەك، ھەر قېتىمدا توپنى ماڭدۇرۇپ ئاتنى سەكرىتىپ، ئۇنى ھەر سائەتتە يۈز قېتىم مات قىلاتتى. باشتىن - ئاخىر جاھانىنى ئۆرتەپ، ئالەمگە ئوت سالاتتى. قىزلار توپىغا ئايدەك، بەلكى ئالەمنى زىننەتلىگۈچى قۇياشتەك نۇر ياغدۇراتتى. ئۇ ئات ئۈستىدە قەلبىلەرگە ئوت يېقىپ ئەتراپىنى تاماشا قىلىپ، ئېتىنى شامالدەك چاپتۇرۇپ كېلىۋاتاتتى. دەل شۇ پەيتتە پەرھاد ئەينەكتىن ئۆزىنىڭ شەكلىنى كۆرۈپ قالدى. ئۇنىڭ شەكلى ھېلىقى گۈل يۈزلۈكنىڭ جامالىنى كۆرۈپ، تام سۈرەتلىردەك قېتىپ، ئۇۋلانغان قۇشتەك ئىڭراپ، يىقىلدى. ئەينەكتىكى ئۆز شەكلىنىڭ يىقىلغانلىقىنى كۆرگەن پەرھادتا شۇ گۈزەللىنى ئېنىق كۆرۈش ھەۋىسى قوزغالدى. ئەينەكنى كۆز ئالدىغا يېقىنراق كەلتۈرۈپ، ئاشۇ نۇر چاچقۇچى قۇياشنىڭ جامالىغا قاردى. پەرھاد ئەينەكتىكى ئۆز شەكلىگە ئوخشاش پەرياد چېكىپ، گويا جېنى تېنىدىن ئايرىلغاندەك، يەرگە يىقىلدى. ئۇ تام سۈرىتىدەك تىلسىز، ئەينەكتىكى شەكلىدەك ھوشسىز ياتاتتى. خەزىنە خادىملىرى پەرھادنىڭ ئېغىر ئەھۋالىنى كۆرۈپ خاقانغا دەرھال خەۋەر يەتكۈزدى. خاقان بۇ ئەھۋالنى ئاڭلاپ خەزىنە تەرەپكە قاراپ يۈگۈردى. پەرھادنى ئۆلدى، دەپ ئويلىغان ئانىسىمۇ چېچىنى چۈۋۈپ، بەزىدە يۇلۇپ، يەغان چېكىشكە باشلىدى. مۇلكىنارا پەرھادقا ئاتا بەگ ئىدى. شۇڭا پەرھادنىڭ ئۆز ئاتىسىدەك نالىزار قىلدى. مۇلكىنارانىڭ بەھرام ئىسىملىك بىر پەرزەنتى بار ئىدى. ئۇ پەرھاد بىلەن تەڭداش،

سىرداش ۋە ئىملداش ئىدى. تەربىقەت بابىدا بولسا، قېرىنداش ئىدى. بەھرام پەرھادنى بۇ ئەھۋالدا كۆرۈپ ياقىسىنىڭ ئورنىغا كۆكسىنى چاك قىلدى. شاھزادە نۇرى ئۆچكەن شامغا ئوخشاش ياتاتتى. ئۇنىڭ ئەتراپىغا يىغىلغان كىشىلەر پەرۋانىدەك ئايلىنىپ، نالىزار قىلىشاتتى. پەرھاد بىر كېچە-كۈندۈزگىچە هوشىغا كەلمىدى. يۈگرۈك شامال تاڭنىڭ بېغىنى يەلپۈگەندە ئەتراپقا تارقالغان خۇش پۇراق پەرھادنىڭ دىماغىغا ئۇرۇلدى. ئۇ هوشىغا كېلىپ، كۆزىنى ئاچتى، كۆز يېشىنى سەلدەك تۆكۈپ يىغلاۋاتقان ئەتراپتىكى جامائەتنى كۆردى. مۇلكىنارا يىغلاپ تۇرغان بەھرامنىڭ كۆڭلىنى ياساپ ئۇنىڭغا ئاتىلىق مېهرى بىلەن تەسەللى بەردى. پەرھاد ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۆزىدىكى ماتەم تۇتۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، خىجالەتتىن گويا كى هالاك بولغۇدەك هالەتكە يەتتى. ئاتا-ئانىسى پەرھادنىڭ قايتا هوشىدىن كېتىپ قالماسلىقىنى ئارزۇ قىلاتتى. لېكىن پەرھاد دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ، ئانا-ئانىسىنىڭ ئايىغىنا يۈزىنى قويۇپ ئۆزرە ئېيتتى. ئۇ ئەدەب بىلەن:

— سىلەرنى ماتەمگە سېلىپ قويغۇدەك ئەھۋالغا قانداق چۈشۈپ قالغانلىقىمنى ئۆزۈمۈ بىلمەيمەن، تەقدىرى ئالدىدا قەسەم قىلمەنكى، بۇ ئىش مەيلى ياخشى، مەيلى يامان بولسۇن، مېنىڭ ئىختىيارىمغا باغلىق بولمىدى، مەن رەسۋا بولدۇم، تۇغقىشتىم، بۇ سەۋەبتىن سىلەرگە ئۆزرىلىكىمەن. مەندىن ئۇ دۇنيا-بۇ دۇنيا رازى بولۇڭلار، ماڭا قارىتا كۆڭۈلۈڭلەردە غۇبار قالمىسۇن، — دېدى ۋە كۆپ مالالىق يەتكۈزۈپ قويغانلىقى ئۈچۈن ئەپۇ سوراپ، ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى يېسىدى. گەرچە كۆزى ۋە تىلى ئۇلاردا بولسىمۇ، جېنى ۋە دىلى ئەينەك تەرەپتە ئىدى.

ئاتا-ئانىسى پەرھادنىڭ بۇ سۆزلىرىدىن سۆيۈنۈپ، سارايغا قايتىشتى. پەرھاد شۇ ئۇسۇل بىلەن ئۇلارنىڭ دەردىنى يېنىكلىتىپ سارايغا قايتۇرۇۋەتكىنىدىن كېيىن، جان-دىلى بىلەن هېلىقى ئەينەكنى يەنە قارىدى. بىراق بۇ چاغدا ئۇنىڭدىكى سۈرەتلەر ئاللىقاچان يوقىلىپ، ئەينەك يۈزى قاراڭغۇلىشىپ قالغانىدى. بۇ ئەينەكنى هېكىم ئەسلىدە شۇنداق ياسىغان ئىكەنكى، ئۇنى كۆرۈش نېسىپ بولغان كىشىگە كۆرۈنۈشلەر كۆرۈنۈپ بولغاندىن كېيىن تىلسىمنىڭ خاسىيىتى بىلەن پۈتۈنلەي يۇزۇلۇپ كېتەتتى. پەرھاد ئەينەكنى قايتا كۆرۈشتىن ئۈمىدىنى ئۈزۈپ، ئۆزىنىڭ مەڭگۈ قايغۇ ۋە مۇشەققەتتە قالغانلىقىنى بىلدى-دە، مۇنداق ئوي-پىكىر كۆڭلىدىن كەچتى: بېشىمغا هەممىدىن ئېغىر بىر ئىش چۈشتى. ئەمدى بۇ ئىشنىڭ قايغۇسى مېنى ئۆلۈمگە يېقىنلاشتۇردى. نەزمە:

ئەگەر قىلسام ئۆزۈمنى پارە-پارە،
چۈ مەتلۇب ئولماغاي هاسىل، نە چارە.

بۇ زەئىپ جېنىم كۆيۈپ، جۇنۇنۇم ئۆرلەپ، ئەركىم كېتىپ قېلىشتىن ئىلگىرى، ئەقىل قائىدىسى بويىچە ئىشلەش ئارقىلىق بۇ ئىشنىڭ ئىلاجىنى قىلىش لازىم. بۇنىڭ ئۈچۈن ئاقىلانە تەكەللۇپلارنى كۆرسەتسەم شاهنىڭ كۆڭلى خۇشال بولىدۇ. يارايدىغان ئىش مۇشۇ.

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

ئەگەر ئىشق بالاسىغا مۇپتىلا بولۇپ تاقەتسىزلىك تۇپەيلىدىن بېشىمنى بىرەر جايغا ئېلىپ كەتسەم مەملىكەتنىڭ زىننىتى بولغان پادىشاھ بۇنىڭغا ئەسلا سەۋرى - تاقەت قىلالمايدۇ، دەرھال يۇز مىڭ لەشكەرنى تەيىنلەپ مېنى ئىزدەيدۇ. چىن مەملىكىتىنىڭ تەرەپ - تەرىپىگە چېپىپ يۈرۈپ، ھايال قىلمايلا مېنى تېپىۋالىدۇ. ئەگەر مەن بۇ لەشكەرلەرنى كۆرۈپ، ئۇلار بىلەن جەڭ قىلسام، كۆپلىگەن بىگۇناھ كىشىلەرنىڭ قېنىنىڭ تۆكۈشكە توغرا كېلىدۇ، پولات قىلىچنى ئىشقا سالاي دېسەم، ئەلگە ۋە ئۆزۈمگە زۇلۇم قىلغان بولىمەن، بىر قانچىلىغان كىشىنىڭ بېشىنى كېسىپ، گۇناھسىزلارنى ئۆلتۈرسەم قانداق بولىدۇ؟ بۇ ناھەق ئىشتىن قولۇم ناكار بولۇپ، ئاخىر چارەسىز ھالدا قولغا چۈشمەن، چىن خەلقى ماڭا نېمە يامانلىق قىلدى؟ مەن نېمىشقا ئۇلارنىڭ قان قەرزىگە بوغۇلۇپ قالىمەن؟ پادىشاھ ماڭا زۇلۇم قىلمىسا بۇ ئىشلىرىم ئۈچۈن ئاخىر ھەقىقىي پادىشاھقا (تەڭرىگە) جاۋاب بېرىشكە توغرا كېلىدىغۇ. ئەگەر شاھنىڭ كۆزىگە كۆزۈم چۈشۈپ قالسا خىجالەتچىلىكتىن يەرگە باقمايلا ئۆلاج يوق. خەلقنىڭ يۈزىگە قانداقمۇ قارىيالايمەن. بۇ پەقەت ئىشنىڭ بىر تەرىپى، يەنە بىر تەرىپى شۇكى، مۇبادا شاھ بۇ غەلىتە ئەھۋالدىن ئاگلاپ، خەلقە مېنى مۇھاپىزەت قىلىشنى تاپشۇرسا، ئىشىم تېخىمۇ قىيىنلىشىپ، تەدبىرلىرىدىن ھېچقانداق نەتىجە چىقمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە «سارالغ» دەپ پۈتۈمگا كىشەن سېلىپ قويىدۇ. ئۇ چاغدا بۇ ئىشتىن قۇتۇلۇشنىڭ چارىسىنى قىلىش قىيىن، شۇنداق پەرەز قىلىشقا بولىدۇكى، جۇنۇنۇم يوقالغاندىن كېيىن، ھەرقانچە قىلسامۇ ھېچكىم ماڭا ئىشەنمەيدۇ. ئەڭ ياخشىسى ئۆزۈمنى بىلىپ، ئۆز - ئۆزۈمنى مۇھاپىزەت قىلىشىم كېرەك.

پەرھاد يۇقىرىقى ئىشلارنى باشتىن - ئاخىر ئەقىل مىزانى بىلەن ھېسابقا ئالىدى. ئەمما ئۆزىنى تېخىمۇ قىيىن ئىشقا مۇپتىلا قىلدى. ئۇ بىلمىدىكى، ئىشق زۇلۇم سېلىشقا باشلىغاندا، يۈزلىگەن ئاقىلانىڭ رەسمى - قائىدىلىرىمۇ بۇزۇلۇپ كېتىدۇ.

نەزمە:

شەراب كەلتۈرگى، ساقى، ئاشىقانە،
كى بولدۇم مەن ئەقىل بىرلە فەسانە.
مېنى ئىشقى فەنا بەزمىدە خاس ئەت،
ئەقىل رەنجۇ بەلاسىدىن خەلاس ئەت.

* *

سىرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلىشچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق - مۇھەببەت ۋە مېھر - شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنىۋى دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر مىرزا ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

سۆيگۈ يولىنىڭ مەخپىيەتلىكلىرىنى بىلىشكە ماھىر بولغان كىشى ئۇنىڭ سىرلىرىنى مۇنداق ئېچىپ بېرىدۇ:

ئەلقىسسە، پەرھاد ئىشق سىرلىرىنى يوشۇراتتى، لېكىن كۆزىدىن ئاقىلانىلىق نىشانىسىنى كۆرسىتەتتى. ئەگەر بىر ئۆيدە ئوت يانسا، ئۇنىڭدىن چىققان

تۇتۇنگە ئەجەبلىنىشىنىڭ ھاجىتى يوق، ئەگەر ئۇ ئۆيدە ئوت بولماي پەقەت تۇتۇنلا چىقسا، ئۇ ئۆينىڭ تامىلىرىنى بۇزۇش كېرەك. پەلەك كېچىسى قۇياشنى يوشۇرىدۇ، بىراق، يۇلتۇزلاردىن تۆكۈلگەن ياش قۇياشنى ئاشكارىلاپ قويىدۇ. نافە ئۆزىنىڭ ئىپارىنى يوشۇرسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ پۇرىقى ئالەمگە تارقاپ كېتىدۇ. لالىنىڭ غۇنچىسى ئېچىلىدىغان چاغدا ئۆز كۆڭلىدىكى يوشۇرۇن داغنى قانداقمۇ ساقلاپ قالالىسۇن؟ بىراق، ئۇنىڭ ئېچىلغان چېغى مەلۇم بولغاندەك، ئەسلىدىكى دېغىمۇ ئاشكارا بولىدۇ. پەرھاد گۈياكى يالقۇنجىغان ئوتنىڭ ئۈستىنى ئوت-خەس بىلەن كۆمۈپ قويغاندەك، ئۆزىنىڭ ئىشق قايغۇسىنى يوشۇرغانىدى. لېكىن، ئۇنىڭ ئاھى بىلەن كۆز يېشى يوشۇرۇن دەردىدىن ئەلنى خەۋەردار قىلاۋەتتى. ئەقىل پەردىسىنىڭ ئىشق ئوتىنى تىنچىتالمىش ۋە يوشۇرۇشقا قۇدرىتى يەتمەيدۇ. زەررىچە لەرزىنىڭ قۇياش نۇرلىرىنى توسۇشقا ماجالى يەتمەيدۇ. كۆپۈكنىڭ دەريانى ئۆز ئىچىگە يوشۇرۇۋېلىشى مۇمكىن ئەمەس، نەزمە:

قۇياشنى زەررە ياشۇرماق بولۇرمۇ؟
ھۇباب ئىچرە تېڭىز تۇرماق بولۇرمۇ؟

شام ئۆزىنىڭ شولىسىنى پانۇس بىلەن ياپسىمۇ، لېكىن ئۇ شولا جەمئىيەت ئەھلىگە پەردە سىرتىدىن نامايان بولۇۋېرىدۇ. قانلىق ياشنى ھەرگىزمۇ كۆز ئىچىدە مەخپىي تۇتقىلى بولمايدۇ. خرۇستال شىشە سۈزۈك مەينى ئەسلا يوشۇرالمايدۇ. شۇنىڭغا ئوخشاش پەرھادنىڭ ئۆز دەردى-غېمىنى خەلقتىن يوشۇرغىنى ئىشق يالقۇنىنىڭ يۇرىكىگە شىددەت بىلەن ئۇرۇلغىنىدۇر.

بىرقانچە كۈنلەردىن بۇيان پەرھادقا ئىشق ئازابى شۇنچىلىك تەسىر قىلدىكى، ئۇ ماغدۇرىدىن كەتتى، كېسەل تارتتى، زارۇ-ھەيران بولدى. كۆزەتكۈچىلەرگە ئۇنىڭ ئەھۋالى گويا كى ئوتقا سېلىنغان گرانىت تاشنىڭ مۇمدەك ئېرىۋاتقىنىغا ئوخشاش مەلۇم بولاتتى. مەرۋايىت ياشلىرى كۆزىدىن قانغا بويالغان مۆلدۈردەك تۆكۈلەتتى. پەرھاد ئېغىز ئاچسىلا چىقىدىغان ئاھىنىڭ قارا تۇتۇنى خۇددى لالىنىڭ قارا دېغى كۆرۈنۈپ تۇرغىنىدەك نامايان بولۇپ تۇراتتى. ئۇنىڭ سەرۋىدەك تىك ئۆسكەن قەددى-قامىتى مادارسىزلىقتىن تالدەك پۈكۈلدى، ئاشۇ تالدىكى ئۇزۇمنىڭ تەبىئىتىدىكى شارابلىق خۇسۇسىيەت ئۇنىڭغا ئارقىمۇئارقا قان يۇتتۇراتتى. تېنى كۈندىن-كۈنگە ئاجىزلىشىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ پىغان چېكىپ قالماسلىق ئۈچۈن ئاغزىنى قانچە بېكىتسىمۇ، لېكىن ناله چېكىشتىن باشقا چارىسى يوق ئىدى. ئۇ بۇرۇنقى جىسمانىي قۇۋۋىتى، ساغلام كۈچى بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشقا ھەر قانچە تىرىشسىمۇ، يوشۇرۇن چەككەن ھەسرەتلىك پىغانلىرى داۋاملىق ئاشكارىلىنىپ تۇراتتى. ئەمدى ئۇنىڭ دېمىقىغا سەۋدايىلىقنىڭ پۇرىقى كېلىپ، جىسمىمۇ ھەر خىل كېسەللەرگە ئۇچرىدى. ئۇنىڭ تەبىئىتىدە جۇنۇنلۇق ئۆز ئىپادىسىنى كۆرسىتىپ، سەۋدايىلارچە سۆزلەشكە باشلىدى. سەۋرى-تاقەتتىن كۆڭلىدە ئەسەرمۇ قالماي، ئەرك-ئىختىيارى قولىدىن كەتكەنىدى. نەزمە:

كۆڭۈلدە قالمادى سەبرۇ قەرارى،
ئىلكىدىن باردى بارى ئىختىيارى.

ئەلقىسسە، شاھ بىلەن مۇلىكىنارا

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

پەرھادنىڭ يۈرىكىگە ئەھۋالىنى كۆرۈپ، دەرد-ھەسرەت ئىچىدە كۆنسىرى باغرى ئېزىلىشكە باشلىدى. قانچە نەسىھەتلەر قىلدى، لېكىن ئۇنىڭغا تەسىر قىلمىدى. قانچە يىگىرلىشىپمۇ ئۇنىڭغا تەدبىر تاپالمىدى. قارىغاندا، پۈرسەتنىڭ قولدىن كېتىپ قالغانلىقى ئۈچۈن، بۇ ھەقتە ئەندىشە قىلىش بىلەن نەتىجىگە ئېرىشىش مۇمكىن ئەمەستەك تۇراتتى. شۇڭا شاھ پۈتۈن دانىشمەنلەرنى، تېۋىپلارنى يىغىپ كېڭەش ئۆتكۈزدى. پەرھادنىڭ ئەھۋالى توغرىسىدا ناھايىتى ئۇزاق مەسلىھەت قىلىشتى، بۇ مەسلىھەتلەرگە بەزىلىرى قوشۇلدى، بەزىلىرى بولسا رەت قىلدى. ئاخىرى ھېكمەت ئەھلىلىرىخاقانغا تۆۋەندىكىلەرنى مەلۇم قىلىپ:

— پەرھادنىڭ ھېچىسىگە سەۋدايىلىق نۇقسان يەتكۈزۈپتۇ. كۆچلۈك ھارارەت تەبىئىتىنى ئىگىلەپتۇ. ئۇنىڭ مىجەزى يەنە مەي تەلەپ قىلىدۇ. چۈنكى مەي بەدەن ھارارەتنىڭ تېگى-تەكتى بىر، بۇ ئىككىسى قوشۇلۇپ ئۇنىڭ يالقۇنىنى كۈچەيتىپ قويۇپتۇ، — دېدى.

ئۇلار يەنە تۆۋەندىكىچە كېڭەش قىلدى:

پەرھادنىڭ ئىككى-ئۈچ يېشىدىن ئون ئىككى يېشىغىچە ئىلىم تەھسىل قىلىش يولىدا بېشىنى تەپەككۇر يۇقىسىغا تىقىپ ئۆتكەنلىكى، ئىككى-ئۈچ يىل مۇزىدىلىق (ھەربىي ئىلىم) نى ئۆگىنىش يولىدا كۈچ ۋە ئەقىل سەرپ قىلغانلىقى. يەنە پايانسىز خەتەرلىك يوللاردا خاقان باشچىلىقىدىكى لەشكەرلەرگە يار بولغانلىقى قاتارلىق ئىشلار ئۇنىڭ خىيالىدىن كەتمىگەن. بۇ ئىشلار ئۇنىڭدىكى ھارارەتنىڭ غالىب كېلىشىگە سەۋەب بولغان. يەنە بىر سەۋەب شۇكى، چەكسىز ئوي-پىكىرلەر ئۇنىڭ نازۇك تەبىئىتىنى چۈلغاپ ئالدى. بۇ پىكىرلەر ئۇنىڭ تەبىئىتىدىن بىردەم خالى بولمىدى. يەنە ئۇنىڭ بېشىغا تىلىسىم ئىچىش خىيالى چۈشتى. بۇ خىيالنىڭ ئۇرۇقىنى ئۆز كۆڭلىنىڭ چىمەنلىكىگە چېچىپ، شۇ سەۋدا يولىدا كۆپ جاپا-مۇشەققەتلەرنى چەكتىكى، بىردە ئەجدىھا ئۇنىڭ جىسمىنى كۆيدۈرسە، بىردە ئەھرىمەن دېۋە ئۇنى تۇتۇن ئارىسىدا قالدۇردى. پەرھادنىڭ نازۇك تەبىئىتى شۇنچە ھارارەتلەرگە ئۇچرىدى. شۇ ئوتلارنىڭ يالقۇنىدىن بۇ ھالغا چۈشۈپ قالغانلىقى ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس. ئۇنىڭغا بۇخىل ئەھۋاللارنىڭ يۈزلىنىشى مېڭىسىنىڭ ئاجىزلىشىشىغا سەۋەب بولغان. بۇ سەۋەبلەر تۇپەيلىدىن ئۇنىڭ مىجەزىدە قۇرۇق ئىسسىقلىق پەيدا بولغان. ئۇنى ئىلاج قىلىپ داۋالاپ، ئەسلىگە كەلتۈرۈش كېرەك. لېكىن بۇگۈن جەۋزا پەسلىنىڭ ئاخىرى، شۇڭا قۇياشنىڭ ھارارىتىدىن لالىلەرگە داغ چۈشتى، ئەتراپتىن كۆيدۈرگۈچى ئىسسىق شامال كېلىۋاتىدۇ. خەلق بۇ ھارارەتلىك شامال ئىچىدە سەھەنىدەردە يۈرمەكتە. قۇياشنىڭ ئىسسىقىدىن كۆكتىكى يۇلتۇزلار سىمابتەك ئېرىپ چۈشۈشكە يېقىنلاشتى. چۆللەردىكى قۇيۇنلىنىڭ تاقەتسىزلىك بىلەن ئايلىنىشى، يىلانلارنىڭ تولغىنىپ تۇرۇشى ئىسسىقتىندۇر. بۇلاقلارنىڭ قاينىاپ چىقىشى — ھاۋانىڭ تاغ ئۈستىگە ئوت تۆككەنلىكىدىندۇر. غەربتە كۆرۈنگەن كەچكى شەپەقنىڭ قىزىللىقى بۇ كۆمتۇرۇلگەن پەلەكنىڭ قىزىپ كەتكەنلىكىدىندۇر. بۇ ئايلىنىپ تۇرغۇچى پەلەك

قىزىپ كەتكەن كۆرەكنىڭ نىشانىسى بولۇپ، قۇياش ئۇنىڭ ئوت چاچقۇچى ئىغىز زىدۇر. قاراڭغۇ كېچە ئۇنىڭ كۆمۈرى بولۇپ، تاڭ شامىلى ئۇنىڭ دېمىدۇر. سامان يولىدىكى يۇلتۇزلار ئۇ كۆرەكنىڭ ئۇچقۇنىدۇر. تەرەپ-تەرەپكە ئېقىۋاتقان سۇلار يەرنىڭ ئىسسىقتىن تەر ئاققۇزۇۋاتقانلىقىدىن بەلگە بېرىدۇ. سايلار ئارىغا بىرەر نەرسىنى پەردە قىلىپ، قۇياشنىڭ ھارارىتىدىن قېچىشقا ئۇرۇنىدۇ. ھاۋانىڭ تەبىئىتىدىكى بۇ ھېسابسىز ئىسسىقلىق پەرھادنىڭ ئوتلۇق تەبىئىتىگە تەسىر كۆرسىتىپ، ئۇنىڭ ھارارىتىنى تېخىمۇ ئۆرلىتۈۋېتىشىدىن قورقۇش ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس ئىدى.

ئەلقىسسە، ھېكمەلەر «پەرھاد قۇرۇقلۇق ۋە ھارارەت يېپىنىشۇالغان مۇنداق ئەھۋالدا، ئۇنىڭ داۋاسى سوغۇقلۇق ۋە نەملىك بولىدۇ» دېگەن خۇلاسىگە كەلدى. شۇڭا پەرھادنى «ھاۋاسى ياخشى، كېلىماتى نەم ۋە سوغۇق يەردە داۋالايمىز» دەپ بىر جايىنى تاللىدى. بۇ يەر دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بىر ئارال بولۇپ، ئۇ بەش كۈنلۈك يىراقلىقتا ئىدى. ئەقىل ئۇنى تەرىپلىيەلمەي خىرەلىشىپ قالاتتى. بۇ ئارالدا بىر تاغ بولۇپ، تاغدا يەتتە-سەككىز بۇلاق ئېقىپ تۇراتتى. بۇ بۇلاقلار دەريا ھاسىل قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئالدىدا پەلەك دەرياسى ھۆكۈر يۇلتۇزىدەك كۆرۈنەتتى. ئارال ئەتراپىدىكى سۇلاردىن نەملىك، تاغ ئۈستىدىكى سوغۇقتىن كىشىگە قىيىنچىلىق يۈزلىنەتتى. تاغنىڭ ئۈستى كۆز پەسلىدەك سوغۇق، بۇلاقلىرى مۇز تۆپ تۇراتتى. ھېكمەلەر: «ئەگەر مەسلىھەت بويىچە شاھزادە شۇ تەرەپكە بارسا، كۆڭلى ئېچىلىپ، ھېگىسى ياخشىلىنىپ، مۇبارەك جىسمى ساغلاملىشىپ قالسىمۇ ئەجەب ئەمەس. ھاۋانىڭ تەسىرىدىن قورقماق، ئۇنىڭ كېسىلىگە ئىلاج قىلىش ئاسان بولىدۇ» دېيىشتى.

خاقان تېۋىپلاردىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، ئۇلارنىڭ مەسلىھىتىنى مۇۋاپىق كۆردى. دەرھال مۇلكىئاراغا:

— تېۋىپلارنىڭ بۇ تەدبىرلىرىنى چۈشەندىڭ. دەريانىڭ قىلدىغان بىرقانچە كۈنلۈك سەپەرنىڭ تەييارلىقىنى قىلغىن، — دەپ ئەمرى قىلدى.

دانىشمەن ۋەزىر بۇ ئالىي پەرماننى ئاڭلاپ، سەپەر تەييارلىقىنى ئىشلەشكە كىرىشتى ۋە شاھزادىگە خاقانىڭ پەرمانىنى مەلۇم قىلدى. بۇ سۆزنى ئاڭلىغان شاھزادىنىڭ قايغۇلۇق قەلبى شادلىققا تولدى. ئۇ مۇلكىئاراغا:

— شاھقا مېنىڭ سالامىمنى ئېيت. شاھ نېمىنى خالىسا، مېنىڭ بۇ ئالەمدىكى ئارزۇيۇمۇ دەل شۇ بولىدۇ. «شاھىنىڭ ئوغلىمەن» دېيىشكە ھەددىم يوق، بەلكى ھەممە قۇللارنىڭ ئارىسىدىكى كەمتەر قۇلدۇرمەن. شاھ قەيەرگە بېرىشقا تەييارلاسا، مەنمۇ شۇ يەرگە بېرىشقا تەييار. مېنىڭ بېشىم شاھنىڭ ئايىغىدادۇر. نەزمە:

قايان ئەزم ئەتكەنلى بولسا ياراغى،
مېنىڭ باشىمدۇرۇر شاھنىڭ ئاياغى.

ئەلقىسسە، ۋەزىر مۇلكىئارا پەرھادنىڭ يۇقىرىقى سۆزلىرىنى خاقانغا مەلۇم قىلدى. خاقان يىغلاپ تۇرۇپ پەرھادقا دۇئا قىلدى. ئاندىن كېيىن:

— ئەمدى كېمىلەرنى تەييارلاپ، لازىملىق ئەسۋابلارنى كېمىگە بېسىڭلار، مەن مۇ دەريا تەرىپىگە بىللە چىقىشنى قارار قىلدىم، — دېدى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان شاھزادە ئالەتتىن تاشقىرى سۆيۈنۈپ كەتتى ۋە قايغۇلۇق كۆڭلىگە تەسەللى تاپتى. پەرھاد شۇ شەكىلدىكى ھىيلە بىلەن خاقانىنى ئەنسىرەتمەي، مۇشۇ ئىشنىڭ باھانىسىدە ئۆز مەقسىتى ئۈچۈن سەپەر قىلىشنى كۆزلىدى. بۇ ئىش ئۆز مۇددىئاسىغا مۇۋاپىق كەلگەنلىكى ئۈچۈن كۆڭلى چەكسىز شادلىققا تولدى. قەلبى دەريادەك دولقۇنلىنىپ، لېۋى تەبەسسۇم بىلەن ئېچىلدى. لېكىن يەنىلا خاموش ئىدى. ئۇنىڭ كۆڭلى دەريا دولقۇنىدەك خىياللارغا غەرق بولغانىدى. خىياللار زەنجىرى ئۇنىڭ قەلبىگە چىرمىشىپ كەتكەنىدى. نەزمە:

كېتۈر ساقى، مۇھىتى بادەئى ئال،
بۇ دەريا ئىچرە ساغەر زەۋرەقىن سال.
يۈرۈر غەم بەھرىدە جىسمى ھەقىرىم،
ھەۋل زەۋرەق بىلە بول دەستگىرىم.

* *

سىرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلغۇچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق - مۇھەببەت ۋە مېھىر - شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنسۈي دۇنياسىنىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر ھىرزا ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

غەۋۋاس ئاتاقلىق مەنىلەر مەرۋايىتىنى مۇنداق سۆزلەپ چىقتى:

ئەلقىسسە، خاقان بىلەن شاھزادە دەريا سەپىرىنىڭ ئەسۋاب - ئۇسكۇنىلىرىنى تەييارلاپ، ئېتىنىڭ تىزگىنىنى دەريا ساھىلىغا تارتتى.

ئۇلار ئاخىرى مەقسەت مەنزىلىگە يېتىپ باردى. كۆزلىرى دەريا مەنزىرىسىدىن بەھرە ئالدى. دەريا ئۈستىدە گويا-كى ياغاچتىن ياسالغان بىر شەھەر پەيدا بولغاندەك كۆرۈندى. بۇ خاقانىنىڭ پەرمانى بويىچە مۇلكىنارا تەييارلىغان سەپەر ئەسلىمىلىرى تولۇق بېسىلغان سۇ ئۈستىدىكى ھېسابسىز كېمىلەر ئىدى. دەريادىكى بۇ كېمىلەر يىراقتىن گويا كى ھەيۋەتلىك بىر شەھەردەك كۆرۈنەتتى. چۈنكى، تولۇق جاھازلانغان ئىككى يۈز كېمە دەريانى چۈشكەنىدى. بۇ كېمىلەرنىڭ كەڭلىكىگە پەلەك ئۆيىنىڭ چوڭلۇقىمۇ تەڭلەشەلمەيتتى. كېمە تۈۋرۈكلىرى پەلەككە يېتىپ، ئىككى ئوق تۈۋرۈكنىڭ ئۇچىدا ئاي سەرگەردان بولۇپ قالغانىدى. بۇ تۈۋرۈكنىڭ بىر ئۇچى پەلەككە سانجىلغانىدى. تۈۋى يەر قەھرىدىكى ھۆكۈز ۋە بېلىقنى يانجىغانىدى. تۈۋرۈكنىڭ يەلكىنلىرى ئاسمان ئەتلەسىدىن بەلگە بېرىپ، يەلكىنلىرىگە تارتىلغان ھەر بىر تاناپ ئالتۇن چاچقۇچى قۇياشنىڭ پارلاق شولىسىغا ئوخشايتى. ئۇنىڭ ئىچىدە نىل رەڭلىك ئاسمانىدەك بىر ئۈي بولۇپ، بۇ ئۆينى پەلەك ياغاچچىلىرى ھىيلە - ھۇنەرلەر بىلەن ئاجايىپ زىننەتلەپ، تېگىگە كاھىش ياتقۇزۇپ، پالاسلارنى سالغانىدى. كېمە ئۈگزىسىنىڭ ئۈستىدىكى گۈمبىزى كۆمتۈرۈلگەن ئاسماندەك كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ چوڭ تۈۋرۈكنىڭ بىر ئۇچى دەريانىڭ قەرىگە. يەنە بىر ئۇچى ئاسمان گۈمبىزىگە يېتەتتى. بۇ تۈۋرۈكلەرنىڭ ئۇچى بىر ئۆينى كۆتۈرەلىگۈدەك دەرىجىدە مۇستەھكەم ياسالغانىدى. يەلكەنلىرىدىن چىققان ئاۋاز كۆككە يېتەتتى.

لەگگەرلىرىمۇ كۆك ئۇستىدە ئارام ئالاتتى. ئۇنىڭ چىرايلىق گۈمبىزىگە ئوت، بوران، سۇ تەسىر قىلالمايتتى. بۇ ئۆينىڭ پەلەك گۈمبىزىگە يەتكەن ئېگىز بىر تۈۋرۈكى بولۇپ، يۇقىرىدا يۇلتۇز، تۆۋىنىدە ئارقان — بۇ ئىككىسى ئىككى تەرەپتىن كۆكنى تۇتۇپ تۇرغاندەك كۆرۈنەتتى. يۇقىرىدا تۇۋرۈك، تۆۋىندە ئارقان بىرلىشىپ، پەلەكتە بىر دائىرىنى پەيدا قىلغاندى. بۇلاردىن باشقا كۆكتە سەيلە قىلغۇچى بۇ كىشىلەرنىڭ راۋانلىقى شامالدەك، يۇرۇشى سۇدىن تېز بولۇپ. كۆك دېگىزىدا بىر يېڭى ئايدەك كۆرۈنەتتى. يەنە سەندەل ياغىچىدىن ياسالغان بىرمىڭ بەشيۈز قولۇاق بولۇپ، سۇدا مىڭ يىلغىچە ئۇزالەيتتى. تېزلىكى كۈچلۈك شامالدەك، ئايلىنىشى قايىنامدەك ئىدى. بۇ قولۇاقلارنىڭ ئالدىراش ۋاقىتلاردىكى يۇرۇشى ۋە ئايلىنىشى قۇرۇقلۇقتا قارا تورۇق چاپقاندەك تېز ۋە سەيلە-تاماشا قىلغۇچىلارنىڭ ئولتۇرۇشىغا ئەپلىك ئىدى.

خاقان بىلەن شاھزادە ئۇچۇن ئەڭ چوڭ كىشىنىڭ ئۇستىگە كەيانلارنىڭ تەختىگە ئوخشاش بىر تەخت قويۇلدى. ئۇلار ئالاھىدە زىننەتلەنگەن بۇ تەخت ئۇستىدىن ئورۇن ئالدى. چىن خەلقىنىڭ ياغاچتىن ياسىغان سۇ ئۇستىدىكى بۇ شەھەرلىرى گويا ياكى يەنە بىر چىن مەملىكىتىدەك كۆرۈنەتتى. كىشىلەرنىڭ تېزلىك سۈرئىتى ۋە ئۇنىڭدىكى ئەسلىھەلەر تەلەپتىن يۇز ھەسسە ئارتۇق ئىدى. يەنە ھەربىر كىشىدە سەپەر ئەسۋابلىرى بىلەن بىللە قارۇن خەزىنىسىدىنمۇ كۆپ خەزىنىلەر بار ئىدى. كىشىلەردە يەر ئۇستىدە قىلىشقا تېگىشلىك ھېچقانداق ئىش قالمىغاندەك دەرىجىدە تەييارلىق قىلىنغاندىن كېيىن، ئۇلار ھەيۋەت بىلەن يولغا راۋان بولدى. كىشىلەرنىڭ ھەرىكىتىدىن كىشىلەردە گويا چىن شەھىرىدىكە زىلزىلە چۈشكەندەك ھېس-تۇيغۇ پەيدا بولدى. نەچچە مىڭلىغان كىشى چى ھۇنەرۋەنلەر چۈشكەن قولۇاقلار كىشە ئەتراپىدا بىلىنقا تۇخشاش ئۇزەتتى. قولۇاقلار ئۇلارنىڭ ئېتى بولۇپ، ئۇنىڭ تېزلىكى سۈدىن تۇتۇن چىقىراتتى. پۈتۇن كىشىلەر مەقسەت تەرىپىگە قاراپ ئۇزۇپ بارماقتا ئىدى. خاقانى چىن بىلەن بىللە پۈتۇن لەشكەرلەر ۋە خىزمەتچىلەر بولۇپ جەمئىي ئون مىڭ كىشى يولغا چۈشتى. ئۇلار سۇ ئۈستىدە گويا بىر ئالەمدەك ئۇزۇپ كېتىۋاتاتتى. بۇلارنىڭ سۈدىكى شولىسى يەر يۈزىدەك، يەر ئەمەس، بەلكى كۆككە ئوخشاش كۆرۈنەتتى. دەريا يۈزى گويا ئىپارەك قارا نىقاب بىلەن نىقابلانغاندى. پەلەكمۇ يۈزىگە بۇلۇتتىن بۇنداق نىقاب تۇتالمايتتى.

ئۇلار شۇ سۈرئەتتە ئارال تەرىپىگە يۈزلەندى. ئىككى كىچە-كۈندۈز يۈرگەندىن كېيىن، شامال چىقىپ، دەريادا دولقۇن پەيدا بولدى. شاھ بىلەن شاھزادە دەريا دولقۇنلىرىنى تاماشا قىلدى. دولقۇنلار ئىچىدە يۈزلىگەن قىزىق ھالەتلەر كۆرۈنەتتى. بۇ ھالەتلەر يوقالسا، ئۇنىڭ ئورنىغا مىڭلىغان ئاجايىپ-غارايىپلار پەيدا بولاتتى. ئەتراپقا نەزەر تاشلىغاندا كۆپكۆك سۇ كۆك ئاسمانغا ئوخشايتتى. سۇنىڭ قىرغىقى ئاسمان بىلەن قوشۇلۇپ كەتكەندى. ئەتراپتا يۈزمىڭ خىل بىلىقلار چىرايلىق ئۇزۇشۇپ يۈرەتتى. ئەقىل بۇ بىلىقلارنىڭ ماھىيىتىنى بىلىشكە ئاجىز ئىدى. بۇنىڭ ئىچىدىكى چوڭ بىلىقلار شۇنداق

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
بۇلاق ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ژۇرنىلى

قورقۇنچلۇق ئىدىكى. ئۇنى كۆرگۈچىلەر-نىڭ هوشى بېشىدىن ئۇچاتتى. سۇدىكى چوڭ بېلىقلار گويا يۇزمىڭ تاغلار هەر تەرەپكە يۇرۇش قىلۇاتقاندەك، ئۇلارنىڭ تېنىدىكى نەقىشلەر دەريالارنىڭ دولقۇنلىرىدەك كۆرۈنەتتى. بۇ بېلىقلارنىڭ هەركىتىدىن دەريادا گويا سۇدىن رەڭلىك ئاسمانغا زىلزىلە چۈشكەندەك تەسىرلىمق پەيدا بولاتتى. كىچىك بېلىقلارنىڭ توپىلاڭلىرىدىن دەريا چايقىلاتتى. كىچىك بېلىقلار بىلەن چوڭ بېلىقلار بىللە كۆرۈنگەندە، بۇ گويا كىشىلەرگە ئوت-چۆپلەر سەرۋى دەرەخلەر ئارىسىدا تۇرغاندەك سېزدۈرەتتى. تاشپاقىلارنىڭ جىسمى سۇ ئۈستىدە گۈمبەز ياسىغان بولۇپ، بۇلارنى قۇرغۇچى قۇدرەت ئىگىسى بولغان بىناكار بۇنداق بىنانى سۇدىن خاراب قىلغۇسى كەلمەيتتى. خۇددى ئاسمان گۈمبىزىنىڭ يېرىلمىغىنىدەك شۇنچە هەركەتلەردىن ئۇنىڭ شىپىلرى يېرىلمايتتى. هەبەشىلەرنىڭ يولۋاسنى ئوۋلىغىنىدەك لەهەڭلەر بېلىقلارنى ئوۋلاپ يۈرەتتى. بېلىقلارنىڭ جىسمى قورام تاشتىن بەلگە بېرەتتى. ئۇنىڭ ئارقىسى ئۆتكۈر بىر پەردىگە ئوخشايتتى. ياق، پەردە ئەمەس، بەلكى ئۇمۇر كۆچمىنى كەسكۈچى هەردەك ئىدى. ئۇ، غەم قوشۇنىنىڭ خەنجىرى ۋە بالايىئاپەت قەلئەسىنىڭ كۇنگۇرىسى ئىدى. سۇنىڭ دولقۇنى كۈمۈشتىن توقۇلغان ساۋۇتقا ئوخشايتتى، بېلىقلار بولسا ئۇنى ئامبۇرەك ئاغزى بىلەن يۇتۇپ كېتىۋاتاتتى. لەهەڭلەرنىڭ ئەتراپىدىكى دولقۇنلار ئەجدىها ئەتراپىنا چۈمۈلە ئولاشقانەك بىر هالەتنى شەكىللەندۈرگەنىدى. ئەتراپتا سۇ ئارسلانلىرى كۆرۈنەتتى. ئۇلار بىرەر تەرەپكە ئۇزگەن ۋاقتىدا ناخشا ئېيتقانەك ئاۋاز چىقىراتتى. سۇدىكى ئىككى تاشپاقا جىسمىنىڭ بىر-بىرىگە تېگىپ كېتىشى تاغنىڭ-تاغقا ئۇرۇلغىنىدەك مەلۇم بولاتتى. بۇ كەڭ دەريا ئىچىدىكى جانۋارلار قۇرۇقلۇقتىكى هايۋانلاردىنمۇ كۆپ ئىدى. دەريادىكى دولقۇنلار تىنچىمايتتى. گويا ئۇلارنىڭ ئۈستىدە يارىتۇچىنىڭ قولى توزاق يايغانىدى.

ئەلقىسسە، خاقان بىلەن شاهزادە ئەتراپتىكى سانسىز ئاجايىپ-غارايىپلارنى كۆرۈپ كېتىۋاتاتتى، تۈيۈقسىز ئاسمان بالاسى باشلاندى. ئىنتايىن خەتەرلىك بوران چىقىشقا باشلىدى. جەنۇب تەرەپتىن قاتتىق بوران كېلىپ، دەريا ئۈستىگە قۇيۇن هۇجۇم قىلدى. دەريادا كېتىۋاتقانلارغا قورقۇنچ چۈشتى. قېرى كېمىچىلەر «بىز مۇنداق بالايىقازانى كۆرۈپ باقمان ئەمەس. بۇنداق بالا هەر يۇز يىلدا

بىر قېتىم يۇز بېرەتتى. بۇنىڭدا ياخشىلىق
تىن دېرەك يوق.» دەپ ياقىلىرىنى يىر-
تىشتى. دەرھال يېڭى ئاي قولۇقمىدىنمۇ
تېزرەك ئۆزەلەيدىغان بىر قولۇاقنى كەل-
تۈرۈشتى. بوران كۆچىيىشتىن ئىلگىرى
شاھ بىلەن شاھزادىنىڭ بۇ قولۇاقنا چۈ-
شۈۋېلىشىنى سوردى. پەرھاد ئورنىدىن
تۇرۇپ ئەمدىلا قولۇاقنا چۈشۈشىگە دولقۇن
كۆچىيىپ كېلىپ چوڭ كېمىگە شۇنداق
ئۇرۇلدىكى، چوڭ كېمە بىلەن قولۇاقنى
بىر-بىرىدىن ئايرىپ تاشلىدى. شاھ چوڭ
كېمىدە داد-پەرياد چېكىپ قالدى. بوران
شاھزادە چۈشكەن قولۇاقنى ھەيدەپ كەت-
تى. شاھ بىلەن شاھزادىنىڭ ئارىلىقى
يىراقلىشىپ، كۆرۈشكە مۇمكىنچىلىك بول-
مايدىغان، قارىسى كۆرۈنمەيدىغان ھالەت-
كە يەتتى. بۇلارغا شۇنداق جۇدالىق چۈش-
تىكى، گويا جاھاننى توپان باستى. دەريا
چايقىلىپ سۇ پەلەككە ئۆرلىدى. يۇز تۇ-
مەن دولقۇنلار بىر-بىرىنىڭ ئارقىسىدىن
تۇرۇلۇپ كېلەتتى. دولقۇن ئەۋجى ئارقا-
ئارقىدىن كۆككە يېتىپ ھەربىر تاغدەك
دولقۇن يەردىن كۆككە چىقىپ، يەنە كۆك-
تىن يەرگە چۈشەتتى. يۇز تۇمەنجىك دولقۇن-
لار ئاسمان يۇزىگە تەستەك ئۇراتتى. كۆك-
كە تېگىۋەرگەن شۇنداق تەستەكلەردىن
ئاسمان كۆكىرىپ قالاتتى. قۇيۇن كۆكلەر-
گە كۆتۈرۈپ تاشلىغان ھەربىر كېمە دەر-
يا ئۈستىدە خەشەكتەك چېچىلىپ، لەيلەپ
يۈرەتتى. كېمىلەر بىر-بىرىگە قېتىلالمای،
كېمىدىكىلەر بىر-بىرىنىڭ ئەھۋالىنى بە-
لىشەي قېلىشتى. كېمىلەر ئاسمانغا چىق-
قاندا ئۇنىڭ ئوق تۈۋرۈكى ئاسماندىن تۆ-
لۈك ئېچىۋېتەتتى. بۇ تۆلۈكلەردىن ئاس-
مان يۇلتۇزلىرى بەلگە بېرىپ تۇراتتى.
سۇ كۆك بىلەن شۇنداق توقۇنۇشقانلىدىن
كېيىن، پەلەك گۈمبەزلىرىنىڭ شېپى ئاج-
راپ چۈشتى. بىلىق ۋە سۇ ئارسىلانلىرى
دەريا دولقۇنى بىلەن پەلەككە چىقىپ،
ئۆزىنىڭ يۇكسەلگەنلىكىنى كۆرۈپ يەنە
دەريا قەرىگە قايتىپ چۈشەتتى. سۇنىڭ
ئىچىدە قالغان دۇنيانى قىزىتقۇچى قۇ-
ياش خرۇستال ئىچىدىكى مەرۋايىتتەك
كۆرۈنەتتى. كۆك مۇلكىدە ئۆزىگە ئورۇن
تاپالمىغان پەرىشتىلەر سۇ ئۈستىگە قۇش
تەك قونۇاتتى. بۇ بالا-قازا ھەربىر كېمە-
نى يەردىن كۆككە، كۆكتىن يەرگە ئېتە-
ۋېرىپ، ئۇلارنى پاچاقلاپ تەرەپ-تەرەپكە
ئېقىتىپ كەتتى. بۇ بالا-قازا ئىچىدە پا-
چاقلانماي قالغان بەزى كېمىلەرمۇ بار ئى-
دى. بۇ كېمىدىكىلەر باشقا كېمىلەر ۋە
ئۇنىڭدىكى ئەھۋالنى بىلمەيتتى.

جاھانغا تۇنىنىڭ نىقابى يېپىلغۇچە
دەريادا ئەنە شۇنداق توپىلاڭ بولۇپ تۇر-
دى. تۇن كېمىچىسى قۇياشنى ئۆزىنىڭ
قارا چۈسى ئىچىگە يوشۇردى. دەريانىڭ
سۇلەيمۇن چۈسىغا دولقۇن چۈشتى. سۇ
ئۈستىدىكى بوران توختىدى ۋە يەر ئۈس-
تىدە كۆك دېگىزى ئورۇنلاشتى. دەريادە-
كى كېمىلەر، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى خەلق ۋە
ئىشيالارنىڭ تولىسى بىر-بىرىگە ئۇرۇلۇپ
پارچىلىنىپ كەتكەن؛ بىر قىسمى كۆك
ئۈستىدە، بەزىسى سۇنىڭ قەرىدە قالغان،
خەلقنىڭ كۆپچىلىكىگە كېسەل تېگىپ، سۇ-
غا غەرق بولۇپ كەتكەنلىرى بىلمىگلارغا
يەم بولغاندى. بۇ ئۆزگىرىپ تۇرغۇچى
پەلەك كېمىلەرنى پاچاقلاپ بەدەن قول-
ۋاقلىرىنىمۇ ئاۋارە قىلىپ بىرىۋز ئون كې-
يىدىن بىرىنىمۇ قالدۇرمىدى. بەزىلەر بىرەر
تاختا پارچىسىدا قالغان بولسا، بەزىلىرىنى
دولقۇن دەريا قىرغاقلىرىغا تاشلىدى.

خاقان بىلەن مۇلكىنى ۋە باشقىلار
بىر چوڭ كېمە ئىچىدە ئىدى. بۇ زالىم
پەلەك ئۇلارغا قانچە ئاداۋەت قىلسىمۇ،
لېكىن ئۇلار بۇ كېمىدە سالامەت قالغان-
دى. كېيىنكىلەردىن بەزىلىرى ئۇلۇكتەك

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

جەمجەت، بەزىلىرى ھوشسىز ئىدى. چوڭ كېمە بىر قىرغاققا كېلىپ توختىدى. ئۇلار تاسادىپىي چىقىپ قالغان بۇ قىرغاق چىن مۇلكىگە تەۋە ئىدى (ئۇلاردىن باشقا بۇ-راندىن ئامان قالغانلارنىڭ ھەر بىرى بە-رەر ئىقلىمغا چىقىشتى).

خاقان كېمىسى چىن مەملىكىتىنىڭ چېگرىسىغا يەتتى. بۇ ھەقتىكى خەۋەر يىراق-يېقىن جايلارغا تارقالدى. مەم-لىكەت خەلقى ئۆتكەن ئىشلاردىن خەۋەر تە-پىپ پادىشاھ بىلەن مۇلكىنى ۋە باشقىلار-نى كېمىدىن چىقىرىشتى. ئۇلار كۆپ تە-رىشچانلىق بىلەن، ھوشىدىن كەتكەنلەر-نىڭ دىمىقىغا خۇش بۇي دورىلارنى پۈرىتىپ ھوشىغا كەلتۈرۈشتى. شاھ شۇ چاغدىلا ئۆز ئەھۋالىدىن تولۇق خەۋەردار بولدى. خا-لايىقمۇ ئۇلارنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر تاپ-تى. خاقان پەرھادنىڭ يوقالغانلىقىنى بە-لىپ يەنە پەريات ئۈرۈپ مۇسىبەتكە چۈشتى. بەزىدە، پەرھادنىڭ بىرەر جايدىن چىقىپ كېلىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى، سوقراتنىڭ بىشارەتلىرىنىمۇ ئەسلەيتتى. لېكىن ئۇ، ئۆزىنىڭ قۇتۇلغانلىقىدىن خۇشال ئەمەس ئىدى. خاقان بىلەن مۇلكىنى ئۆزىنىڭ ئۆمۈر دۆلىتىنى غەنىمەت بىلمىسىمۇ يەنىلا چىن تەختىگە قايتىشقا مەجبۇر بولدى. نەزمە:

كېتۈر ساقى، قەدەھكىم ناتەۋانىمەن،
مەلالەت بەھرىدە ئازۇردە جانىمەن.
قەدەھ كىشتىسىغە جانىمنى خاس ئەت،
مېنى بۇ غۇسسە بەھرىدىن خالاس ئەت.

* *

سەرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلغۇ-چىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق-مۇھەب-بەت ۋە مېھىر-شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنىۋى دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر مىرزا ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ يېقىم-لىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندە-كىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

بۇ دېڭىزنى ساياھەت قىلغان كىشى دېڭىزدىكى سەرگۈزەشتىلىرىنى مۇنداق ھېكايە قىلىدۇ:

دولقۇن لەشكەرلىرىنىڭ ھۇجۇمىدىن دەريا چايقالغان چاغدا پەرھاد چۈشكەن قۇلۇاق ئاسمان دەريا-سىنىڭ زۇلمىدىن پايانسىز كەڭ دەريا-غا غەرق بولۇپ كەت-تى. بىراق پەرھادقا بىر پارچە تاختا قال-غاندى. پەرھاد تاختىغا مەھكەم يېپىشتى، لېكىن ئۆزىنىڭ جېنى ۋە جىسمى بىلەن ئۇدالمىشىپ قويدى. ئۇنىڭ مادارسىز جىس-مى شۇ تاختا پارچىسىغا ئوخشاپ قالغان، زەئىپ جېنى بولسا تۇمشۇقىغا كېلىپ قال-غاندى. چەكسىز دەريادىن بۇ ماجىرانى كۆرۈپ، ھەر نەپەسته يۈز قېتىم ئۆز جە-نىدىن قول ئۈزەتتى. ئاسمان ئاخشام كې-سىنى پاچاقلاپ، پەلەك دەريا-سىغا يۇل-تۇز مەرۋايىتلىرى پاتقاندىن كېيىن، دول-قۇنلار دەريا يۈزىدىن توزاقلىرىنى يېغىش-تۇرۇۋالدى. توپىلاڭ قۇشلىرى ئارام ئېلىش-قا چۈشتى. پەرھاد ئورۇنلاشقان تاختا پارچىسىنىڭ يولى يەمەن مەملىكىتىدىكى بىر تاشپېنىڭ چېگرىسىغا كېلىپ قالدى. تەن كىشىنىڭ جېنىغا تاختا بولغانده-ك، بۇ تاختا پارچىسىمۇ پەرھادقا پاناھلىنىش ئورنى بولغاندى. جىسمىدا جاندىن ئازغىنە ئەسەرمۇ يوق تېنىده روھ دېگەن سۆزنى يازغۇدەك-ھەرپتىن-بىرسىمۇ يوق ئىدى.

شۇ چاغدا تېز سۈرئەت بىلەن يە-مەنگە قاراپ ماڭغان بىر كېمە يېتىپ كەل-دى. كېمىدە گۆھەر، مەرۋايىت سودىسى ئۈچۈن يولغا چىققان ۋە دېڭىزنى دەس-مايە قىلغان سودىگەرلەر بار ئىدى.

سودىگەرلەر يىراقتىن ئۇستىدە بىر

كىشى تۇرغان تاختا پارچىسىنىڭ ئېقىپ كېلىۋاتقانلىقىنى ئېنىق كۆردى. كېمىچىلەر بۇ تاختا پارچىسىنى ئۆز كېمىسىنىڭ يېنىغا تارتىپ كەلدى. ئۇنىڭ ئۈستىدە ھادىسىلەر بورىنىنىڭ زەربىسىدىن زەئىپلەشكەن بىر ياش يىگىت ياتاتتى. ئۇ ھوشىنى يوقاتقان مەستلەردەك، بەلكى ئۆلۈكتەك جانسىز ئىدى. كېمىچىلەر خېلى ۋاقىتقىچە ئۇنىڭ ئەھۋالىغا نەزەر سېلىپ، ئۇنىڭ نەپەس ئېلىۋاتقانلىقىنى، تېخى ھايات ئىكەنلىكىنى ئېنىقلىدى.

ئۇلار ناھايىتى خۇشاللىنىپ، ئۇنى دەرھال كېمە ئۈستىگە ئېلىپ چىقتى. ئۇنىڭ دىمىقىغا خۇش بۇي دورىلارنى پۇراتتى. ئۇنىڭ كۆزىنى ئاچقانلىقىدىن ھاياتلىقى مەلۇم بولدى. ئاغزىغا شەربەتلەرنى تېمىتىپ، تاماق يېگۈزدى. ئۇ قۇۋۋەتلىنىپ، ئولتۇرغۇدەك ھالغا كەلدى ۋە كېمىدىكىلەردىن ئۆز ئەھۋالىنى سورىدى. ئۇلارمۇ بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنىڭ ھەممىسىنى بايان قىلدى. كېمىدىكىلەر ئۇنىڭ ئەھۋالىنى سوراشقا باشلىدى. پەرھاد ئۇلارغا جاۋاب بېرىپ:

— بىز خوتەن شەھىرىدىن يەمەنگە قاراپ يولغا چىققان بىر سودىگەرلەر گۇرۇھى ئىدۇق. دەريا دولقۇنى كېمىمىزنى بار - يوق نەرسىلىرىمىز بىلەن دەرياغا غەرق قىلىۋەتتى. ماڭا ھاياتلىق چارىسى سۈپىتىدە بۇ تاختا پارچىسى نېسىپ بولدى. مەن شۇ تاختا پارچىسىنى قۇچاقلىغىنىمچە ھوشۇمدىن كېتىپتىمەن. بېشىمغا دەردۇ غەمدىن ئۆزگە نەرسە كەلمىدى. بۇ يەرگە كېلىپ قالغىنىمنى ۋە باشقىلارنىڭ بار - يوقلۇقىنى بىلمەيتتىم، ھاياتىم ئاخىرلىشىشقا يۈزلىنىپ، قۇتۇلۇشتىن مۇتلەق ئۆمىدىم قالمىغانىدى. خۇداغا شۈكرى، ئۆلۈمدىن جېنىم ئامان قالدى. سىلەرنىڭ ياخشىلىق ۋە مەرھىمىتىڭلاردىن ماڭا نىجادلىق يۈزلەندى. ئۆز ئەھۋالىمنى قىياس قىلىپ كۆرسەم، سىلەرگە بولغان مىننەتدارلىقىمنى ئادا قىلىش ناھايىتى قىيىندۇر. تەقدىرنىڭ مېنى ئۆلتۈرمەكتىن باشقا چارىسى قالمىغانىدى. ھايات قېلىشىمغا سەۋەب بولغىنىڭىزلار ئۈچۈن سىلەرگە مىڭ يىل ئۆزرە ئېيتىساممۇ ئازلىق قىلىدۇ. ماڭا كەلگەن بۇ غېرىبلىق، ئاجىزلىق، كېسەللىكلەر ھېچكىمنىڭ بېشىغا چۈشمىسۇن. تىرىك ئىكەنمەن سىلەرگە بەندىمەن. ياخشىلىقىڭلار ئۈچۈن ئالدىڭلاردا تاكى ئۆلگۈچە شەرمەندىمەن، — دەپ كۆپ ئۆزرىلەر ئېيتتى.

كېمە ئەھلى پەرھادتىكى بۇ كەمتەرلىكنى، سۆزىدىكى گۈزەللىكنى ۋە باشتىن - ئايىغىغىچە شاھانە بەلگىلەرنى كۆردى. ئۇنىڭ تىلىدىن گۆھەر تۆكۈلۈۋاتقانلىقىنى، ئۆزىنىڭ بىتابلىقىنى بىلىپ، ئۇنىڭغا جان - دىل بىلەن خىزمەت قىلىشقا بەل باغلىدى. پەرھادقا ماغدۇر كىرگۈچە يېمەك - ئىچمىكىگە سېخىلىق بىلەن شەپقەت قىلدى ۋە ئۇنىڭغا مەپتۇن بولۇپ قېلىشتى.

شۇ چاغدا دەريادا بىرقانچە قولۋاق پەيدا بولۇپ قالدى. بۇنى كۆرگەن كېمىدىكى سودىگەرلەرنىڭ بېشىغا ماتەم چۈشتى. ماتەم بارغانسېرى كۈچەيدى. ئۇلارنىڭ بىر - بىرسىدىن رازىلىق ئېلىشىۋاتقاتقانلىقىنى كۆرگەن پەرھادنىڭ يۈرىكى سىقىلدى. ئەمما بۇ سودىگەرلەر ئۆزىنىڭ جېنىدىن، مال - دۇنياسىدىن ئەنسىرىمەي، بەلكى پەرھادنىڭ ھاياتىدىن ئەنسىرەيتتى. ھەيرانلىقتا قالغان پەرھاد ئۇلاردىن:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

— نېمىشقا بۇنداق غەم - قايغۇغا چۈشۈپ قالىسىلەر؟ — دەپ سورىدى.

ئۇلار يىغلاپ:

— سەن نېمىنى سوراۋاتىسەن؟ دەريادىكى ئاۋۇ قولۋاقلارنى كۆردۈڭمۇ، قولۋاقتىكىلەر ئارالغا ماكانلاشقان قاراقچىلاردۇر. ئۇلار دائىم بۇ چەكسىز دەريادا ئۈزۈپ يۈرىدۇ. ئەگەر ئۇلارغا يالغۇز ياكى ئىككى - ئۈچ كېمە يولۇقۇپ قالسا، ئۇلار تەرەپ - تەرەپتىن قورشاپ كېلىپ، نېفىت تولدۇرۇلغان شىشىلەر بىلەن كېمىلەرگە ئوت قويۇپ، كۆيدۈرىدۇ. كېمىدىكى خەلقنى ئۆلتۈرۈپ، پۇل - ماللىرىنى بۇلاپ كېتىدۇ. ئۇلارنىڭ دەريادىكى تىجارىتى شۇ. بۇ يول ئەسلىدە تىنچ يول ئەمەس ئىدى. دەريا دولقۇنى كېمىمىزنى مۇشۇ تەرەپكە سېلىپ قويغان. بۇ قاراقچىلاردىن بىزگە ئەمدى ياخشىلىق كەلمەيدۇ. بۇ گۇرۇھتىن خالاس بولۇشقا ئۇمىدىمىزمۇ يوق، — دېدى.

شاھزادە بۇ ئىشنىڭ تېگى - تەكتىنى بىلىپ، ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ياسىدى ۋە:

— سىلەر ھەرگىز ئەندىشە قىلماڭلار، تەڭرى سىلەرنى ئۆز پاناھىدا ئامان ساقلايدۇ. سىلەرگە ئۇلاردىن مۇتلەق ئاپەت يەتمەيدۇ. كېمەڭلەردە چوڭراق يا بىلەن بىرنەچچە تال ئوق تېپىلامدۇ؟ — دەپ سورىدى.

پۈتۈن كېمىدىكىلەر ھەيران قېلىپ، چۈقۈرىشىپ كەتتى ۋە دەرھال بىر يانى تېپىپ كەلتۈرۈشتى. بۇ يانىڭ چوڭلۇقىغا تەڭ كېلەلەيدىغان يامۇ تېپىلمايتتى. ئۇنىڭغا لايىق كېلىدىغان بىرقانچە تال ئوقمۇ بار ئىدى.

پەرھاد يانى قولىغا ئېلىپ ئۇنىڭ بۇرجەكلىرىنى ياساپ، ئوقلارنى تۈزلەپ، قاراقچىلارنىڭ ئەدىبىنى بېرىشكە تەييارلاندى. پەرھاد ئوق بىلەن يانى تۈزەشتۈرگۈچە، قاراقچىلار تەرەپ - تەرەپتىن قورشاپ كەلدى ۋە كېمىنى كۆيدۈرۈش ئۈچۈن نېفىت شىشىلىرىگە ئوت يېقىشقا باشلىدى. پەرھاد بۇنى كۆرۈپ، نېفىت شىشىسىگە ئوت يېقىۋاتقان قاراقچىغا قارىتىپ ئوق ئۈزدى. ئوق ئوت يېقىلغان شىشىنى سۇندۇرۇپ نېفىت ئىدىشىگە چۈشتى - دە، ئىدىشقا ئوت كەتتى. قولۋاق قاراقچىلار بىلەن پۈتۈنلەي كۆيۈپ تۈگەشتى. ئىككىنچى قولۋاقتىكى نېفىت شىشىسىنى تۇتقان قاراقچىغا قارىتىپ ئاتقانىدى، ئۇ قولۋاققىمۇ ئوت كەتتى. ئىككى قۇلۋاقنىڭ كۆيۈۋاتقانلىقىنى كۆرگەن باشقا قولۋاقلاردىكى قاراقچىلار قېچىشقا باشلىدى. ئۇلار قېچىپ ئۈلگۈرگىچە پەرھاد ئون - ئونبەش قولۋاقنىڭ ئىشىنى سەرەمجانلاشتۇردى. قاراقچىلاردىن بەزىلىرى ئۆلۈپ، بەزىلىرى كۆيۈپ، بەزىلىرى قېچىپ سەرسان بولدى.

پەرھادنىڭ بۇ ئىشىنى كۆرگەن كېمىدىكى سودىگەرلەر ھەيران قالدى. ئۇلاردىن بىرى خۇشال بولسا، ئونى ھالىدىن كېتەتتى. سودىگەرلەر پەرھادنىڭ ئايىغىغا باش قويۇپ، ئۇنىڭ بېشىدىن پەرۋانىدەك ئايلىناتتى. ئۇنىڭغا جېنىنى بېغىشلاپ، ماللىرىنى ئالدىغا تۆكەتتى. لېكىن پەرھادنىڭ زەئىپلىكى بارغانسېرى ئېغىرلىشىپ، قايغۇ يىپى بارغانسېرى ئۇزىراشقا باشلىدى. كېمە ئەھلى پەرھادنىڭ كۆڭلىنى ياسايتتى. بىراق پەرھاد كۈندىن - كۈنگە غەم - قايغۇغا چۆكەتتى.

كېمە بىرقانچە كۈن يۈرگەندىن كېيىن يەمەن ساھىلى كۆرۈندى. بۇلار كېمىنى يەمەن تەرەپكە ھەيدەپ ساق - سالامەت قىرغاققا چىقتى. ھەممەيلەن بالا - قازادىن قۇتۇلدى. كېمە ئەھلى شەھەرگە كىرىپ بىر ياخشى مەنزىلنى تاپتى. دەرھال يۈكلەرنى يېشىپ مەپىلەرگە بېسىپ، شۇ مەنزىلگە چۈشتى - دە، ئاراممۇ ئالماي پەرھادنىڭ ئالدىدا ياخشى بىر بەزمە تۈزدى. ھېقىققا ئوخشاش شۇنداق سۈزۈك مەيلەرنى كەلتۈردىكى، يەمەندىنمۇ مۇنداق سۈزۈك ھېقىق تېپىلمايتتى. مەينىڭ تەسىرىدە پەرھادنىڭ بېشى قىزىپ، كۆزىدىن قانلىق يېشىنى تۆكۈشكە باشلىلىدى. نەزمە:

چۇ مەي بىرلە قىزىشتى باشى ئانىڭ،
سۈراھىدەك ئاقىپ قان ياشى ئانىڭ.
كېلىپ يادىغە ھەردەم تەختۇ جاھى،
بىھىشتى قەسرئىلە خەيلۇ سىپاھى.
ئاتاسى قالماغى دەريا ئارا زار،
ئاناسى كۆڭلىدە يۈز ئانچە ئازار.

پەرھادنىڭ ئۆز تەختى، شانۇ - شەۋكىتى، جەننەتكە ئوخشاش قەسىرلىرى ۋە لەشكەرلىرى ھەمىشە يادىغا كېلەتتى، ئاتىسىنىڭ دەريادا تارتقان جاپا - مۇشەققەتلىرىنى، ئانىسىنىڭ كۆڭلىگە يەتكەن يۈزلىگەن ئازارلارنى ئەسلەيتتى. ئۆزىنىڭمۇ تۇمەنمىڭ قايغۇ ئىچىدە بىچارە ۋە ئاۋارە بولۇپ قالغىنىنى ئويلايتتى. بەزىدە يالغۇزلۇق قەلبىنى زەخىملەندۈرسە، بەزىدە كېسەللىك جېنىغا نەيزە سانجىيتتى. ئىستىكىگە يېتەلمىگەنلىكى ئۇنىڭ جېنىنى كۆيدۈرەتتى. ئۇنىڭ كەيپىياتى دائىم ئۆزگىرىپ تۇراتتى. ئۆزىنىڭ بۇ قايغۇسى ئارقىلىق ئەتراپىدىكىلەرنى ماتەمگە سالاتتى. سودىگەرلەر ئۇنىڭ ئەھۋالىنى چۈشىنىپ، بىرى يىغلىسا، بىرى ھەيران بولاتتى. بىراق، ھېچكىممۇ پەرھادنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى چۈشەنمەيتتى. پەرھادمۇ ئۆز ئەھۋالىنىڭ نېمە بولۇشىنى بىلمەيتتى.

بۇ بەزمىدە سەمىمىي، مەرد، ئەقىللىق بىر مۇساپىر كىشى بار ئىدى. ئۇ ھۈنەر بابىدا زامانىنىڭ ئۇستازى، ئۆز زامانىسىنىڭ تەڭداشسىز نەققاشى ئىدى. ئۇ نەقىش سىزىشقا قەلەم تارتقان چاغدا تەقدىر قەلىمىگە ئورۇنباسار بولاتتى. ئۇ قايسىبىر سۈرەتنى سىزىشقا باشلىسا جاھان خەلقى شۇ سۈرەتنى كۆرۈپ، سۈرەتپەرەس بولۇپ قالاتتى. مەملىكەتمۇ مەملىكەت كېزىپ چىققان، غەرب چېگرىسىدىن تاكى شەرققىچە ساياھەت قىلغانىدى. خىتاي مەملىكىتىگىمۇ قەدىمى يەتكەن بولۇپ، نەققاش مانى ئۇنىڭ نەقىشلىرىگە قايىل بولغان ۋە ئۇنىڭدىن مەدەت ئالغانىدى. مانى ئۇنىڭدىن گۇۋاھنامە بېرىشنى سورىغاندا ئۇ مۇۋايىق كۆرمىگەنىدى. پۈتۈن رەسساملار ئۇنىڭ سىزغان سۈرەتلىرىنى دەستۇر قىلاتتى. جاھان خەلقى ئۇنى شاپۇر دېگەن ئىسىم بىلەن ئاتايتتى. ساياھەت جەريانىدا پەلەكنىڭ تەقدىرى شاپۇرنى بۇ سودىگەرلەر گۇرۇھىغا ھەمراھ قىلغانىدى.

شاپۇر پەرھادنىڭ ئىشلىرىغا تولىمۇ ھەيران ئىدى. چۈنكى ئۇ، كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا بۇنداق ئەھۋالنى ئۇچرىتىپ باقمىغانىدى. ئۇ پەرھادنىڭ ھەر بىر ئىشىنى چوڭقۇر مۇلاھىزە قىلىپ كۆرسىمۇ تېگىگە يېتەلمىدى. پەرھادنىڭ دەريادىكى جەڭگىۋارلىقىنى، بەزمىدىكى بىچارىلىقىنى

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

كۆرۈپ تېخىمۇ ھەيران بولدى. ئۇنىڭ چەككەن پەريادـ پىغانىغا قاراپ كۆزىدىن ئەختىياسىز ياش تۆكتى. شاپۇر كۆپ تەھلىل قىلىپ، پەرھادنىڭ قەلبىنى ئىشق تېخى زەخمىلەندۇرگەنلىكىنى بىلدى. ئۇنىڭ ئۆرتىنىۋاتقانلىقىنى چۈشىنىپ، داۋالىماقچى بولدى. لېكىن پەرھاد ئۇنىڭغا پەرۋا قىلمىدى. پەرھادنىڭ ئىشق ئوتىدا كۆيۈۋاتقىنىغا قاراپ، ئۇنىڭغا ئىشق ئوتىدىن سۆز باشلىدى ۋە ئىشق ـ مۇھەببەت توغرىسىدا ئېيتقان ھېكايىسىنىڭ پەرھادقا چوڭقۇر تەسىر كۆرسىتىۋاتقانلىقىنى سەزدى. دانىشمەنلىكتە تەڭدىشى بولمىغان شاپۇر، پەرھادنىڭ ئۆرتىنىۋاتقانلىقىنى بىلىپ، سۆيگۈ ـ مۇھەببەتتىن كۆپلىگەن ئوتلۇق تەپسىلەرنى سۆزلەپ بەرگەن ئۈستىگە ئاڭلىغىدا يىغىدىن ئۆزىنى تۇتالماي قالاتتى. شاپۇر شۇ خىل ئۇسۇللار بىلەن پەرھادنى ئۆزىگە رام قىلىۋالدى.

پەرھادمۇ ئەقىللىق شاپۇر بىلەن دوستلىشىۋالدى. ئۇنى كۆرمەي بىردەممۇ چىدىمايتتى ۋە شاپۇرنى ئىزدەپ تېپىپ، ئۇنى مۇھەببەت داستانلىرىنى سۆزلەپ بېرىشكە ئۈندەيتتى. شاپۇر سۆزلەپ، پەرھاد زار ـ زار يىغلايتتى. ئۇ سۆزلىمىسە، ئازابلىناتتى.

شاپۇر شۇنداق قىلىپ پەرھاد بىلەن دوست، سەپدىراش ۋە سىرداش بولۇپ قالدى. ئۇ پەرھادتىن ئاستا ـ ئاستا ئەھۋال سوراپ، ئۇنىڭ چوڭقۇر سىرلىرىنى بىلىشكە باشلىدى.

پەرھاد ئاخىرى ئۆز سىرلىرىنىڭ پەردىسىنى ئاچتى. شاپۇر ئۇنىڭ سىرلىرىدىن نېمىنى سورىسا، پەرھادمۇ دەرھال جاۋاب بېرىپ، بىلمىگىنى خالىغان ئەھۋاللارىدىن ئۇنى ۋاقىپلاندۇراتتى. شاپۇر سوئال يۇزىنىڭ نقابىنى ئېچىپ:

ـ ئالدى بىلەن ئەسلى نەسلىڭنى، قايسى گۆھەردىن ئىكەنلىكىڭنى، قايسى مەملىكەتتىن ئىكەنلىكىڭنى... پۈتۈن ئەھۋالىڭنى ماڭا بايان قىلغىن، ـ دېدى.

پەرھاد:

ـ مېنىڭ قايسى مەملىكەتتىن ئىكەنلىكىمنى ۋە ئەسلىم بىلەن گۆھەرىمنى سورىسا. ئۇ ھەقتە سۆزلەشتىن ماڭا ياخشىلىق بولمىغىنىدەك، ئۇنى ئاڭلاشتىن ساڭىمۇ پايدا يوق. لېكىن، ئەھۋالىمدىن نىشانە سوراپ قالدىڭ، مەن ساڭا قىسقىچە نىشانە ئېيتىپ بېرەي، ـ دەپ ئۆز ئەھۋالىدىن تۆۋەندىكى نەۋنىلەرنى كۆرسەتتى، ـ مەن يۇرتىمى ئېزىلگەن بىر جاپاكەشمەن. ئىلگىرى مەنمۇ باشقىلاردەك شاد ـ خۇرام ياشايتتىم ھەم باشقا ئىشلاردىن كۆرە ئىبادەتنى ياخشى كۆرۈپ، تەقۋادارلىق ۋە زاھىدلىققا تىرىشاتتىم. بىر كېچىسى ماڭا تۇيۇقسىز بىر بالا يۇزلەندى. يايغا ئوخشاش پەلەكنىڭ تەسىرلىك بىر تال ئوقى كېلىپ يۈرىكىمگە تەگدى، گۈزەل بىر مەملىكەت چۈشۈمگە كىردى. ئۇنىڭدىنمۇ گۈزەلرەك مەملىكەتنى كۆرۈپ باققان ئەمەسمەن، ـ دەپ پەرھاد شاپۇرغا كۆرگەن چۈشىنى بىرمۇ بىر سۆزلەپ بەردى. پەرھاد ئۇ دىلنى تارتقۇچى ئاي يۈزلۈك گۈزەلنى تەرىپلەشكە باشلىغىندا سۆزىنى داۋاملاشتۇرالماي، ئاھ تارتىپ، بىھوش بولۇپ يىقىلدى. شاپۇر پەرھادنىڭ ئەھۋالىنى بېشىدىن ـ ئاخىر سىقچە بىلىپ چىقىپ، جان ـ دىلى بىلەن ئۇنىڭغا چارە ئىزدەشكە كىرىشتى. ئۇنىڭ بىلەن پەرھادنىڭ بېشىنى كۆكسىگە بېسىپ، تەرىشىپ ئۇنى

ھوشىغا كەلتۈردى. باشقا سودىگەرلەر پەرھادقا ھە دەپ، مەي كەلتۈرۈپ، ئۆزلىرىمۇ ئارقا-ئارقىدىن ئىچىۋېرىپ ھوشىنى يوقاتقانىدى. شۇڭا بۇ ئىككى سىر-داشنىڭ قىلىشقان سۆزلىرىدىن بىخەۋەر ئىدى. شاپۇر ئۇلارنىڭ ھوشىدىن ئايرىلغانلىقىنى كۆرۈپ، پەرھادنىڭ ئىشىغا يارىدەم قىلماقچى بولدى. شاپۇر:

— ئەي خازان پەسلىدىن كۆلىپەت چەككەن مۇھەببەت بوستانىنىڭ ئازاد سەرۋىسى، مەن ساڭا ھەمدەم بولۇپ قالدىم. بارلىق سىرلىرىڭغا مەھرەم بولۇپ قالدىم. تەگرىنىڭ رىزالىقى ئۈچۈن ماڭا مەقسەد-مۇددىئايىڭنى بايان قىلغىن. سەن ئىزدىمەكچى بولغان خەزىنە قۇلۇپ-نىڭ ئاچقۇچىنى مەندىن تاپالايسەن. قايغۇرما، سەن ماڭا باشتىن-ئاخىر تەرىپلەپ بەرگەن جايىنىڭ نىشانىسىنى مەن بىلىمەن. دىلىنى تارتقۇچى ئۇنىڭدەك يەنە بىر ئۆلكە بۇ جاھاندىن تېپىلمايدۇ. مەن ئۇ جايىنى كۆرۈپ، شۇ يەردە بولغانىمەن. ئۇ زېمىن پاكىزە گۈللەرگە تولۇپ ياتىدۇ، ھاۋاسى جانغا راھەت بېغىشلايدۇ. بۇ جەننەت بېغىدەك كۆرۈنگۈچى زېمىننىڭ نامى «ئەرمەن» دۇر. نەزمە:

ھەۋاسى جانغەزا گۈل ئاندا خىرمەن،
نەزاكەتتە ئىرەمدەك ئاتى-ئەرمەن.

ئەگەر ئەرمەنىيىگە بارماقچى بولساڭ مەن يول باشلىغۇچىلىق، بەلكى چاكىرلىق بولۇشۇنى خالايمەن، — دېدى.

پەرھاد بۇ يېقىملىق سۆزلىگۈچىنى كۆرۈپ، ئۆزىنىڭ بەختىگە ۋە ئۇ قىلغان سۆزلەرگە ئىشىنەلمەي قالدى.

شاپۇرمۇ ئۆزىنىڭ سۆزىگە ئۇنىسىڭ ئىشەنچ قىلالمايۋاتقانلىقىنى پەملەپ:

— ئەگەر بۇ سۆزۈمگە سەن ئىشەنمىسەڭ، سەن ئىزدىگەن جايىنى كۆرگەنلىكىمنى ئىسپاتلاپ بېرىمەن، — دېدى-دە، قەلىمىنى چىقىرىپ سىر ۋاراق قەغەزگە پەرھاد ئېيتقان جايىنىڭ رەسىمىنى سىزىشقا باشلىدى. ئۇ دىلىنى مەپتۇن قىلغۇچى شۇنداق بىر رەسىمنى سىزدىكى، پەرھادنىڭ ئېيتقىنىدىن قىلچىمۇ پەرقلەنمەيتتى.

پەرھاد سۈرەتنى كۆرۈپ، شاپۇر ئېيتقان سۆزلەرنىڭ راستلىقىغا ئىشەندى. مەشۇقىنىڭ مەملىكىتىدىن نىشانە تېپىلغىنىدىن كېيىن، پەرھاد مۇھەببەت شارابىدىن مەست بولۇپ، ئاھ تارتقىنىچە يىقىلدى. نەزمە:

كېتۈر ساقى، ماڭا ئىشرەت ئاياغىن،
كى دەۋران بەردى مەقسۇدۇم سوراغىن.
مېنى چۈن قىلدى مەھۋى ئەرمەنى زار،
چېكەي بىرنەچچە ساغەر ئەرمەنۋار.

* *

سىرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلغۇچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق مۇھەببەت ۋە مېھىر-شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنۋى دۇنياسىنىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر ھەمزا ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

سائادەتلىك يول باشلىغۇچى بۇ ۋادىدىغا يۈرۈش قىلىشنىڭ مەقسەت-نىشانىسىنى مۇنداق كۆرسەتتى:

ئەلقىسسە، پەرھاد ئۇيقۇدىن كۆزىنى ئېچىپ، شاپۇر ئېيتقان سۆزلەرنى ۋە ئۇ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

سىزغان ئەرمەن دۆلىتىنىڭ سۇرىتىنى ئېسىگە ئالدى. تېخى كېچىنىڭ قاراڭغۇسى كەتمىگەنىدى. ھاۋانىڭ كۆزى سۇرمە رەڭدە ئىدى. پەرھاد دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ شاپۇرنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە ئۇنىڭ ئايىغىنى سۆيۈشكە باشلىدى.

شاپۇر پەرھادنىڭ تاۋۇشىدىن ئويغىنىپ كەتتى. پەرھادقا قارىغانىدى، تونۇنىڭ قاراڭغۇلۇقى ئۇنىڭدىن نۇر تاپقانلىقىنى كۆردى.

— ئەي دەردمەن ئىشق ئەھلىنىڭ شاھى، سېنىڭ ئىزدىگەن مۇھەببەت گۈرۈھىنىڭ قىبلىگاھىدۇر. بۇ يەرگە كېلىشىڭدە بەلكى تۇنۇگۈن ئارىمىزدا بولۇپ ئۆتكەن سۆزلەردىن باشقا مەقسەت بولمىسا كېرەك؟ — دېدى شاپۇر تۇنۇگۈن بولۇپ ئۆتكەن سۆزلەرنى ئەسلىتىپ.

پەرھاد شاپۇرنىڭ ئايىغىغا بېشىنى قويدى ۋە شاپۇرغا:

— دىلىكەش خەۋەرلىرىڭ جانىنىڭ تەلىكى، جانغا راھەت بېغىشلىغۇچى سۆزلىرىڭ كۆڭۈل ئارزۇسىدۇر. بۇ سەۋدا بىلەن كۆڭلۈم بەھرىلەندى، ئۇ سۆزلىرىڭدىن مۇڭلۇق كۆڭلۈم تىلەكتەك يەتكەنىدەك بولدى. ئەمدى ۋەدەڭگە ۋاپا قىلىپ، ئېيتقان سۆزلىرىڭنى ئورۇندىشىڭ كېرەك، — دېدى.

شاپۇر بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ:

— يۇزۇڭ زامانىمىزنىڭ چىرىغىدۇر. ئەگەر يولدا، ھەمراھ بولالىساڭ، يولۇم جەننەتكە ئايلىنىدۇ. سەندە ھەقىقەتەن شۇنداق مەقسەت بولسا، «بىسمىللاھ» دەپ يولغا چۈشەيلى، — دېدى.

شاپۇر يولغا چۈشمەكچى بولدى. پەرھاد ئۇنىڭ ئۆزىگە ھەمراھ بولغانلىقىدىن خۇشاللىنىپ، بىللە يولغا راۋان بولدى. پەرھاد ئۇنىڭغا سايىدەك ئەگىشىپ، يولىلارنى كېزىپ، مەنزىلمۇ مەنزىل يۈرۈپ ئارامىمۇ ئالمىدى. شاپۇر پەرھادقا ھەمدەم بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن سۆھبەتلىشىپ ماڭدى. بەزىدە ھەمراھلىقنىڭ خاسىيەتلىرىدىن سۆزلەشسە، بەزىدە مەقسەت بىرلىكىدىن سۆزلىشەتتى. بەزىدە پەرھاد شاپۇر سىزغان سۈرەتنى قولىغا ئېلىپ باشتىن-ئاخىر-غىچە كۆرۈپ چىقاتتى ۋە ئۇنىڭ بۇ سۈرىتىدىكە تۈمەنلىك ئاپىرىنلارنى ئوقۇيتتى. ئۇ كۆڭلىدە: «شاپۇرنىڭ سىزغان بۇ سۈرىتىدىن چىن سۈرەتلىرى رەشك قىلىدۇ» دەپ ئويلايتتى.

شۇ يوسۇندا بىر قانچە مۇددەت يول باسقاندىن كېيىن ئەرمەن مەملىكىتىگە يېتىپ كەلدى. شاپۇر پەرھادقا:

— ئەي بەختلىك دوستۇم، سەن چۈشۈگدە كۆرگەن مەملىكەت مانا شۇ. ئەتراپنى تاماشا قىلىپ كۆر. ئۆزۈڭ تەلەپ قىلغان جاي بەلكىم يولۇقۇپ قالار، — دېدى.

پەرھاد شاپۇرنىڭ سۆزىنى چۈشىنىپ چىدام بىلەن قەدەم تاشلىدى. ئىككى-ئۈچ كۈن دىققەت بىلەن يۈرگەندىن كېيىن، ئۇنىڭغا زور خۇشاللىق يۈزلەندى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا، چۈشىدە ئەقلىنى شەيدا قىلغان ھېلىقى دەشت كۆرۈندى. بۇ جاينى ئاشۇمايىسىزارسەۋسەنزارۇەگۈل-چېچەكلەر ھەم ئاشۇ گۈللەر ئەتراپىدىكى بۇلبۇللارنىڭ دەل ئۆزى ئىدى. بۇ يەرنىڭ تۈپرىقى تەقۋادارلارنىڭ روشەن كۆزىنى خىرە قىلاتتى. بۇ يەرنىڭ شامىلى ئەقىل چىرىغىنى ئۆچۈرەتتى. بۇ جايىنىڭ گۈل-گىياھلىرى ۋە تىكەنلىرى پەرھادقا

قەدىناس دوستلىرىدەك كۆرۈندى. بۇ ھال ئۇنىڭ كۆڭلىنى پارە-پارە قىلىشقا، ئاجىزلاشتۇرۇشقا، ئۇنى ئاۋارە قىلىشقا باشلىدى. ئۇ بالا ۋاددىسىغا قەدەم تاشلاپ، مالامەت چوققىسىغا ئاھ بايرىقىنى تىكتەپ، شاپۇرغا دېدىكى:

— ئەي جانىجان دوستۇم! دوستلۇق قائىدىسى ساڭا مۇناسىپ ئەمەس. ئاشۇ چۈشۈمدە كۆرگەن ۋادا ۋە كۆككە يەتكەن تاغلارنى بۇ يەردە ئەينەن كۆرۈۋاتىمەن. ئەمدى ماڭا تېغىمۇكۆپرەك ھەمدەم بولغايسەن. بۇ ھالىمدىن داۋاملىق خەۋەردار بولغايسەن. بۇ ئازابلانغان جېنىمنى تاش قېزىۋاتقان ۋە شۇ تۇپەيلى غەۋغا كۆتۈرۈۋاتقان توپنىڭ ئاردىغا يەتكۈزگىن.

شاپۇر شۇ تەرەپكە قەدەم قويدى. ئىككى دوست ئېرىق قېزىش يولىدا جاپا چېكىۋاتقانلارنىڭ قېشىغا يېتىپ كەلدى.

بىر توپ كىشىلەر تاغ ئاردىسىدا جاپا-مۇشەققەت، قايغۇ-كۈلپەت ئىچىدە تاش قېزىش ئىشى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقانىدى. ئۇلار تاش كېسىشتە شۇنچىلىك ئاجىز ئىدىكى، بۇنداق ئاجىزلىقنى ھېچكىم كۆرمىگەنىدى. قولىدا مېتىن تۇتقان ئىككى يۈز تاش كەسكۈچى مېتىنلىرىنى تىنماي تاشقا ئۇراتتى، ئەمما، يۈز قېتىم مېتىن ئۇرۇپمۇ نۇقۇتچىلىك ياكى كۆكنار ئۇرۇقچىلىك تاشنى كېسەلمەيتتى. ئىككى يۈز تاش كەسكۈچى ئۈستا ئۇچ يىلدىن بېرى تىنماي مېتىن ئۇرۇش بىلەن بەند بولۇپ، ئاران ئىككى يۈز گەز تاشنى كەسكەنىدى. كېسىلگەنلىرىنىڭمۇ بەزىسى تېخى چالا قالغانىدى. ئۇلارنىڭ قاشلىرى بۇ غەم-غۇسسىدىن ئۇچ كۈنلۈك ئايدەك ئېگىلىپ كەتكەنىدى. ئۇلارنىڭ بۇ خىل جاپا-مۇشەققەت ئىچىدە قان-يېغلاپ، بىر دەم ئارام ئالمايلا ئىشلەۋاتقانلىقىنى كۆرگەن پەرھاد كۆپ قايغۇردى. ئۇ زۇلۇم چېكىۋاتقان توپنىڭ ئارىسىغا كىردى ۋە ئۇلارغا قاراپ:

— ۋاي، ماڭا ئوخشاش بالاغا قالغانغانلار، پەلەكنىڭ جاپاسىدىن ماڭا ئوخشاش تەشۋىشكە چۈشكەنلەر! بۇ جاپا-مۇشەققەتكە گىرىپتار بولۇپ قالغانلىقىڭلارنىڭ سەۋرىنى ۋە بۇ ئىشنىڭ باش-ئاخىرىنى بايان قىلىڭلار، تارتىۋاتقان رىيازەتىڭلارنى كۆرۈپ، ئىچىمگە پۈتۈنلەي ئوت تۇتاشتى، — دېدى.

بۇ يەردىكى جامائەت پەرھادنىڭ گۈزەل يۈزىنى كۆرۈپ، جان بېغىشلىغۇچى سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، بېشى ئايلاندى. غەمدە قالغان بۇ جامائەت پەرھادقا تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ، تۆۋەندىكى ئەھۋاللارنى ئېيتتى:

— سەن پەرىشتىمۇ ياكى ئادەممۇ؟ سېنىڭ نەسلىڭ پەرىشتىلەردەك پاك ئىكەن، پەرىشتە سۈپەتلىك بىر ئالىي گۈھەر ئىكەنسەن. بىز پەرىشتىنى كۆرگەن ئەھەسمىز. لېكىن سەندەك ئىنسانىنىمۇ ئەسلا ئۇچرىتىپ باقمىغان. تەڭرى ساڭا يار بولسۇن. ۋۇجۇدۇڭ قايغۇ-ئەلەمدىن ئازاد بولسۇن. سەن سورىغان مەسىلىنىڭ جاۋابى شۇكى: بۇ مەملىكەتنىڭ جاھان رەشك قىلغۇدەك بىر ھۆكۈمرانى بار. ئۇنىڭ نەسەبى ئەپرىدۇن پادىشاھقا بېرىپ يېتىدۇ. زاتى جەمشىددىنمۇ ئارتۇقراق. بېشىغا تاج سايە سالمىسىمۇ، لېكىن تاجدارلاردىن باج ئالىدۇ. نەزمە:

ئەگەرچە سايە سالماس باشىغە تاج،
ۋە لېكىن تاجۋەرلەردىن ئالۇر باج.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

نازۇكلۇقىدىن ئۇنىڭ بېلىدە كەمەر تۇرمىسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ قوشۇنى بېلىگە ئالتۇن كەمەر باغلايدۇ. سەن سۇيەتلىرىنى ئاڭلاۋاتقان بۇ كىشىنى جاھان خەلقى «مېھمىنبانۇ» دەپ ئاتايدۇ. بۇ مەملىكەت ئىچىدە ئوتتۇز-قىرىق قورغان بار، بۇ قورغانلار ناھايىتى مۇستەھكەم ياسالغان بولۇپ، تاملىرى كۆكتىن ئاشىدۇ. ئىلكىدە جاپا-مۇشەققەتسىز يەتكەن قارۇنىڭ خەزىنىسىدىنمۇ ئارتۇقراق خەزىنىلىرى بار. بۇ خەزىنىلەر ئىمكانىيەتتىن ئارتۇقراق، خەلقىڭ تەسەۋۋۇر قىلغىنىدىنمۇ كۆپ. ئۇ جاھاندا خاتىرجەم، راھەت-پاراغەتتە ياشايدۇ. يېنىدا سىڭلىسىنىڭ گۈلىيۈزلۈك بىر قىزى بولۇپ، ئۇ، سەلتەنەت ئاسمىنىڭ ئېيى، ئىپپەت ساراينىڭ شاھىدۇر. ئۇنى تەرىپلەپمۇ ئەھدىسىدىن چىقالمايمىز. ئىسمىنى ئاتاشتىن قورقمىز. بىر قانچە گۈلىيۈزلۈك، سەرۋى قامەتلەردىن باشقا ھېچىم ئۇنىڭ رۇخسارىنى كۆرگەن ئەمەس. نەزمە:

ھەر كىمى سەلتەنەتتە شاھ ئول ئېرمىش،
سىپىھرى ئىسمەت ئۆزرە ماھ ئول ئېرمىش.
ئانى ھەم ۋەسىق ئېتەرگە بەھرەئى يوق،
ئاتىن داغى تۇتارغە زەھرەئى يوق.
يۈزىن كۆرمەيدۇر ئانىڭ ئادەمىزاد،
مەگەر بىر نەچچە گۈلرۇخ، سەرۋى ئازاد.

بىرەر كىشىنىڭ نەزىرى تاسادىپىي ئۇنىڭغا چۈشۈپ قالسىلا، باشقا گۈلىيۈزلۈكلەرنىڭ چىرايىغا باققۇسى كەلمەيدۇ. بەلكى باشقا سەيلە-تاماشىلارنىمۇ قىلغۇسى كەلمەي قالىدۇ. مېھمىنبانۇ ئۇنى ناھايىتى كۆپ ھۆرمەت قىلىدۇ، ئۇنىڭ ئۇرۇنىنى ئۆزىنىڭ جان ئۆيى ئىچىگە ياساپ بەرگەن. شۇ قىزنىڭ يۈزى بىلەن ئۆز بەزمىسىنى گۈلشەن قىلىدۇ ۋە ئالەمنى روشەن كۆرىدۇ. بىز تاش قېزىۋاتقان بۇ تاغنىڭ بىر بېشى شەرقتە، يەنە بىر بېشى غەربكە بېرىپ تۇتىشىدۇ. تاغنىڭ شەرق تەرىپىدە بىر بۇلاق ئاقىدۇ، ئۇنىڭ سۈيى ھاياتلىق سۈيىدەك سۈزۈك. ئالەم خەلقى ئۇ بۇلاقنى «ھاياتلىق بۇلىقى» دەپ ئاتايدۇ. ئۇنىڭ سۈيىنى ئۆلۈككە ئىچۈرسە تىرىلىدۇ، دېيىشىدۇ. ھۆر-پەرىلەر بۇ يەردىن ئۆتكىنىدە، بۇلاق بېشىدا ئىستراھەت قىلغىنىدەك، ئۇ پەرى سۈپەتلىك قىز بۇ بۇلاق بېشىغا كېلىدۇ، پەرى يۈزلۈكلەر بىلەن بۇ يەردە ئىشرەت بەزمىسىنى تۈزىدۇ. ئۇ پەرى سۈپەتلىك قىزنىڭ ماكانى تاغنىڭ غەرب تەرىپىدە بولۇپ، ئۇنى «ئەرمەنىيە» دەپ ئاتايدۇ. ئۇنىڭ مەنزىلگاھى بولغان بۇ جاي گۈزەللىكتە جەننەتكە ئوخشايدۇ. يېنىدا كۆكە تاقاشقان تاغ بار. ئۇگۈزەل شۇ يەرگە بىر ئالىي قەسىر بىنا قىلىشنى ئويلاپ، ھەممە رەئ، بۇيلارنى تەييارلاتقان بولسىمۇ، لېكىن، ئۇنىڭ ئۇستىدە سۈيى يوق ئىدى. شۇڭا دانا بىناكار مۇتەخەسسىسلەر ئايلانغۇچى كۆكتەك يۇرۇپ، مۇشۇ بۇلاق سۈيىنى تېپىپتۇ ۋە ئۇ يەردىن بىر ئېرىق قېزىلسا، سۇ ئۇ ھۆرنىڭ قەسرىگە يېتىپ بارىدۇ، دەپ مەسلىھەت قىلىشىپتۇ. بۇلاق بىلەن ئالىي قەسىرگىچە بولغان ئارىلىق ئون ياغاچلىق ① مۇساپە ئىكەنلىكىنى ھېسابلاپ چىقىپتۇ. ئارىغا تارتىپ قويۇلغان بۇ جەدۋەل-سىزىقلار، ئېرىق قېزىش بەلگىلەنگەن يەرلەردۇر. بۇ خىزمەت مۇشۇ بىچارە جامائەتكە تاپشۇرۇلغان. جېنى

① ياغاچ—قەدىمكى ئۇزۇنلۇق ئۆلچىمى، ھەر بىر ياغاچ تەخمىنەن 12 كىلومېتىرغا تەڭ.

ئاجىزلاشقانلار بۇ بالا-قازا تېغىغا جەم بولۇپ مېتىن بىلەن تاشلارنى يېرىپ، ئېرىق قېزىپ چىقىشى لازىم ۋە ئېرىققا سۇ باشلاپ، قەسىرگىچە يەتكۈزۈش كېرەك. قاتتىق تاشلارغا كەلگە، مېتىن كار قىلمايدۇ. ئەككى، ئۈچيۈز گەز يەر ئۇچ يىلدىن بېرى جان تالىشىپ ئاران قېزىلىدى. مۇنداق كېتىۋەرسە دۇھنىك ئۆمرىدەك ئۇزاق ئۆمۈر، جەسىمىزغا ئۇنىڭدىن ئارتۇقراق روھ تاپقاندىمۇ، بۇ جاپا-مۇشەققەتلىك ئىشنىك چەك چېگرىسىغا يېتەلمەيمىز. بۇ ئىشنى تاماملاشنىك ئىمكانىيىتىمۇ يوق. بەزىدە ئاھۇ پەنان چېكىمىز، بەزىدە ئىش ئۈستىدە جان بېرىمىز. كېچە-كۈندۈز قىلىدىغان ئىشىمىز سوغۇق تۆمۈر بىلەن قاتتىق تاشلارنى قېزىشتىن ئىبارەت. ئۇلارغا مۇڭاپىق ھالدا ھەرقانچە ئۆزرىلەر ئېيتساقمۇ، ئۆزرىمىز ئۇلارنىك ئالدىدا قوبۇل بولمىدى. بىزنىك ئەھۋالىمىز شۇ. بۇ تېخى ھەممىمۇ ئەمەس. تەپسىلي بايان قىلىشقا بىز ئاجىز.

پەرھاد بۇ ئىشنىك تېگى-تەكتىنى بىلىپ ئۇلارنىك ھالىغا ئېچىنىدى. ئۆز-ئۆزىگە: «شۇنچە كىشىلەر پەلەك زۇلمىدىن ئازاب چېكىۋېتىپتۇ. ئۇلارنىك جاراھەتلەنگەن قەلبىگە يۇزلەپ ھالاكەت يېتىپتۇ. بۇلارغا ئەلۋەتتە ياردەم قىلىشىم لازىم. مەخپىي تۈتقان بۇ ھۇنەرلىرىم ئاخىرى مەن بىلەن بىللە تۇپراق ئاستىغا كېتىدىغۇ» دېدى-دە، تۆمۈرچىلەردىن كۆرەك بىلەن بىر دەمنى سوراپ ئالدى. تېرە پەشتامىنى بېلىگە باغلىدى. دەمنىك ئۇچىنى كۆرەككە مەھكەم بېكىتىپ ئۇنىڭغا كۆمۈرنى تۆكۈپ دەم بېرىشكە باشلىدى. ئىشلەۋاتقانلارنىك مېتىن، تېشىلىرىنى سوراپ ئالدى. ھەممىنى ئوتقا سېلىپ قىزىتتى. ھەر ئون، ئونبەشتىن مېتىنىنى بىرلەشتۈرۈپ ئېرىتىپ بىر مېتىن قىلىپ ياساپ چىقتى. ھەم شۇنچە كەكىنى ئېرىتىپ چوك بىر كەكە ياسىدى. يەنە بىرنەچچە بازغان ۋە بىرقانچە سەندەلىرنى تەييارلىدى. ياسالغان ئەسۋابلارنى ئىلگىرى قارىغان ئۆگەنكەن قائىدە بويىچە مەخپىي سۇغاردى. ۋاقتىكى، پەرھاد ئەسۋابلارنى تەييارلاپ ئىشقا چۈشۈشكە تەرەددۇت قىلدى ئەتراپتا تۇرغان كىشىلەرنىك بۇ ئىشقا قاراپ ھەيرانلىق ئىچىدە تىلى سۆزگە كەلمەي قالدى. ئۇنىڭدىن بىرەر ئېغىز سوئال سوراشقا ھېچكىمنىك تىلى بارماي ئۇنىڭغا دىققەت بىلەن كۆز تىكىپ تۇراتتى. باشقىلارنى ئەسۋابلىرىدىن قۇتۇلدۇرۇپ، بېلىنى مۇستەھكەم باغلاپ دەرھال ئېرىققا چۈشۈپ تاش قېزىشقا باشلىدى. ئۇ ئىشلىگەنىدە گويا كى سەل قۇمنى سۈرۈپ كەتكەندەك تاشلارنى ئېلىپ ئاتاتتى. كەكىسى بىلەن چاپقان تاشلىرىنىك ھەر بىرى پەلەك پىلىغا يۇك بولاتتى. ھەر بىر ئۇرغان مېتىنىنىك زەربىسى بىلەن تاغدەك تاشلارنى پارچە-پارچە قىلىپ تاشلايتتى. بىر ياغاچ يىراقلىتا تاماشا كۆرۈۋاتقان ئادەملەرمۇ ئۇنىك كەكىسىدىن چاچراپ چىققان ئۇششاق تاشلاردىن بېشىنى قاچۇراتتى. كەكىسىنىك زەربىسىدىن ئۇچۇپ چىققان تاشلار ئون ياغاچلىق يەرگە بېرىپ چۈشەتتى. پەرھاد تاغنىك ئىچىنى شۇنداق كولىدىكى، ئەككى يۈز تاش قازغۇچى ئۇستا ئۇچ يىلدا ئىشلىگەن ئىشنى بىر كۈندىلا قازدى. ئۇنىك كۆرسەتمىۋاتقان ھۈنىرىگە قاراپ تۇرغان تاغ ئىچىدىكى خەلق ئاربىسىدا چۈقان

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار تامبىرى

كۆتۈرۈلۈپ كەتتى.

ئىش بۇيرۇغۇچىلار بۇ ئاجايىپ ئەھۋالنى كۆرۈپ مېھمانلارنى قېشىغا يۈگۈردى. ئۇلار مېھمانلارنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— توساتتىن بىر كىشى پەيدا بولۇپ، بۇ مۇشكۈل ئىشقا قەدەم قويدى. مۇنداق كىشىنى بىز كۆرگەن ئەمەسمىز. كۆرمىگەن ئادەمنىڭ بۇنىڭغا ئىشەنگۈسىمۇ كەلمەيدۇ،— دەپ كۆرگەن - بىلگەنلىرىنى بايان قىلدى. نەزمە:

كېتۈر ساقى ماڭا ئول لەئلى رەڭگىن،
كى چۈشتى غەم يۈكى كۆڭلۈمگە سەڭگىن.
ئانىڭدەك مەيكى چۈن ئاغزىمغە يەتكەي،
ئىچىمدە دەردۇ غەم تاشىم ئېرىتكەي.

* *

سىرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلغۇچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق - مۇھەببەت ۋە مېھىر - شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنسۈي دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر مىرزا ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

ئۇ گۆھەر چاچقۇچى زەرشۇناس ئۆزىنىڭ بەرگەن خەۋىردە ئىنئام ئاقچىسىنىڭ خەزىنىسىنى شۇنداق پاش قىلدى:

ئەلقىسسە، ئۇ جايدىكى تاش قازغۇچىلار پەرھادنىڭ تاش قازغانلىقىنى كۆرۈپ، ھەيرانلىقتا داڭ قېتىپ قالغىنىدىن كېيىن ئەرمەنىيگە قاراپ چاپتى ۋە ھېلىقى مېھمانلارغا خەۋەر يەتكۈزدى:

— شۇنداق بىر ياش يىگىت يەنى يىگىتلىك بوستانىنىڭ مىڭ داستانى پەيدا بولۇپ، خەلق ئىزنى كۆرۈشكە شەيدا بولۇپ قالدى. ئۇ تاش قېزىش ئىشىنى شۇنداق ۋۇجۇدقا چىقارىدىكى، ئۇنىڭ قازغان تېشىنى ئادەمزاتنىڭ قېزىشى مۇمكىن ئەمەس. ئۇنىڭ ئەھۋالى بۇ دۇنيانىڭ ئادەملىرىگە ئوخشىمايدۇ. پەلەكمۇ مۇنداق ئادەمنى كۆرمىگەندۇر. بۇ ئادەم پەرىشتىگە ئوخشايدۇ. ئۇنىڭ كەكسىنىڭ ئالدىدا بۇيۇك تاغلارمۇ چالمىغا ئوخشاپ قالىدۇ،— دەپ كۆرگەن - بىلگەنلىرىنى شەك - شۇبھىگە ئورۇن قالدۇرماي، بىرمۇبىر سۆزلەپ بەردى.

مېھمانلار بۇ گەپنى ئاڭلاپ ھەيران قالدى. ئۇ بىر پەس ئىشىنەلمەي ئويغا چۆشۈپ كەتتى. بۇ ھەقتە ئارقا - ئارقىدىن ئوخشاش خەۋەرلەر كېلىۋەرگەندىن كېيىن، بۇ ھېسابسىز ماختاشلارغا قاراپ ئىشىنىشكە باشلىدى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ، ھاۋا ئانا جەننەت بېغىغا ماكانلاشقىنىدەك سايرايدىن ئورۇن تۇتقان گۈلىۋزلۇكىنىڭ يېنىغا يېتىپ كەلدى ۋە ئۇنىڭغا:

— ئەي ھايات بېغىمىنىڭ نازاكەتلىك سەرۋىسى، خىلۋەت ھەرىمىنىڭ زىننىتى چىرىغى. مېنىڭ كۆڭلۈم سېنىڭ قۇياشتەك رۇخسارىڭ بىلەن خۇشال. چېچەكنىڭ ھەر تارىسى جېنىمنىڭ رىشتىسىگە بەندۇر. مەن ساڭا كۆڭلۈمنى شادلاندۇرىدىغان ئاجايىپ بىر خەۋەر ئېيتىپ كەلدىم. تەڭرى سېنى گۈزەللەر ئىچىدە يىگانە ياراتتى. كۆزلىگەن مەقسىتىڭ ئەمدى كۆڭۈلدىكىدەك ئەملگە ئاشىدىغان بولدى. سەن ئېرىق قېزىشقا ھۆكۈم چىقارغانىدىڭ. ئەلگە قاتتىق تاش ئىچىدىن ئېرىق قېزىلار دەپ پەرمان قىلغانىدىڭ. كىشى

لەر بۇ ئىشقا ئاجىز كېلىپ پەرمانىڭنى ئىجرا قىلالماي كېلىۋاتاتتى. گەرچە بۇ ئىش پۈتۈنلەي مۇشەققەتلىك ئىش بولسىمۇ، بىراق قازاۋۇ-قەدەر ئۇنى ئاسانلاشتۇرۇپ-تۇ. خالايىق تاغدا توساتتىن بىر كىشىنىڭ پەيدا بولۇپ قالغانلىقىنى خەۋەر قىلغانىدى، ئۇنىڭ تەرىپى بىزنىڭ ئاڭلىنىنمىز-دىنمۇ ئارتۇقراق ئىمىش،— دەپ ئۆز ئاڭلىغانلىرىنى بايان قىلدى. ئاندىن يەنە سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ،— باشقا تاش قازغۇچىلار ئۇچ يىلدا قىلغان ئىشنى ئۇ كىشى بىر كۈندە پۈتتۈرۈپتۇ،— دېدى مېھمانۇ ئۇنىڭغا بۇ سىرلارنى ئاشكارىلاپ.

بۇ ئەھۋالنى ئاڭلىغان پەرى سۈرەتلىك قىز ئۇنى بىر كۆرۈشنى ئارزۇ قىلدى ۋە مۇنداق دېدى:

— ئەگەر بۇ ئىش ھەقىقەتەن راست بولسا، بېرىپ سۇ تاماشاسى قىلىش كېرەك. ئۇ كىشىنى كۆرۈش ۋە ئۇنىڭ قىلغان ئىشلىرىنى تاماشا قىلىش كىشىگە غەنىمەتتۇر. نەزمە:

غەنىيمەتتۇر ئانى كۆرمەك كىشىگە،
تاماشا ئەيلەمەك قىلغان ئىشىگە.

تەڭرى بىزگە يەتكۈزۈپ بەرگەن بۇ كىشى ھەقىقەتەن ئاجايىپ مېھمان ئىكەن. بۇ گويا بىر قۇشكى، بىزنىڭ بۇ گۈلشەندە ئارام ئالىمەن دەپ كېلىپ توزاقىغا چۈشۈپتۇ. خۇشاللىق بىلەن بالا-قازا ئىچىگە كېلىپ توزاقىغا ئاياغ بېسىپتۇ. ئەمدى ئۇنىڭغا ئېتىبار بېرىپ ھۇرمەت قىلىش زۆرۈر. چۈنكى ئۇ بىزگە غايەت كېرەكلىك ئادەمدۇر. ئېرىق قېزىش ئۇچۇن مەن يۈز مىڭلىغان خەزىنىلەرنى تۆكىكەن. بىراق، سۇ كەلمىگەنلىكى تۈپەيلى ئۇ ئىشتىن قولۇمنى يۇغالىدىم. تەڭرىگە شۈكرى، مېنى مۇرادىمغا يەتكۈزۈپ، ئۇ كىشىنى توزىقىمغا ئىلىنىدۇرۇپتۇ.

ھەسەل لەۋلىك قىز دەرھال ئات كەلتۈرۈشنى بۇيرىدى. مېھمانىمۇ بىللە بارماقچى بولدى.

ئۇ گۈزەلنىڭ خىزمىتىدە تۆت يۈز قىز بار ئىدى. ئۇ ئۇلارسىز بىرەر جايغا ئاتلانمايتتى. ئۇ قىزنىڭ گۈل رەڭلىك شامالدەك ئۇچقۇر بىر ئېتى بولۇپ، يۈرۈشى ئاسمان ئېتىدىنمۇ تېز ئىدى. ئۇ پەرى سۈپەت قىز ھېلىقى دېۋە سۈرەتلىك ئاتقا مىنەتتى. ئاتنىڭ ئۆزى گۈلدەك قىزىل، رەڭگىمۇ جىسمىغا ئوخشاش گۈل رەڭ بولۇپ، خالايىق ئۇنىڭ ئىسمىنى گۈلگۈنە دەپ ئاتايتتى. جاھان بېغىدا بۇ ئاتقا ئوخشاش شامالدەك تېز يۈرۈشلۈك يەنە بىر ئات يوق ئىدى. ئۇ ئات گۈل يۈزلۈك قىزنى بىرەر جايغا ئېلىپ ماڭغاندا گويا كى تالڭ شامىلدەك چاپاتتى. بۇ شامال يۈرۈشلۈك ئاتنى دەرھال كەلتۈرۈشتى. ئاي شەپەق ئېتىغا مىنگەندەك ئۇ گۈزەل گۈل رەڭلىك ئاتقا مىنىپ پەرىزاتلار توپى بىلەن بىللە يولغا چۈشتى. ئۇلار پەرھاد تاش قېزىۋاتقان تەرەپكە قاراپ ئېتىنى سۈردى. ئۇ گۈزەلنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەردار بولۇپ تۇرۇش ئۈچۈن مېھمانىمۇ ئۇلار بىلەن بىللە يولغا چىقىقاندى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن پەرىزاتلار توپى ئەگىشىپ باراتتى. ئۇ پەرى يۈزلۈك قىز دېۋىزات ئېتىنى قاتتىق چاپتۇرغاچقا، گويا گۈل ئۈستىگە شەبنەم چۈشكەندەك يۈزىدە تەر تامچىلىرى پەيدا بولدى. ئۇ ئاسمان ئېتىغا مىنگەن كۆك قۇياشىدەك تېز ئات سېلىپ ماڭاتتى. قىزنىڭ ھەرياقىقا توزىغان زەنجىرگە ئوخشاش چاچ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

ئۆرۈملىرى گويياكى تاش قازغۇچىلارنى ئەسلىدۈرىدىغان سىرتماقتا ئوخشايتتى. ئۇ قانداق سىرتماق بولسۇن؟ ئىككى قاراڭغۇ كېچىدەك ئىككى ئۆرۈم چېچى ئوتتۇرىسىدىكى ئاپپاق جىسمى خۇددى ئاق سەزىقتەك كۆرۈنەتتى. مۇشكىدەك چاچلىرىنىڭ ئۈستىدىن يۈزىگە گويا ئاينى قاراڭغۇ كېچە ئورىۋالغاندەك پەردە تارتىلغاندى. يۈزىدىكى مەرۋايىت تەر تامچىلىرى قۇياش ئەتراپىدىكى يۇلتۇزلارغا ئوخشايتتى. گويا ئايلىنىۋاتقان ئاسمان چاقى قۇياش بۇلىقىدىن مەرۋايىت تامچىلارنى ئەتراپقا چاچاتتى. پىتنە قىلغۇچى ھىلال ئايدەك ئىككى قېشى ئاي يۈزىگە ئىككى قىلىچ سىزىلغاندەك خۇددى قان تۆكۈشنى كەشىش ئۈچۈن بېشىنى يېقىنلاشتۇرۇپ، ئىتتىپاقلىشىشقا قۇرئاننى ئېچىپ قەسەم ياد قىلىۋاتقاندەك ئىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى بىر مەست كاپىرغا ئوخشايتتى. گويا ئۇ ئىسلام ئەھلىگە غالىب كېلىپ، كىتابلار ئۈستىدە يېتىپ ساغلاملىقنىڭ راھىتىنى ئېلىش ئۈچۈن بىتاب بولۇپ مەيگە بولغان خۇمارلىق كەيپىدىن ھالسىزلانغاندى. ئۇنىڭ لەۋلىرى شارابقا مىلەنگەنلىكتىن قىزىل مەي رەڭگىدە ئىدى. ياۋالا! ئۇنىڭ جان بېغىشلىغۇچى ئىككى لەۋى شەرگە ئوخشاش. بىراق ئۇنىڭدا تۇز بار. ئەمما ئۇ تۇزدا قەنتلەر يوشۇرۇنغان. بۇنداق قەنت بىلەن تۇزنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. بەلكى ئۇ ھاياتلىق سۈيىدىمۇ تېپىلمايدۇ. ئۇنىڭ قاپقارا خاللىرى كۈندۈزى تۇز، كېچىسى قەنت ئوغرىلىغىلى كەلگەن ئوغرىلارغا ئوخشايدۇ. ئۇ ئوغرى شەرىنلىكلەرنى ئوغرىلاپ قاچىدىغان ۋاقىتتىدا پۇتلىرى شېكەر ئىچىدە ئۇيۇپ قالغان، ياكى تۇز ئوغرىلاۋاتقاندا ئۇنى تۇز تۇتۇۋالغان. ئۇنىڭ چىرايى گۈلزاردا رەڭ بىلەن خۇش پۇراق تولۇپ يېتىپتۇ. بۇ گۈلزارلىق ئۇنىڭ ھاياتلىق بۇلىقى بولغان لەۋدىن سۇ ئىچىدۇ. ئۇنىڭ يېقىملىق يۇزىنىڭ پاكىزە گۈلى ھاياتلىق بۇلىقىدىن سۇ ئىچكەن. ئاغزى ئۈستىدىكى بۇرنى ئاجايىپلىقنىڭ مىسالى بولۇپ، ئۇنىڭ يېنىغا بىر قارا خال ئورۇنلاشقان. بۇ خال گويا ھىندى سودىگەرلىرىنىڭ خۇددى شېكەرنىڭ يېنىغا ھىندىستان ناۋىتىنى قويغىنىغا ئوخشايتتى. ئۇ ھىندىستان ناۋىتى ئەمەس، بەلكى گۈلنىڭ غۇنچىسى، بۇ غۇنچە ۋايىغا يەتكەن ئەقلىنىمۇ سارىڭ قىلىدۇ. ئۇنىڭ ۋۇجۇدى كۈمۈشتىن ياسالغان نەسرىن گۈلنىڭ غۇنچىسىغا ئوخشايدۇ. ھەربىر كىرپىكى قەلەمنىڭ ئۇچىغا ئوخشاش بولۇپ، ئەلنى قەتلە قىلىش ئۈچۈن ھۆكۈمنامە يازغان. ئۇنىڭ رۇخسارىنى ھۆكۈمنامىنىڭ ۋارىقى قىلىپ بۇلار بىلەن ئەلەم ئەھلىنىڭ روزغارىنى قارا قىلىۋەتكەن. ئۇنىڭ قەددى-قامىتى جەننەتنىڭ سەۋسەن گۈلىدەك تۇز، يۈزى گۈل بەلكى گۈلنىڭ خامىنىدۇر. قىزىل ياقۇتتەك لەۋدىن ھارارەت ئوتى تۆرلەپ ئاشۇ گۈل خامىنىغا ئوت تۇتاشقان. ئۇ ئوتتىن چىقىقان يالقۇن كۆچىيىپ، كۆككە يېتىپ، پۈتۈن قۇياشنى ئۆرتىگەن. زىناقلىرىنىڭ ئەتراپىغا شۇنداق مۇھىم بىر خەت يېزىلغانكى، ئۇنى پەقەت ساغلام ئەقىل ئىگىلىرىلا كۆرەلەيدۇ. بۇ مۇھىم خەت قۇياشنىڭ يېنىدىكى ھىلال ئايغا ئوخشاش، خىيالدەك بەزىدە كۆرۈنۈپ، بەزىدە كۆرۈنمەي قالىدۇ. بۇ خەتلەرنى تەقدىر تەسەۋۋۇر قىلىپ زىناق ئەتراپىغا يازغىنى

دەك، ئاغزىنىڭ نۇقتىسىنىمۇ تەقدىر يا-
راتقان. قۇلىقىدىكى قىممەت باھالىق گۆ-
ھەر - ياقۇتلىرى گويا ئاي ئەتراپىدىكى
زۆھرە (چولپان)، مۇشتەرى (يوپىتېر) يۇل-
تۇزلىرىغا ئوخشايدۇ. قەددى - قامىتى قە-
زىلگۈل رەڭلىك شەمشاد دەرىخىگە ئوخ-
شايدۇ. شەمشاد ئەمەس، بەلكى گۈل ۋۇ-
جۇدلۇق سەرۋى دەرىخىگە ئوخشايدۇ. ئۇ،
كېلىشكەن قەددى قامىتى ۋە ئۆزىنىڭ
ئەپچىللىكى بىلەن جانىنىڭ ئاپىتى بولسا،
نازۇكلۇقى بىلەن جانىنىڭ رىشتىسىدۇر.
قامىتىنى جىسىم دېمە، ئۇ ئۆزىنىڭ پەر-
لەرچە چەبدەسلىكى بىلەن ئۇچار - قاناتـ
تۇر. لېۋىدىن كۆپلىگەن ئۆلۈكلەر جان
تېپىپ، سۆزىدىن ھەسەللەر ئاقىدۇ. نەزمە:

لەبىدىن جان تاپىپ بەسيار - بەسيار،
سۆزىدىن شەھد ئاقىپ خەرۋار - خەرۋار.
لەبىدىن تامىپۇ ئاقىپ لەتاپەت،
يۈزىدىن ئاقىپۇ تامىپ مەلاھەت.

مىڭلىغان جانلار ئۇنىڭ كىيىملىرىنىڭ
خۇش بۇيلىقىدىن قۇۋۋەت ئالسا، ئۇ كىيىمـ
لەرنىڭ خىلمۇخىل رەڭگىدىن يۈزلىگەن ئە-
قىل ھەيرەتتە قالىدۇ. كىرپىك ئوقىدىن
ئاشىقلار گۈرۈھىنىڭ قەلبىگە كۆكلەم يا-
غۇرىدەك ئوقلارنى ياغدۇرىدۇ. لەۋلىرىدىن
چىققان ھەربىر سۆزى يۈزلىگەن جانلار-
غا ئاپەت سېلىپ ھەربىر تال چېچى كە-
شىلەرنىڭ ئىمانىنى بەرباد قىلىدۇ. ئۇ
قانخور قاتىلنىڭ ئالدىغا كېلىپ قالغان
كىشىگە ئاھ ئۇرۇپ ئۆلمەكتىن باشقا ئىش
يوق. ئۇ ئېتىنى سۈرگەندە تاغلارنى پەس-
تە قالدۇرىدۇ. ئات ئۈستىدە ھۆسنى قەدد-
ىدىن مەست بولۇپ ماڭىدۇ. كۆك ئېتـ
نىڭ ئۈستىدە شەرق قۇياشىدەك، قۇياش
ئەمەس بەلكى دېۋە ئۈستىگە مىنگەن
پەرىدەك جەۋلان قىلىدۇ. شۇڭا ئۇ ئېتىنى
قايسى تەرەپكە سۈرسە زامان يىراقتىن
«ھەزەر قىل!» دەيتتى.

ئەلقىسسە، ئۇ گۈزەل پەرى شۇ خىلـ
دا تاشلار ئۈستىدە ئات سۈرۈپ، ئېيرىق
قېزىلۇاتقان يەرگە يېقىنلاشتى ۋە ئېگىز-
رەك بىر جايغا چىقىپ ئەتراپقا نەزەر
تاشلىدى. ئۇنىڭغا گويا يەر بىلەن زامانغا
ئوت يېقىلغاندەك بىلىندى. ئۇ تاشلار ئا-
رىسىدا تاش كېسىۋاتقان بىر يىگىتنى
كۆردى. ئۇ يىگىت مېتىن بىلەن تاشلارنىڭ
ئىچىدىن ئون تۆگىمەنلىك سۇ سىغىدىغان
كەڭلىكتە ئېيرىق قېزىۋاتاتتى. كېلىشكەن
يىگىت تاشلارغا مېتىننى كۆچەپ ئۇرۇپ،
ئۇلارنى پارچە - پارچىلاپ، تاشلار ئۈستـ
دىن غەلىبە قىلىۋاتاتتى. ئۇ يىگىت يالغۇز
بەرنالا ئەمەس، بەلكى دەۋراندىن خازان
مۇشەققىتىنى كۆرگەن بوستان سەرۋىسى
ئىدى. ئۇنىڭ شىجائىتىدىن تاشلار قورقۇنچـ
قا چۈشۈپ، مېتىننىڭ زەربىسى ئاستـ
دا ئاسانلىق بىلەن قومۇرۇلۇپ چىقاتتى.
لېكىن تاشلار ئاستىدا ئۇنىڭ قەددى قاي-
غۇ - غەم تاغلىرىدىن پۈكۈلگەن، يادەك
ئېگىلگەنىدى. ئۇنىڭ گەۋدىسى زامانە كە-
شىلىرىدىن بۈيۈكرەك، شەۋكىتى ھەيۋەتـ
لىك پىلدىن زورراق ئىدى. بېشىدا تاجـ
دارلىقنىڭ نىشانىسى، يۈزىدە بولسا، سەل
تەنەتىنىڭ نۇرى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. لېكىن
مۇشەققەت تاشلىرى ئۇنىڭ بېشىنى يارغان،
خارلىق تىكەنلىرى پۈتىغا سانجىلغانىدى.
پېشانىسىدە مۇھەببەت دەردى، يۈزىدە غەـ
رىبلىقنىڭ غۇبارى كۆرۈنۈپ تۇراتتى.
گەۋدىسىدە بىناۋالىقتىن كۆپلىگەن ئەسەر-
لەر، يۈزىدە دوستلۇقتىن خەبەرلەر بار ئە-
دى. قولىدىكى گۈرزىدەك كەكىسىنىڭ
زەربىسى بىلەن ئىلىمىرىس تېغىمۇ توپىدەك

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

يانجىلىپ كېتەتتى.

ئەلقىسسە، شىرىن پەرھادنى كۆرۈپ ھەيرانلىقتىن تىلى سۆزگە كەلمىدى. تەئەججۇپ بىلەن بىراقلا ھالسىزلىنىپ قالدى. ئۇنىڭ چېھرىسىنى كۆرۈپ يۈرىكى دولقۇنلاندى. بىردەم ئۇنىڭ شىددىتىدىن يەنىلسا، بىردەم دەرد - ئازابىدىن كۆڭلى بۇزۇلدى. نەزمە:

كۆرۈنگەچ كۆزگە مۇنداق چېھرى ئانىڭ،
ئىچىگە سالدى شورىش مېھرى ئانىڭ.
گەھى ئەشكى يۇگۈردى شىددەتىدىن،
گەھى كۆڭلى بۇزۇلدى مېھنەتىدىن.

ئۇ سىرلار پەردىسىنى ئېچىشتىن بۇرۇن، ئېتىنى پەرھادنىڭ يېنىغاراق سۈرۈپ، سۆزگە ئېغىز ئاچتى، يەنى قەتئىي قەزىل لەۋدىن گۆھەرلەرنى چاچتى، سۆز غۇنچىلىرىنى تۆكتى:

— ئەي، دۇنيادا يېگانە، كۆك ئاسمان تېخى ئېچىدە يالغۇز بولغان نادىر يىگىت! سېنىڭ بۇ ھالىتىڭدىن كۆڭلىگەن ئاجايىپلىقلار كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ. بۇ ئاجايىپلىقتىن، رەنجى - مۇشەققەتلىرىڭ تېخى بۇ ئەجەبلىنەرلىك كۆرۈنىدۇ. سەن بۇ جاھاندا ھېچكىمگە ئوخشىمىغىنىڭدەك، قىلغان ئىشلىرىڭمۇ، ھېچكىمنىڭ ئىشلىرىغا ئوخشىمايدۇ. بىز ساڭا بۇ ئىشلارنى تاپشۇرمىغان ئەھۋالدا، ئۆز خاھىشىڭ بىلەن كېلىپ بېجىرىپ، كۆڭلىمىزنى چەكسىز خۇشال قىلدىڭ. بۇ ئىشتىن مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشقا كۆپ ئاجىز ئىمىدۇق. قولۇڭ مۆجىزە يارىتىپتۇ. ئەگەر ساڭا يۈز قەرنە① مىننەتدارچىلىق بىلدۈرسەكمۇ، بىر كۈن قىلغان ئىشىڭنىڭ ئۆزرىسىنى ئادا قىلغىلى بولمايدۇ. بۇ ئىشلىرىڭنىڭ

ئالدىدا ئۆزرە ئېيتىش ئۇچۇن بىزدەك يۇز كىشى بولسىمۇ كەملىك ھېس قىلىدۇ. مىننەتدارچىلىقىمىزنى ئادا قىلالمىساق، ئۇلۇغ تەڭرىدىن يانغاي،— دەپ بىر تاۋاق ئۇنچە - ياقۇتلارنى كەلتۈردى ھەم ئۇنى پەرھادنىڭ ئالدىغا قويدى ۋە:

— بۇ ئۇنچە ياقۇتلار سېنى مۇكاپاتلاشقا لايىق ئەمەس،— دېدى ئۇ ئۆزرىخالىق ئېيتىپ ۋە تاۋاقتىكى ئۇنچە، ياقۇتلارنى پەرھادنىڭ بېشىغا چاچقۇ قىلدى. پاساھەتلىك سۆزلىرى بىلەن پەرھادنىڭ دىلىغا ئىلھام بەردى.

پەرھاد خۇددى مەجنۇندەك ئۆزىنى يوقتىپ قويدى. تومۇرىنىڭ جىددىي سوقۇشى ئۇنىڭ جىسمىنى تىلىپ، كۆڭلىنىڭ بىزەۋىتىلىكى كۆكسىنى تېشىپ چىقىشقا ئىنتىلەتتى. تېنىگە چوشكەن تىترەكتىن تىنىچلىنالمىدى. ئۇ شىرىنغا قاراپ:

— جانلارنى پەرۋىش قىلغۇچى نەپەسلىرىڭدىن ئۆلەر ھالغا چۈشتۈم، تاۋۇشۇڭنى ئاڭلاپ ئۆمۈر قىيىنچىلىقىدىن قۇتۇلدۇم، — دەپ تۆۋەندىكى بەيىتلارنى ئوقۇدى:

مېنى غۇربەت ئارا بىچارە ئەتكەن،
دىيارۇ مۇلكىدىن ئەۋارە ئەتكەن.
چىقىپ جانىم ئۇنۇڭدىن بولغاچ ئاگاھ،
يۇزۇڭنى كۆرمەي ئۆلدۇم ئاھ، يۇز ئاھ!

پەرھاد يۇز - كۆزىدىن توپان سېلىنى ئاققۇزۇپ تۇراتتى. تۇيۇقسىز شامال چىقىپ ئۇ ئاي يۇزلۇكىنىڭ يۇزىدىكى نىقابىنى ئېچىۋەتتى. پەرھاد ئۇ جاھانىنى زىننەتلىگۈچىنىڭ جامالىنى كۆرۈپ ئۆزى ئىزدەپ يۈرگەن ۋە ھېلىقى جاھانىنەما ئەينىكىدە ھۆسنىنى كۆرۈپ مەجنۇن

① قەرنە — بىر قەرنە 30 يىل ھېسابلىنىدۇ.

بولغان گۈزەل ئىكەنلىكىنى بىلدى. ئەگەر كىشى ئەينەكتە ئۇنىڭ ئەكسىنى كۆرۈپ هوشىدىن كەتسە، ئۇنىڭ ئەينەن ئۆزىنى كۆرگىنىدە قانداقمۇ جاندىن كەچمەي تۇرالمسۇن؟ بىراۋ مەي توغرىسىدىكى سۆزلەرنى ئاڭلاپ مەست بولۇپ قالسا، ئۇنى ئىچكەندىن كېيىن قانداقمۇ يەر بىلەن تەڭ پەس بولماي قالسۇن؟

پەرهاد ئۇ قىزنىڭ ئاشۇ پەرى ئىكەنلىكىنى بىلگىنىدىن كېيىن، ئوتلۇق پىغان تارتقىنىچە يىقىلدى. شىرىن ئۇنى بۇ هالدا كۆرۈپ، جېنى چىقىپ كەتتىمىكىن، دەپ گۇمان قىلدى. پەرهادنىڭ ئوتلۇق ئاهىدىن شۇنداق بىر تۇتۇن چىقتىكى، گويا بۇلۇت ئاينى باسقاندەك قاراڭغۇلۇق پەيدا بولدى. ۋاپادارلىق چىرىغىنىڭ نۇرى قالمىدى.

شاپۇر دەرهال پەرهادنىڭ قېشىغا يېتىپ كېلىپ، بېشىدىن پەرۋانىدەك ئايلىنىپ، زار-زار يىغلاپ، ئۇنىڭ بېشىنى ئۆز قۇچىقىغا ئالدى ۋە:

— دەرد-ئەلەمدىن ئۆزگە قىسمىتىڭ يوقكەن. سېنىڭ غېرىبلىقتا تارتقان دەرد-ئەلەملىرىڭمۇ يېتەرلىك ئىدى. ئۆمرۈڭنىڭ چىرىغى ۋاقتىسىز ئۆچتى. ۋاپا يولىنى كېزىپ، ئەمدىلا مەنزىلگە يەتكىنىڭدە، مەشۇقىڭنى بىر كۆرۈش بىلەنلا جان بەردىڭ. ۋاداردىغ! پەزىلەتلىرىڭ، بىلىملىرىڭ، ئاقىللىقىڭ، هايالىقلىقىڭ ۋە تەمكىنلىكىڭگە مىڭلارچە ئەپسۇس! سېنىڭ پاك قەلبىڭ ئۇچۇن هەسرەتلىنىمەن، چەككەن قايغۇلۇق پىغانلىرىڭ ئۇچۇن ئازابلىنىمەن،— دەپ بۇ بېيىتنى كۆيلىدى:

كەمالى، فەزلى ئايىنىڭدىن ئەفسۇس،
هەياۋۇ ئەقل تەمكىنىڭدىن ئەفسۇس.
زەمىرۇ رەئىيى پاكىڭدىن دەردىغا،
فىغانى دەردناكىڭدىن دەردىغا.
قولۇڭدىن هەيغۇ شەستىڭدىن داغى هەيف،
شۇكۇهى زور دەستىڭدىن داغى هەيف.
قانى فەررۇ شۇكۇهۇ زور دەستىڭ،
تەۋانالىغ ئارا يۈزمىڭ شىكەستىڭ.
بەشەر خەيلىدە سەن بولماي مەلەك سان،
نېدىن بولماس بارى يەر بىرلە يەكسان.
نە شەهباشىغە ئەفسەر ئېردىڭ ئېركىن،
قايۇ ئەفسەرغە گەۋهەر ئېردىڭ ئېركىن.
نە كىشۋەر تۇشتى ئېركىن ماتەمىڭغە،
قايۇ ئەل قالدىلار ئېركىن غەمىڭغە.
نە خاقان سوگۇڭ ئىچرە قالدى، ئايا،
قايۇ ئىقلىم ئېلى قوزغالدى، ئايا.
چېكىپ رەنجىڭ ماڭا غەم بولدى پاداش،
كى هەرگىز كۆرمەگەي ئېردىم سېنى كاش.

شاپۇر شۇ سۆزلەرنى ئېيتىپ زار-زار يىغلىدى. ئۇنىڭ يىغىسى بىرئاز پەسەيگەندىن كېيىن مېهمىنانۇ بىلەن شىرىن ئۇنى ئۆز يېنىغا چاقىردى. ئۇلار شاپۇردىن پەرهادنىڭ ئەهۋالىنى سورىدى. شاپۇرمۇ بىلگەن ئەهۋاللارنى بايان قىلدى. ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، شىرىن بىلەن مېهمىنانۇمۇ زار-زار يىغلىدى. كېيىن پەرهادنى شاهلارچە بىر كاجۇۋدىغا سېلىپ، ئوردىغا قايتماقچى بولدى. نازىنىن قىزلار پەرهاد ياتقان كاجۇۋدىنى كۆتۈرۈپ، ئالدىدا گۈزەللەر يىغلاپ ماڭدى. پەرهادنى ئوردىغا ئېلىپ كېلىپ، بارىگاهىنىڭ بۇرجىكىدە شاهانە بىر تەختىنى قويدى. تەختىنىڭ ئۇستىگە ئېسىل بىساتلارنى سېلىپ، ئۇنى ئۇستىگە ياتقۇزدى.

پەرهاد نە ئەلنىڭ ئەهۋالىدىن، نە ئۆزىنىڭ هالىدىن خەۋەرسىز ئىدى. لەزمە-كېتۈر ساقى، شەرابى بىخۇدانە،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

كى بىخۇدلۇق بىلە بولدۇم فەسانە.
ئەجەب بىھوش بولۇپمەن ئىشق ئارا بىل،
مېنى بىر جام ئىلە بىھوشراق قىل.

* *

سىرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلغۇچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق-مۇھەببەت ۋە مېھىر-شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنىۋى دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر مىرزا ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

ئۇ كاجۇۋىنىڭ لەۋھەلىرىگە قەلەم تارتقۇچى كىشى، بۇ قىسسىگە مۇنداق قەلەم تەۋرىتىدۇ:

ۋاقتىكى، پەرھاد ھوشىدىن كەتكەندىن كېيىن، ئۇنى بىھوش ھالىتى بويىچە تەخت ئۈستىگە ياتقۇزدى. ئۇ تىرىكلىك ئالىمىدىن خەۋەرسىز ئىدى. جىسمىدا بولسا نەپەستىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى. شۇ ھالدا ئىككى كېچە-كۈندۈز ياتتى. بەزى-بەزىدە نەپەس ئالسىمۇ كۆزىنى ئاچالمايتتى. ئۈچىنچى كېچىسى ئەل كۆزى ئۇيقۇغا بارغاندا، ئۇ، كۆز ئېچىپ ھوشىغا كەلدى-دە، شاھانە تەخت ۋە بارىگاھنى، ئۆزىنىڭ تەخت ئۈستىدە شاھلارچە ياتقانلىقىنى كۆردى. ئۇ ئۆز ئەھۋالىنى ئويلاپ كۆردى. ئويلىغانسېرى تېخىمۇ ھەيران بولدى. ئاخىرى ئۇ ئاي، ياق، ئاي ئەمەس بەلكى دۇنيانى زىنىنەتلەپ تۇرغان قۇياش ئۇنىڭ بېشىغا نۇر چاچقان ۋە ئۇنىڭ بىلەن سۆزلەشكەنلىكى ئېنىق يادىغا كەلدى. شىرىنىنىڭ سۆزى بىلەن ئۆزىدىن كەتكەنلىكىنى بىلىپ، نومۇس كۈچىدىن بۇلۇتتەك تەرگە غەرق بولدى-دە، ياتقان ئۆيىدىن چاقماق تېزلىكىدە سەكرەپ تۇرۇپ چىقىپ كەتتى. پاراسەت بىلەن بىلدىكى: «ئۇ دىلغا ئارام بەرگۈچى ئاي ھالىمغا ئېتىبار قىلغان بولسا كېرەك، ئۆزى مېنى ئۆلتۈرۈشكە ئېغىز ئېچىپ، يەنە ھازا بىلەن بېشىمنى سىلىغان ئوخشايدۇ» دەپ، ئىچ-ئىچىدىن سۆيۈندى. ئاندىن دەرھال تاغ تەرىپىگە راۋان بولدى. خىجالەتچىلىكىدىن چۆللەرنى بېسىپ، كۆپ ھەرىكەتلەر بىلەن قېزىلىۋاتقان ئېرىققا يېتىپ كەلدى. ئۇ يەرگە تەر ئاققۇزۇپ، مېتىن ۋە كەكىسىنى تېپىپ كېلىپ، دەرھال ئۆزىنىڭ ھۇنىرىنى كۆرسىتىشكە كىرىشىپ كەتتى. پەرھاد ئۆز-ئۆزىگە: «ئۇ پەرى يۈزلۈك گۈزەل مەندەك مەجنۇنغا شۇنچىلىك مېھىر-شەپقەت كۆرسىتىپتۇ. ھوشۇمدىن كەتكىنىمدە ئىززەت ۋە مەرھەمەت قىلىپ بېشىمنى سىيلاپتۇ. ئۇنىڭ ياخشىلىقلىرى قانچە قىلساممۇ، تىلىم بىلەن رەھمەت ئېيتساممۇ ئادا بولماس. ئۇنىڭ پۈتۈن ئىستىكى شۇ ئېرىقنى قېزىش ۋە بۇ ئىشنى تاماملاش ئۈچۈن كۆپ ھىممەت كۆرسىتىشتىن ئىبارەت. ئۈمىدىم شۇكى، بۇ ئۆمرۈم مەن بىچارىگە مۆھلەت بەرسە، ئۇگۈزەلنىڭ مۇرادىنى ھاسىل قىلسام شۇنىڭ بىلەن بۇ دەردىمگىمۇ داۋا قىلسام» دەيتتى. بۇلارنى ئويلاپ يېڭىباشتىن ئىشقا چۈشۈپ كەتتى ۋە تاشلاردىن كۆككە چاڭ چىقىرىشقا باشلىدى. قاتتىق تاشلارنى يونۇشتا شۇنداق كۈچ چىقاردىكى، كۆكتە پەرياد كۆتۈرۈلدى. ئۇ مېتىننى ھەرقاچان تاشقا ئۇرغاندا ئاسمان گۈم-

بىزدىگە غەۋغا چۈشەتتى. ئۇنىڭ ئاھىنىڭ تۈتۈنى مېتىنىدىن چىققان چاڭ - توزانلار بىلەن قوشۇلۇپ، كۆپكۆك ئاسمانىنى كۆزدىن يوقىتاتتى. ئۇنىڭ دەرد - قايغۇسىنىڭ تۈتۈنى مېتىنىنىڭ چاڭ - توزانلىرى بىلەن قوشۇلۇپ، ئەرمەن تېغىنىڭ چېگرىسىنى قاپلىدى. بۇنى قايغۇ - دەردنىڭ چاڭ - توزىنى دېمە، بەلكى ئۇ باھار بۇلۇتى بولۇپ، يېغىن ئورنىغا تاش - بوران ياغقىنىدۇر. ھەربىر ئۇرغاندا تاشلارنىڭ ئىچىگە پېتىپ كەتكەن مېتىنى ھەر نەپەستە چاقماقتەك يالتىراپ كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ تاشلارنى قېزىشى ۋە پارچە - پارچە قىلىپ ئىرغىتىشى — كىتمەن بىلەن لاينى ئېلىپ ئاتقاندەك ياكى تارتقۇ بىلەن قارنى تارتقاندەك ئىدى. كېچە - كۈندۈز تىنىم تاپمايتتى. ھەر كۈنى خالايىقلار ئۇنى تاماشا قىلىش ئۈچۈن تۇشمۇ تۇش تىن توپ - توپ بولۇپ كېلەتتى. ئۇنىڭ ئىشىغا نەزەر سالغان كىشىلەر ھەيرانلىق بارمىقىنى چىشلىمەي قالمايتتى. ئۇ قات تىق تاشلارنى شۇ خىلدا كولاپ، تاشلارنىڭ باغرىغا توپىلاڭ سالاتتى.

ئەلقىسسە، ھېكايە قىلغۇچى قالغان ئىشلارنى تۆۋەندىكى سۆزلەر بىلەن باشلايدۇ:

پەرھاد ئاشۇ كېچىسى مېھىنىبانۇ بىلەن ئۇ ئاي يۈزلۈكنىڭ ئۈيىدە ھوشىغا كېلىپ، دەررۇ تاغ تەرەپكە قاراپ ماڭدى. شاپۇر پەرھادنى ئىزدەپ ئارقىسىدىن يېتىپ بېرىپ، ئۇنى تاغدىن تاپتى ۋە غەمدىن ئۆزىنى ئازاد قىلدى. ئۇ پەرھادنىڭ ئايىغىغا باش قويدى. قەسىردىكى خەۋەر كۆزلەر تاڭدىن نۇر تېپىپ قارىغىنىدا پەرھاد بىلەن شاپۇرنىى تاپالمىدى. بۇ چاغدا شىرىننىڭ كۆزى غەمدىن قاراڭغۇلاشتى. ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئايرىلىش ئوتى تۇتىشىپ، خۇشاللىقنى يوقاتتى. ئۇ ئۆزىگە قارىسا، ئىختىيارى قولىدىن كېتىپ، ھىجران ئوقىغا نىشان بولۇپ قاپتۇ. شىرىن پەرھادنىڭ پىراقىدا يىغلاپ، باھانە كۆرسىتىپ:

— مەن تاغ ئارىسىدا بۇ ئىشلارنى تەييارلاپ، ئىرىق قېزىشنى باشلىغانىدىم، ئۇلۇغ تەڭرى مېنىڭ بۇ قىيىنچىلىقلىرىمنىڭ زايا كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئۇ يىگىتنى بۇ يەرگە كەلتۈردى. شۇڭا ئۇنى تاپىساق يۈز قەرنە يىل تىرىشقان بىلەن ھۇ، ئۇ ئىرىق ھەرگىز قېزىلىپ پۈتمەيدۇ. ئەتراپىقا ئادەم چاپتۇرۇپ، ئۇنى ئىزدەپ تېپىشىمىز لازىم ئىدى، — دېدى.

مېھىنىبانۇ ئۇ ئاي يۈزلۈكنىڭ ئالدىراۋاتقانلىقى ۋە تاقەتسىزلىنىۋاتقانلىقىنىڭ سەۋەبىنى پەملىدى. تاش چاپقۇچىنىڭ نەپىسىدىن چىققان بىر ئىسسىق يالقۇن ئۇنىڭ تاشتەك قەلبىنى يۇمشىتىپتۇ. مېھىنىبانۇ ھازىر نەسىھەت بىلەن ئۇنى ئۆزىگە كەلتۈرۈشنىڭ ۋاقتى ئەمەسلىكىنى بىلدى. بۇ ھەقتە كۆپلىگەن ھېكمەتلەرگە رىئايە قىلىپ، پەرھادنى تېپىشقا جىددىي ھەرىكەت قىلدى. شۇ ئەسنادا ئۇنىڭ خەۋىرى يېتىپ كەلدى. ئۇ بۇرۇنقىدەك ئېرىقتا تاش قېزىۋاتقانمىش. بۇ خەۋەرنى ئۇ ئاي يۈزلۈككە يەتكۈزۈشتى.

بۇنى ئاڭلىغان شىرىنگە ھېسابسىز خۇشاللىق يۈزلەندى، لەۋلىرى گۈل بەرگىدەك خەندان ئېچىلىپ، قايغۇلۇق كۆڭلى پارە - پارە بولدى. شۇنىڭ بىلەن شىرىن: «قاندىق قىلىپ ئۇنى كۆرەلەرمەن، ئارقا تەرەپتىن بىر جاي تېپىپ، ئۇنى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

تولۇق كۆرۈپ تۇراي، ئەمما ئۇ مېنى كۆرمىسۇن، مۇبادا مېنى كۆرسە ھالسىزلىق ۋە ھوشسىزلىق يەنە باشلانسا، بۇ سىرلار پەردىسى تېخىمۇ ئاشكارىلىنىپ قالغۇسى» دەپ ئويلىدى.

مېھمىنانۇمۇ پەرھادنىڭ قېشىغا بېرىشنى ئۆزىگە ئادەت قىلغانىدى ۋە داۋاملىق ئۇنىڭ ئەھۋالىنى سوراپ، يوشۇرۇن قاينۇلارنى بىلىشكە ئىنتىلەتتى. ئۇ پەرھادنىڭ كۆپ ھۇنەرلەرنى بىلىدىغانلىقىنى، ئۇقسانلاردىن خالى ئىكەنلىكىنى، ئەمما ئۇنىڭ كۆڭلىدە كۈندىن-كۈنگە مۇستەھكەملىنىۋاتقان بىر مۇھەببەت ئىشتىسىنىڭ بارلىقىنى پەملىدى، شۇڭا مېھمىنانۇ: «نەسلى تېسىل شۇ يىگىت ماڭا ئوغۇل بولسا ئىدى» دەپ ھەۋەس قىلاتتى.

شېرىن بولسا، ھىجران ئازابىدىن زارلىنىپ، كېچە تالۋ ئاتقۇچە ئۇيقۇسىز ئۆتەتتى. دەردىنى ئېيتىشقا بىرەر دەردىشى يوق ئىدى. كېچە-كۈندۈز يېمەك-ئىچمەكتىن ۋە ئۇيقۇدىن قالغانىدى. ھەممىدەم بولغۇدەك كىشىسى بولمىغاچقا، ئەھۋالىنى ئېيتىشقا نومۇس يول قويمايتتى. پەرھادنىڭ قېشىغا باراي دېسە، ئۇنىڭ تاقەتسىزلىنىپ، ئۆزىنى تۇتالماي قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى. بارماي دېسە، ئۇ گۈلىيۈزلۈكنىڭ غەمكىن كۆڭلى تېخىمۇ بىئارام بولۇپ، مىسكىن جېنى پىراق ئوتىدا كۆيەتتى. ئۇ داۋاسىز دەردكە مۇپتىلا بولغانىدى. نەزمە:

كېتۈر ساقى، مەيى گۈلرەڭگى خۇشبۇ،
كى ئۇرغاي چارەسىز دەرد ئوتىغە سۇ.
مۇنىڭدەك مەي ماڭا ئارمان بولۇپدۇر،
كى دەردىم ئەسرۇ بىمەرمان بولۇپدۇر.

* *

سىرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلغۇچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق-مۇھەببەت ۋە مېھىر-شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنۇي دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر ھەمزا ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

بۇ رەڭمۇرەڭ ۋەقەلەرنى زىننەتلىگۈچى ئۇستاز قەلىمنى تۆۋەندىكىچە خۇش خەتكە تارتتى:

ئەلقىسسە، پەرھاد تاشلارنى پارچىلاپ ئېرىق قېزىشنى داۋاملاشتۇردى. ئۇ كۆڭلىدە: «بۇ ئىش تامامىلانسا، ئۇ گۈزەل يار تاماشا قىلغىلى بۇ يەرگە كەلسە، ئۇنىڭ تولغان جامالىنى يەنە بىر قېتىم كۆرۈپ، روھلاندۇرغۇچى سۆزلىرىنى ئاڭلىسام ئارمىنىم قالماس ئىدى. خۇشاللىقتىن بۇ مۇڭلۇق جېنىم چىقىپ ئۇنىڭغا تەسلىم بولارىدى» دەپ ئويلايتتى ۋە: «ئەگەر ئۇ ئۆزى بۇ تەرەپكە كەلمىگەندىمۇ، بۇ ئىشلارغا نىسبەتەن ئۇنىڭ ھىممىتى بىلەن زور، لېكىن بۇ ئىشنىڭ ۋۇجۇدقا چىقىشى تولىمۇ مۇشكۈل، مۇبادا چارە-ئامال تېپىپ، بۇ قېيىن ئىشلارنى ئورۇندىسام، ئۇ گۈزەللەرنىڭ ئۈلۈغۋار شاھى ئاڭلىسا، ئارزۇسىنىڭ ئاسانلىق بىلەن ۋۇجۇدقا چىقىقانلىقىنى كۆرۈپ، مېنىڭدىن رازى بولىدۇ» دېگەن ئۈمىد بىلەن تاڭدىن كەچكىچە بىر نەپەس ئارام ئالماستىن تاش چېپىشنى داۋاملاشتۇراتتى. مۇھەنىدىس (ئىنژېنېر) لەرگە ئوخشاش ئېرىقنىڭ ئىككى يېنىغا ئىككى جەدۋەل (سىزىق) تارتـ

تى. ئېرىقنىڭ بۇ قىرغىقى بىلەن ئۇ قىرغىقنىڭ ئارىلىقى ئۇچ گەز، چوڭقۇرلۇقى ئىككى گەز ئىدى. بىراق ئۇنىڭ ھەربىر تارتقان سىزىقى ئۇزۇنىسىغا مىڭ گەزدىن ئاشاتتى. پەرھاد بۇ مىڭ گەز ئېرىقنى تاماملاپ، يەنە مىڭ گەز سىزىق تارتىشقا باشلايتتى. بۇ مىڭ گەز يەردىكى تاشلارنى مېتىن بىلەن پارچە-پارچە قىلىپ تاشلايتتى. بۇرۇنقى ئىككى يۇز تاش چاپقۇچىلار پەرھاد چاپقان تاشلارنى توشۇپ، ئېرىقنىڭ ئىچىنى تازىلايتتى. پەرھاد كەكىنى ئېلىپ، ئېرىقنىڭ قىرغاقلىرىنى يونۇپ، سىلىقلاپ، ئېرىق ئىچىدە يەنە قىرىندىلارنى پەيدا قىلاتتى. ئۇ كەكىنى قولىغا ئېلىپ يۇز گەز ئۇزۇنلۇقتىكى تاشلارنى تۆپتۈز سىلىقلاپ، ئەينەككە ئوخشاش يالتىرىتىۋېتەتتى-دە، ئۇنىڭدا سۈرەت ئەكسىنى كۆرگەندەك چىرايىنى كۆرگىلى بولاتتى. ئىككى تەرەپتىن تاشلارنى بىر-بىرىگە باغلاپ، ئاستىنى بولسا، چىشى تەك جىپسىلاشتۇرۇپ چىقاتتى. بىرەر يېرىنىڭ توپىسى كۆرۈنۈپ قالسا، ئۇ يېرىنمۇ مېھنەت ۋە زەخمەت تارتىپ، ئالا قويماي ياساپ، ئەينەكتەك تۆپتۈز قىلىۋېتەتتى. بىراق ئۇ ھېرىپ-چارچاشقا قارىماي، تاش-تاختىلارنى بىر-بىرىگە ئۇلاپ، مۇھەندىسلەردەك تەكشى ھەم سىلىقلاپ باراتتى. ئۇ ھەربىر تاشنى شۇنچىلىك جىپسىلاشتۇرۇپ چىقتىكى، تاشلارنىڭ ئارىلىقىدىن ھېچكىم بىرەر دەز تاپالمايتتى. ئەگەر ئالدىغا بىرەر تاغ كېلىپ قالسا، ئۇنى چېپىش ئۈچۈن ئالدى بىلەن كەكىنى ئوتتا تاۋلايتتى ۋە ئۇنى بىر تامچە سۇ بىلەن سۇغىراتتى، ئاندىن تاغنىڭ چوققىسىغا چىقىپ تاشلارنى قازاتتى. چوققىلارنى«تاغدۇراتتى. شۇڭا ئۇ «كوھكەن» (تاغ قازغۇچى) دېگەن لەقەم بىلەن شۆھرەت تاپقاندى. ئۇ تاشلارنى ئاغدۇرۇشقا بېلىنى باغلىغان بولۇپ، بىرەر زەربە بىلەن تاغنىڭ بىر قىسمىنى يىقىتاتتى. تاغنىڭ چوققىسىغا بىر زەربە ئۇرۇش بىلەن چوققىسىنى يەرگە تەڭلەشتۈرۈپ قويات-تى. ئارقا-ئارقىدىن ئۇرغان مېتىنىنىڭ زەربىسىدىن تاغنىڭ چوققىلىرى بىر-بىرلەپ تەرەپ-تەرەپكە ئۇچۇپ كېتەتتى. مېتىنىنىڭ ئارقىسى بىلەن ئۇرغاندا ئۇچۇپ چىققان تاشلار ئاسماندىكى ئايغا تېگىپ كەتكىلى ئاز قالاتتى. ئاي بۇ تاشلاردىن ئېھتىيات قىلغىنى ئۈچۈپ ئەترابىغا قوتان باغلاپ، قوتانىنى ئۆزىگە قالقان قىلغاندى. يۇلتۇزلارنىڭ ھەرىكەتلىنىۋاتقانلىقى پەرھادنىڭ ئۇرغان مېتىنىدىن ئۇچۇپ چىقىۋاتقان ئۇششاق تاشلارنى كۆرۈپ، بېشىنى قاچۇرغانلىقى ئىدى. پەلەك ھەر نەپەستە يېر ئۈستىگە ياغدۇرۇش ئۈچۈن، ئۇ ئۇششاق تاشلارنى ئوغرىلايتتى. پەلەك ھېلىغىچە جاپا تاشلىرىنى ياغدۇرۇشتىن توختىمىدى. بۇ تاشلار ئاشۇ تاشلاردىن بولۇپ، تاكى مۇشۇ دەملەرگىچە تۈگمىگىنى يوق.

پەرھاد تاغنىڭ چاك-توزانلىرىنى ئاسمانغا چىقىرىپ، تاغنى ئىككى-ئۈچ كۈن ئىچىدىلا ئورنىدىن قومۇرۇپ تاشلايتتى. ئېرىقنىڭ بىر قىسمىنى قازغۇچە، ئۆز ھۈنىرى بىلەن يۈزلىگەن بابىلىنىڭ سېھرلىرىنى كۆرسىتەتتى. بىر تاغنى يەر بىلەن تەڭلەشتۈرسە، يەنە ئېرىق قېزىشقا قول سېلىپ، پەركارىنى ئاۋۇالقى سىزىققا توغرىلاپ تارتىپ، كېچە-كۈندۈز ئېرىق قېزىشنى داۋاملاشتۇراتتى. شۇنداق

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

تەرىشچانلىق كۆرسىتىپ، قىستاموددەت ئىچىدە ئېرىقنىڭ بېشىنى قەسىرگە يەتكۈزدى. ئۇ يەردىمۇ يەنە تاشلارنى كېسىپ، يونۇپ بىر كۆل قازدى. كۆلنىڭ ھەر تەرىپى ئاتمىش گەزدىن كەڭ ئىدى. ئۇنى كۆل دېگەندىن كۆرە، دەريا دېگەن ياخشىراق. ئۇنىڭ سۇيى «ئابى ھايات» (تىرىكلىك سۇيى) دەك سۈزۈك ھەم پاكىزە ئىدى. ئۇ قەسىرنىڭ ئالدىدا بىر تاش بار ئىدى. ئۇنىڭ ئېگىزلىكى پەلەكتىن ئاشقان بولۇپ، ئايلانمىسى پەركار (سىركول) بىلەن سىزغاندەك يۇمىلاق ئىدى. ئومۇمىي ئايلانمىسى بەش يۈز گەز كېلەتتى. تاش كەسكۈچى پەرھاد بۇ تاشقا مېتىنىنى توغرىلاپ ئورۇشقا باشلىدى. تاشنىڭ ئىچىنى، ئەتراپىنى يونۇپ، قىستا مۇددەت ئىچىدە يۈكسەك ئاسماندەك بىر قەسىرنى بىنا قىلدى. ئۇنىڭ بىر گۈمبىزىنى سۇ تەرىپىگە ياسىدى. ئايۋاننىڭ بولسا، كۆك گۈمبىزگە يەتكۈزدى. ئىچىگە شۇ ئايۋانغا لايىق بىر گۈمبەز، گۈمبەزگە لايىق يەنە بىر دالان ياسىدى. يەنە ئۇچ تەرىپىگۈمۇ ئۇچ گۈمبەز بىلەن ئۇچ ئايۋان ياساپ، ئۇنىڭ ھەر بىرىنى زۇھەل يۇلتۇزىغا ئوخشاش تەييار قىلدى. ئۇنىڭدىن پەلەك گۈمبىزى خىجالەت بولۇپ قالغىنى ئۈچۈن ھازىرغىچە بېشىنى ئېگىپ تۇرىدۇ.

ئەلقىسسە، پەرھاد بۇ يەردە كۆپلىگەن راۋاقلار ۋە پەنجىرىلەرنى ياسىدى. ياسالغان ھەر بىر ئۆي گۈزەللىك ۋە يورۇقلۇقتىن بەلگە بېرىپ تۇراتتى. پەرھاد ئالەمنى گۈزەللەشتۈرگۈچى بۇ خىل قەسىرنى يونۇپ پۈتتۈردى. قەسىرنىڭ ھەر بىر بۆلەكلىرى بىر پۈتۈن تاشتىن ياسالغانىدى. قەسىرنىڭ ئايۋىنىغا يۈزلىگەن سەنئەتچىلەرنى، سەنئەتچىلارغا مۇۋاپىق رەسىملەرنى سىزدى. تاشنى يونۇش ئارقىلىق ئۇ سەرۋى قامەت، گۈلىيۈزلۈكنىڭ سەلتەنىتىنى تەختىنى ياساپ چىقتى. تەخت ئۈستىگە ئاشۇ پەرىلەر شاھىنىڭ رەسىمىنى، ئۇنىڭ ئالدىدا پەرىلەرنىڭ يەرگە يۈزىنى قويۇپ، خىزمىتىگە تەييار تۇرغانلىقى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن سۈرەتلەرنى سىزدى. بۇ سۈرەتلەر گەرچە جانسىز بولسىمۇ، لېكىن شېرىننىڭ رەسىمى ئۈلارغا جان كىرگۈزگەندى. ئەنە شۇنداق يۈز مىڭلىغان ئاجايىپ مىسالالارنى سىزىپ، ئۆزىنىڭ سۈرىتىنى بولسا، ئۇ شوخ پەرىنىڭ ئالدىدا ھالسىزلانغان تەخلىتتە تەسۋىرلىگەندى. ئۇ ئاي سۈرەتلىك قەيەردە پەرھادقا نەزەر تاشلاپ، ئۇنى ھوشىدىن كەتكۈزگەن بولسا، شۇ يەردىكى ئۆزىنىڭ ھوشسىزلىق ھالىتىنىڭ ئەينەن تەسۋىرىنى سىزغاندى. بۇ ئىشلاردا شاپۇر ئۇنىڭغا ياردەم بېرىپ، ئۆز قەلبىمى بىلەن ھەربىر سۈرەتكە زىننەت بېرەتتى. پەرھاد شېرىننى سىزسا، شاپۇر باشقىلارنى سىزاتتى. پەرھاد جانسۈارلارنىڭ سۈرىتىنى سىزسا، شاپۇر باشقا تەسۋىرلەرنى سىزاتتى. پەرھاد شۇ تەرىقىدە ئۇ ئايىنىڭ سۈرىتىنى، ئۆزىنىڭ تاش ئۈستىدىكى سۈرىتىنى سىزىپ چىقتى. پەرھاد ئۇ ئاي يۈزلۈك، جاھانىي زىننەتلىگۈچىنىڭ سۈرىتىنى سىزىۋاتقىنىدا بەزىدە ئاھ-ۋاھ چېكەتتى.

شۇ تەرىقىدە ھېلىقى قەسىرنى زىننەتلىدى. بۇ قەسىر گۈزەللىكتە چىننىڭ سۈرەتخانىسىغا ئوخشىدى. ئاخىرى قەسىرنى شۇنداق زىننەتلەپ پۈتتۈردى. كۆلنىمۇ ياساپ تۈگەتتى. ئاندىن كېيىن بىر ئېرىق قازدى. بۇ ئېرىق قەسىرنىڭ ئەتراپىدىن ئېقىپ ئۆتىدىغان قىلىپ قېزىلدى. ئېرىقنىڭ ئىككى قىرغىقى ئېگىز قىلىپ ياسالدى. ئېرىقنىڭ ئىككى قىرغىقىغا ئىككى قاتار ئۈزۈم تېرىلدى. ئۈزۈم ئۆسۈپ يېتىلگەندە ئۇنىڭ ئىككى قاتار ئۈزۈم ئاستىدا ئېرىق بويلاپ

راپىنى ئايلىنىپ ئۆتەتتى. ئېرىقىنىڭ بىر ئۇچى ئۇ دەرگاھنىڭ ئوتتۇرىسىدىن ئۆتۈپ، شەھەر تەرىپىگە قۇيۇلاتتى. ئېرىقىنىڭ ئېگىزلىكى ئىككى مېتر كېلەتتى. سۇ ئۇ يەردىدىن تۆۋەنگە قاراپ ئاقاتتى. بۇ ئېرىقنىڭ سۈيى بىلەن تۆۋەندە باغۇ-بوستانلار بەرپا قىلىنمىشى مۇمكىن ئىدى.

تاش كېسىش ئىشلىرى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، تاش كەسكۈچى سۈنى باغلاپ، شەھەرگە باشلاش ئۈچۈن سۇنىڭ بېشىغا قاراپ ماڭدى. بۇ خەۋەر شەھەر خەلقىگە ئاڭلىنىپ، شەھەرگە غۇلغۇلا چۈشتى. شەھەر خەلقى بۇ ئىشنى كۆرگىلى تاغ باغرىغا قاراپ ماڭدى. تاماشا كۆرگىلى ماڭقان خەلقنىڭ تولىلىقىدىن تاغۇ-تۈز كۆرۈنمەي قالدى. ئەگەر ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن يېڭنە تاشلىسا يەرگە چۈشمەيتتى.

پەرھاد ئېرىقنى ياقلاپ ماڭماقتا ئىدى. بىچارە شاپۇرمۇ پەرھادنىڭ يېنىدىن ئايرىلماي بىللە ماڭدى. تەڭداشسىز ھۈنەرۋەن پەرھاد كېتىۋېتىپ، كۆزىدىن توختىماي ياش تۆكەتتى. دىلىبەرنىڭ خىيالى ئۇنىڭ جېنىغا چۈشۈپ، ۋەيرانە خاتىرىگە ئوت تۇتاشقاندى. قايغۇدىن كۆز يېشىنى توختىتالماي، يېشى ئېرىق سۈيىدەك ئاقاتتى. قايغۇ ئۇنى ھوشىدىن جۇدا قىلىپ، بىچارىلىقتىن كۆزىنىڭ سەل يامغۇرىنى ياغدۇراتتى. ئۇ: «شۇنچە كۆپ خەلق بۇ تاغ-دەشتكە تولۇپ، تاماشاغا كەپتۇ، بىراق ئۇ ئاي قايسى تاغدىن چىقىپ كېلەر؟ مۇبادا ئۇمۇ تاماشا قىلغىلى كېلىپ قالسا، مەن بىچارە ئۆلمەي قالماسمەن، ئەگەر كەلمىسە، ناتۇانلىق بىلەن ھالاك بولارمەن!» دېگەن خىياللار ئارىسىدا جىمىپ قالدى. خالايىقلار پەرھادنىڭ كەيپىياتىدىن ئەھۋالنى پەملەپ، ئۇنىڭغا مەدھىيە ۋە ئاپىرىنلار ئوقۇيتتى.

مېھنىبانۇ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ پەرھادنىڭ ئارقىسىدىن ھېسابسىز لەشكەر بىلەن ئاتلىنىپ چىقتى. ئۇنىڭ ھەيۋىتىگە ئەلنىڭ ئەقلى يەتمەيتتى. كۆپلىگەن تەكەللۇپلارغا ھېچكىم دىققەت قىلمايتتى. مېھنىبانۇ پەرھادنىڭ ھەر قەدىمىگە پۇل لارنى، ھېسابسىز جاۋاھىرلارنى چاچاتتى. لېكىن بېشىغا چېچىلغان ئۇنچە-ياقۇتلار ھىجران تاشلىرىدەك كۆرۈنەتتى.

پەرھادنىڭ ئارقىسىدىن كۆك سۈپەتلىك ئاتلىقلار يۈلتۈزدەك تېز سۈرئەت بىلەن كېلىۋاتاتتى. تېز يۈرگەنلىكتىن ئاتلارنىڭ ئاياغلىرى قاپىرىپ كەتكەندى. پەرھادنىڭ كۆڭلىدىن: «بۇ ئاتلىقلار بىر دەم توختاپ ئارام ئالسا ئىدى، بۇ چاپقۇر ئاتلارنىڭ ئاياغلىرىغا سۆيسەم» دېگەن خىيال چېكەتتى. خالايىق پەرھادنىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى دەردنى چۈشىنىپ، زار-زار يىغلىشاتتى.

پەرھاد تېز قەدەم تاشلاپ ئىلگىرىلىمەكتە ئىدى. خالايىق ئۇنىڭ ئارقىسىدىن دۆۋە-دۆۋە تاغدەك ئەگىشىپ ماڭدى. ئۇ قەيەرگە قەدەم قويسا، خەلقمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن شۇ تەرەپكە يۆزلىنەتتى. شۇ ھالدا مېڭىپ سۇنىڭ بېشىغا يەتتى. ئۇ: «زامانغا غەۋغا سالغۇچى گۈزەل كېلىپ قالارمىكىن» دەپ، سۇنى ئاچماي، دەم ئېلىشنى باھانە قىلىپ، توختاپ تۇرىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈلەتتى. يۈرىكىدە ئوت كۆيەتتى. كۆزى تۆت بولۇپ ئەترايىقا قارايتتى. نەزمە:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

كېتۈر ساقى مەيى دەفئ ئەت خۇماردىم،
كى، ئۆلتۈردى خۇمارى ئىنتىزاردىم.
خۇمارى ھەجر بەس مۇھلىك بەلادۇر،
ئاڭا يا ۋەسل يا خۇد مەي دەۋادۇر.

* *

سىرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلغۇچىلار ۋەيۇشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇئىشق ـ مۇھەببەت ۋە مېھىر ـ شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى، مەنۇي دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر مىرزا ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

بۇ تاغ ئارىسىدا تاشلارنىڭ باغرىنى يارغان كىشى پاك ۋە سۈزۈك سۈيىنى مۇنداق ئېقىتتى:

ۋاقتىكى، پەرھاد سۇ ئېچىشقا ماڭغاندا، شىرىنگە تەرەپ ـ تەرەپتىن: «ئېرىق قازغان ئۇ پاك ۋە ساددا كىشى كۆككە ئوخشاش قەسىرنى ياساپ، ئۇنىڭ يېنىغا يەنە تالاي ئىشلارنى ئىشلەپتۇ. قەسىرنىڭ پەنجىرە ـ تاملىرى ئاسمانغا يېتىپتۇ. ئۇ ئۆز قەلبىمى بىلەن ناھايىتى چىرايلىق نەقىش ۋە رەسىملەرنى سىزىپتۇ. بۇلارنى كۆرسە، كىشىلەر خۇشاللىقتا چۆمۈلىدۇ. بۇ خىل ئىشلار ئادەمزاتنىڭ قولىدىن كەلمەيدۇ، ئۇ تاش كەسكۈچى يۈزلىگەن قايغۇ تاغلىرىنى كۆڭلىگە سىغدۇرۇپ، كۆزىدىن تۆمەنمىڭ غەم سەللىرىنى تۆكۈپ، ئاھىدىن ھەر نەپەستە ئوت چىچىپ، سۇ ئېچىشقا مېڭىپتۇ» دېگەن خەۋەرلەر يېتىپ كەلدى. گۈزەل شىرىنمۇ يوشۇرۇن كۆيۈشتىن ئارام تاپالمايتتى. بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، سەۋرى ـ تاقىتى تۈگىدى. ئېكىن ئۇ ھوشىنى يىغىپ: «دەرھال ئات كەلتۈرۈڭلار!» دەپ بۇيرۇق قىلدى. ئۇنىڭغا تېزلىكتە بوز ئاتنى كەلتۈردى. بۇ ئات پەلەكتەك يۈرۈشلۈك، ئۇنچە ـ مەرۋايېتتەك يالتىراق ئىدى. شىرىن گويا شەرق قۇياشى پەلەك ئېتىغا مىنگەندەك ئۇ ئاتقا مىنىپ، سۇ سەيلىسىگە راۋان بولدى ۋە مېھىنبانۇغا: «مەن سۇ بويىغا بېرىپ، بىر پەس توختاپ تۇرىمەن. ئۇ تاش قازغۇچى مەن يېتىپ بارغۇچە ئېرىققا سۇ ئاچمىسۇن» دەپ، دەرھال كىشى چاپتۇردى. مېھىنبانۇ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ خۇشال بولدى. ئۇ دىلى سۈنۈق پەرھادنىڭ قېشىغا يېتىپ كېلىپ:

— بىزدىن ساڭا مالالىق يەتتى، شۇڭا بىزگە خىجالەتچىلىكتىن باشقا ئىش قالمىدى. كۆپ ھۇنەر ئىشلىتىپ، جاپا تارتتىڭ. ئەمدى بىرەم ئارام ئالغىن. ئۇ گۈلىيۈزلۈك سەرۋى يولىغا چىقىپتۇ. بۇ يەرلەرنى ئۆز جامالى بىلەن يورۇتۇپ، ئېرىق بويىدىن سەرۋى گۈلدەك ئورۇن ئالىدۇ» دەپ، پەرھادقا ئۆزرىلەرنى ئېيتىپ، كۆپ مېھرىبانلىق كۆرسەتتى. شۇ يەرگە تەخت قويۇشقا ئەمر قىلدى. ئۆزى تەختكە چىقىپ ئارام ئالدى. پەرھادنى سۆز بىلەن رام قىلىپ، دەرھال يەرگە يىپەك زىلچىلارنى سالدۇرۇپ، ھالى پەرىشان پەرھادنى ئولتۇرغۇشقا تەكلىپ قىلدى. پەرھاد تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ، دەردلىك ئاھى بىلەن خالايىقنى ئۆرتەپ، گويا پەرىشتە پەلەك ئالدىدا ئورۇن تۇتقاندەك مېھىنبانۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئۇنىڭ خىزمىتى ئۈچۈن ئورۇن ئالدى. مېھىنبانۇ پەرھادقا مەرھەمەت قىلىپ، كۆڭلىنى ياساپ، شەپقەت بىلەن

سۆزلىسە، پەرھاد ئۇنىڭدىن ھايا قىلىپ، كۆزىنى يەرگە تىكەتتى. ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقى، ئەدەبلىكلىكى بىلەن ئۆزىنى خەلققە، گويا تاغ ئالدىدىكى خەس-خەشەكتەك كۆرسىتەتتى. بەزىدە مېھنىبانۇغا ئەدەب بىلەن جاۋاب بېرەتتى. ھەر بىر سۆزى سۆزۈك ئۇنچىدەك ئىدى. ئۇنىڭ سۆزىدىن زېرەكلىكى، يۇزىدىن بولسا، ئەقىل-پاراسىتى بىلىنىپ تۇراتتى.

ئۇلار شۇنداق رەسىم-قائىدىلەر بىلەن سۆزلىشىۋاتقاندا، يىراقتىن تۇتيا رەڭلىك چاڭ كۆتۈرۈلدى. بۇ چاڭ-توزان تولغىنىپ، يۇقىرى ئۆرلەپ، ئاسمان ئەمەس، بەلكى قۇياشنىڭ كۆزىنىمۇ روشەنلەشتۈرگەندى. ئۇلار بۇ سۈرمە رەڭلىك چاڭ-توزانىنى كۆرۈپ: «پەلەك سۈرمە بىلەن بىرلىشىپ كېتىپتۇ، بۇ گۈزەللىك ئاسمىنىدىكى نۇرلۇق ئاينىڭ چاڭ-توزىنى». نەزمە:

ھەمانا خوبلار سۈلتانىنىڭدۇر،
جەمالى ئەۋجى مەھ تابانىنىڭدۇر.

ئۇ بۇ تەرەپكە ئېتىنى سۈرۈپتۇ، شۇڭا ئۇنىڭ چاڭ-توزانىدىن شەرق قۇياشىمۇ كۆرۈنمەي قالدى» دېيىشتى.

ھالايىقنى سۆزىڭ بېشىدىن، بەلكى پەرھاد بىلەن مېھنىبانۇنىڭ قېشىدىن يىراقلاشتۇردى. بۇ ئەھۋالنى كۆرگەن پەرھادنىڭ تېنىگە تىترەك چۈشتى. ئۇتىنىڭ ھارارىتى جىسمىدىكى قانلارنى قۇرۇتتى. مېھنىبانۇ كېلىپ پەرھادقا نەسىھەت قىلىشقا باشلىدى. ئۇ شىرىننىڭ بېشى بىلەن قەسەمياد قىلىپ دېدىكى:

— ئەي ئوغلۇم، ئۆزۈڭنى بەردەم تۇت. كۆڭلۈڭ بىلەن كۆزۈڭنى ئاسرا. مۇبادا ھوشۇڭنىڭ يېپى چۈۋۈلسا، بىرنەچچە يىل قىلغان ئىشلىرىڭنىڭ نەتىجىسى يوقىلىدۇ. مەجنۇنلۇقۇڭ سېنى مەغلۇپ قىلىۋەتسە، ئۇ پەرى سۈرەتلىك ئەل-جامائەت ئالدىدا خىجالەتچىلىكتە قالىدۇ. شۇڭا ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال. شۇنى بىلىشىڭ كېرەككى، بۇ زامانىنىڭ كىشىلىرى ئەيىب ئىزدىشىدۇ. بۇ ئىشىڭ ئۇلارغا باھانە بولۇپ قالمىسۇن. ئۆزۈڭنىمۇ، مېنىمۇ، ئۇ ھۇرنىمۇ پەرىشان قىلمىغايسەن، — مېھنىبانۇ پەرھادقا شۇ خىلدا كۆپ تەلىم بەردى ھەم تەسىرلىك قەسەملەرنى ئىچتى.

ناتۇۋان پەرھاد ئۆزىنى تۇتۇۋالغۇچە، ئۇ گۈزەل پەرھادنىڭ قېشىغا كېلىپ قالدى. ئۇ نۇرلۇق يۈزى بىلەن ئالەمگە ئوت ياقتى. خالايىق سەمەندەرگە ئوخشاش ئوت ئىچىدە قالدى. ئۇ گۈزەلنىڭ يۈزى ئۇستىدىكى چاچلىرىنى ئەنبەر ھىدلىق دېمەك، بەلكى ئۇ ئوتتەك يانغان يۈزلەر قارا ئەنبەرگە ئوخشاش تۇتۇنىنى كۆرسەتكەنلىكىدۇر. ئۇ ئوتنىڭ يالقۇنى جاھانىنى ئۆرتەپ، تۇتۇنى يۇز خانۇمانىنى قارا قىلدى. ئۇ گۈلىيۈزلۈك سەرۋى نامايىتى تېز يۈرۈپ كەلگەنلىكى ئۈچۈن يۈزىنىڭ ئوتىدىن سۇ ئېقىپ، سۇدىن گۈزەللىك بۇلىقى نامايان بولدى. بۇ سۇ گويا كى كۆڭۈلنى ئېلىپ قاچقۇچى ئاپەت سېلىگە ئوخشايتتى. يۈزىدىكى مېڭى گۈل ياپراقلىرى ئارىسىدىكى قارغىدەك، تەر باسقان گۈلدەك يۈزى سۇ ئىچىدىكى باغدەك كۆرۈنەتتى. ئۇنى سۇ دېمەك، بەلكى ئۇ تىرىكلىكنىڭ سۈزۈك سۈيىدۇر. بۇ سۇنى خىزىر بىلەن ئىسكەندەرمۇ تاپالمىغان. بۇ سۇ كۆركەملىكتە گۈل ئۇستىدىكى شەبنەمدەك يالتىرايتتى ۋە سۈمبۈل چېچىغا ھەر نەپەستە يۇز تامچە چېچىلىپ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

تۇراتتى. بۇ تامچىلار چېچىنىڭ زۇلمەتتەك تۇتۇنى ئىچىدە يۇزمىڭ ئىسكەندەر سەمەندەرگە ئوخشاش ياتقاندەك ئىدى. ئۇنىڭ ئات ئۈستىدىكى رەنا قەددى-قامىتى ھەممىگە بالايىئاپەتلەرنى چاچاتتى. گويا تاي بۇلۇت ئىچىگە يوشۇرۇنغاندەك، ئۇ گۈزەل قۇياشتەك يۈزىنى نىقاب ئىچىگە يوشۇرغاندى. زامانغا غەۋغا سالغۇچى گۈزەل شۇ تەخلىتتە يېتىپ كەلدى. ئۇنىڭ ئېتىنىڭ تاقىسى زامانىنىڭ بېشىنى ئېزىدىغاندەك ھالەتتە ئىدى. مېھمانلارنى دىلسىز پەرھادقا قاراپ:

— قېنى تېز ماڭغىن، ئۆز ئىشىڭغا مەشغۇل بولۇپ، قول سالغىن. زامانىنىڭ ئاپىتى بولغان ئۇ گۈزەل بۇ ياققا يول ئاپتۇ. سەن ئۇ تەرەپكە نەزەر سالما، مەسلىھىتىم شۇ. بۇ ساۋاقلارنى ساڭا غەرەزسىز ئېيتتىم، — دېدى.

ئۇ جاپاكەش مېھمانلىرىغا تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ، شاپۇرنىڭ قولىنى تۇتقىنىچە مېتىنىنى قولىغا ئېلىپ، سۇ ئېچىشقا تۇتۇش قىلدى. گۈزەل پەردىزاتمۇ بۇ جايغا دەرھال يېتىپ كەلدى. ئۇ كۈلۈمسىرىگەن ھالدا ئېرىقىنىڭ ئىچ-سىرتىغا نەزەر سېلىپ، ھەردەم بېشىنى تەۋرىتەتتى. بۇ يەردىكى ئىشلارغا قارىغانسېرى ھەيرانلىقى ئېشىپ، ئارقا-ئارقىدىن ئاپىرىنىلار ئوقۇيېتتى. ئۇ گۈزەل پەرھادقا مەدھىيە ئېيتىشتىن باشقا سۆز تاپالمايتتى.

ئەلقىسسە، مەجنۇن پەرھاد سۇ ئېچىشقا مېتىن ئۇرۇپ، تېزلىك بىلەن ئېرىقنىڭ توغىنىنى ئاچتى. ئۇ سۇنىڭ ئالدىدا يۇرۇپ، ئېرىقنى ئوڭشىدى. سۇ توسۇلۇپ قالغان يەردىكى تاشلارنى ئېلىپ تاشلىدى. ئېرىق تۈگمەننىڭ نوردىغا ئوخشايتتى. سۇ خۇددى تۈگمەن نوردىن چۈشكەندەك تېز ئېقىشقا باشلىدى. بۇنى كۆرگەن ئەتراپتىكى خالايىق ئىچىگە غەۋغا چۈشۈپ، شاۋقۇن-سۇرەن كۆتۈرۈلدى. ئېرىقنىڭ ئىككى قىرغىقىدىكى خۇشاللىققا چۆمگەن كىشىلەر ناخشىلارنى كۈيلەپ، سازەندىلەر ئېرىقتىكى سۇنىڭ شاۋقۇنىغا جور بولۇپ مۇزىكا ياڭراتتى.

مېھمانباشۇ بىلەن شىرىن سۇدىن ئىلگىرى قەسىر ئالدىغا يەتمەكچى بولۇپ، ئات سۈرۈشتى، لېكىن سۇ شۇنداق تېز ئاقتىكى، ئۇنىڭ سۈرئىتىگە چاپقۇر ئاتلار-مۇ يېتىشەلمىدى. كىشىلەر سۇغا ئەگىشىپ بىرىنىڭ ئۈستىگە بىرى يىقىلىشىپ، توپ-توپى بىلەن يۈگۈرۈشەتتى.

پەرھاد خالايىقنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى. ئەمما كۆزى ئۇ ھۇر-پەرىزاد تەرەپتە ئىدى. ئۇ گۈزەل ئون يىغاچلىق يولغا ئات چاپتۇرغانىدى، پۈتۈن تاغ ۋە چۆلنىڭ ئىچى ئادەملەرگە تولۇپ كېتىپتۇ. ئۇ يەنە يەتتە-سەككىز يىغاچلىق يولغا چاقىرانلىق بىلەن ئات سالدى. شامالدەك ئۇچۇۋاتقان ئاتقا ئۆزىنىڭ تۈيۇقلىرى تۈيۇلدى. ئات تېز چاپقانسېرى ئۇ پەرى سۈپەتلىك گۈزەل يىقىلىپ كېتىشتىن ئەندىشە قىلىشقا باشلىدى ۋە كۆپ كۈچىنىپ چاپقۇر ئاتنى توختىتىشقا ئۇرۇندى. ئۆزىمۇ ئارام ئالماقچى بولدى. ئەمما، ئۇ چاپقۇر ئات توختىماي ھەدەپ چېپىشقا پۈتلىرىنى ئالماشتۇراتتى. ئۇ گۈزەل يىقىلىش خەۋپىدە تۇرغىنىدا، ئاشىق پەرھاد گۈزەل يارىنىڭ يەلتاپان ئاتتىن يىقىلىپ كېتىدىغانلىقىنى سەزدى. ئۇ مەجنۇنلارچە ئىگىلىپ تەزىم بەجا كەلتۈردى-دە، قۇياش ئاستا

دىكى كۆكتەك ئېگىلىپ، يەلتاپان ئاتنى دەلنى تارتقۇچى گۈزەل بىلەن قوشۇپ گەجگىسىگە ئالدى ۋە بىر قولى بىلەن ئاتنىڭ ئالدىنقى پۇتىنى، يەنە بىر قولى بىلەن كەينى پۇتىنى مەھكەم تۇتتى. ئۇ يەلتاپاندىنمۇ تېزلىك بىلەن نەچچە مىل يول باستى. يولنىڭ چاڭ-توزانلىرى ئەلىنىڭ كۆزىگە سۇرمە بولدى.

مېھمىنبانۇ بۇ ئىشلارنى كۆرۈپ تۇراتتى، لېكىن بۇنىڭغا ئىلاج يوق ئىدى. ئاشىق پەرھاد ئىككى-ئۈچ ياغاچلىق يولنى باستى. ئاخىرى قەسىر بىلەن كۆل كۆرۈندى. ئۇ ئات ۋە ئۇنىڭ ئۈستىدىكى گۈزەلنى قەسىرنىڭ ئايۋىنىغا ساق-سالامەت ئېلىپ كېلىپ، يەرگە قويدى. شۇنداق قىلىپ پەرھاد ئۇ سەرۋى بويلۇق گۈزەلنى سۇ بىلەن تەڭ قەسىرگە يەتكۈزدى ۋە قەددىنى تۆزۈپ، گۈزەلنىڭ بېشىدىن ئايلاندى. ئۇنىڭغا تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ، زار-زار يىغلىغىنىچە قەسىردىن قايتىپ تاغقا چىقىپ كەتتى. ئۇ تاغ ئۈستىگە باھار بۇلۇتىدەك ياش تۆكۈپ، پىغان چەكتى.

پەرھاد تاغ ئۈستىگە بۇلۇتتەك چىقىپ كېتىۋاتقىنىدا، ئېرىقتىن سۇ سەلدەك ئېقىپ كەلدى. بۇ سۇ بىلەن كۆل ۋە ئېرىقلار لىپىلىپ تولۇپ، قەسىر ئەتراپىنى ئايلانغاندىن كېيىن دەشت تەرەپكە قاراپ ئېقىشقا باشلىدى. بۇ ئېرىقنىڭ «بەھرۇل-ھايات» (ھاياتلىق ئېرىقى) دەپ ئاتىدى. كۆككە ئوخشاش كۆلگە بولسا، «بەھرۇن-نەجات» (نىجاتلىق دېڭىزى) دەپ ئات قويدى.

ئەي ساقى، سەن ماڭا دېڭىزدەك كەلگە كۈپتا شاراب كەلتۈر. قەدەھ كېمىسىنى ئۇ دېڭىزغا سال. جېنىمنىڭ ھاياتلىقى ئۈنى پاك-پاكىز ئىچىشتە، ئۆمرۈمنىڭ نىجاتلىقى ئاشۇ شاراب دېڭىزىنى تۇگىتىشتەدۇر. نەزمە:

كېتۈر ساقى، تەغارى بەھرى تىمسال،
قەدەھ كەشتىسىن ئول مەي بەھرىغە سال.
ئاردىغ ئىچمەك ئېرۇر جانىم ھەياتى،
تۇگەتمەك بەھرى مەي ئۆمرۈم نەجاتى.

* *

سەرلار مەنىلىرىدىن رىۋايەت قىلغۇچىلار ۋە يوشۇرۇن بەلگىلەردىن بىشارەت بەرگۈچىلەردىن بىرى، ئاشۇ ئىشق-مۇھەببەت ۋە مېھىر-شەپقەت سەھىپىلىرىنىڭ مۇئەللىپى مەنزۇى دۇنيانىڭ ھۆكۈمرانى ئەمىر ئەلىشىر بۇ ئاجايىپ يېقىملىق ۋە تەسىرلىك قىسسىدىن تۆۋەندىكىچە رىۋايەت قىلىدۇ:

ۋاقتىكى، سۇ تاش كۆلدە دولقۇنلىنىشقا باشلىدى. بۇ يەر خالايىققا خېلى ۋاقىتلارغىچە سەيلە-تاماشا ئورنى بولۇپ قالدى.

مېھمىنبانۇ بىلەن شىرىن بۇ مۇشكۈل ئىشلارنىڭ تۈگىمەنلىكىدىن خۇشال بولدى. ۋە چىرايلىق قۇرۇلغان بۇ قەسىرنى باشتىن-ئاياغقىچە يىپەك گىلەملەر بىلەن زىننەتلەپ، ئىمكانىيەتتىن ئارتۇق ئەيش-ئىشرەت تۇزۇپ، ئۇزۇنراق كۆڭۈل ئېچىشنى بۇيرۇدى. بىراق ئۇ گۈلىيۈزلۈكنىڭ يۈزى تارتقان دەردلىك ئاھىنىڭ تەسىرى بىلەن كىشىنىڭ كۆزىگە ئايدەك سېرىق كۆرۈنەتتى. ئۇنۇاي يۈزلۈك دىلسىز پەرھادنىڭ قايغۇسى بىلەن يۇرىكى ناھايىتى كۆپ سىقىلغاندى. مېھمىنبانۇ ئۇ گۈزەلنىڭ خىيالىنى بىلىپ، مۇشكۈللۈكتە

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

قالدى. بۇ ئىشقا چاردىمۇ تاپالمىدى. چۈنكى بۇ خرۇستال ئەينەك بىلەن گرانىت تاش يانداشقىنىدەك نازۇك بىر ئىش ئىدى. مېھمىنبانۇ پەرھادنىڭ مەجنۇنلۇقىنى، ئۇ گۈزەللىنىڭمۇ قولدىن چىقىپ كېتىۋاتقانلىقىنى سەزدى. ئۇ ئاي يۈزلۈككە قاراپ:

— ئەي جېنىمنىڭ رىشتىسى، بۇ مۇڭلۇق جېنىمنى جامالىڭ بىلەن شادلاندۇرۇپ كېلىۋاتىمەن. بۇ شەيدا يىگىت كۆپ جاپالارنى چەكتى. ئۇنىڭ ھەققىگە يۈزمىڭ خەزىنە ئازلىق قىلىدۇ. ئەمما ئۇنىڭ ھېچنەرسىگە ئېھتىياجى يوق، شۇڭا خەزىنىلەرگە پەرۋا قىلمايدۇ. مۇۋاپىقى شۇكى، ئۇ بىزنىڭ مۇرۇۋىتىمىزغا سازاۋەر بولۇشى لازىم. ياخشى سۆزلەر بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرەيلى. كىشى ئەۋەتىپ ئۇنى مېھمان بولۇشقا تەكلىپ قىلىپ، ئۇنىڭغا ئىككىمىز مېھماندارچىلىقىمىزنى نامايان قىلايلى، ئۇنى شاھانە كۈرسىگە ئولتۇرغۇزۇپ، ھۆرمەت-ئېھتىرام بىلەن كۆڭلىگە تەسەللى بېرەيلى. بۇ ئارقىلىق ئۇنى ئۆزىمىزگە رام قىلىپ، كۆڭلىنى خۇشال قىلىشىمىز لازىم. بۇ ئىشلارغا ئۇ ئانچە ئېتىبار قىلماي قالغاندىمۇ، بىز قىلىشقا تېگىشلىك مەجبۇرىيىتىمىزنى ئادا قىلغان بولىمىز. گەرچە بۇ ئىشلاردىن ئۇنىڭ كۆڭلى رازى بولمىسىمۇ، ئەلنىڭ ئېتىرازى ۋە تاپا-مالامەتلىرى بىزدىن سالامەت بولغۇسىدۇر، — دېدى.

بۇ سۆزلەردىن ئۇ لەيلى رۇخسارنىڭ يۈزى گۈلدەك ئېچىلدى. مېھمىنبانۇ گۈزەللىكنىڭ رايى بويىچە، دەرھال پىلانلانغان بارلىق ئىشلارنى بېجىرىشكە پەرمان چۈشۈردى. بېجىرگۈچىلەر مېھمىنبانۇنىڭ رەسىم-قائىدىلىرىنى بىلگەنلىكى ئۈچۈن شۇ سائەتتىلا بەزمىنىڭ لازىمەتلىكلىرىنى تەييارلاپ تۈگەتتى. بۇ ئىشلار پۈتكەندىن كېيىن، مېھمىنبانۇ ئۇ لەيلى رۇخسارغا:

— كۆندۈزى پەرھاد ياسىغان يورۇق ئايۋانلىنىڭ كۆل ئۈدۈل كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان تەرىپىدە شاراب ئىچىشنى باشلايمىز. بۈنىڭدىن مەقسىتىمىز سۈنى كۆرۈپ ئولتۇرۇشتىن ئىبارەت. قاراڭغۇ تۈن جاھانغا مۇشك چېچىپ، ئاندىن پەلەك ئاق چىرىغىنى يانداۋرغاندا قەسىر ئىچىدە ئارام ئېلىپ قەدەھ كۆتۈرەيلى، — دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئىككى ئەقىللىق، دانىشمەنلىرى ئەترابىنى ئىزدەپ، پەرھادنى بۇ سورۇنغا ئېلىپ كېلىشكە ئەۋەتتى. ئۇلار ھېجرانلىقتا قالغان ناتىۋاننى ئىزدەپ تاپتى. ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن بالا ۋە تارتقان دەرد-ئازابى ھېسابسىز ئىدى. ئۇ دەرد-مۇشەققەتتە تاقەتسىزلەنگەن بولۇپ، غەم-ئەندىشە ئوتى ئۇنىڭدىن يالقۇنلاپ تۇراتتى پەرھادنى تاپقاندىن كېيىن، ئۇنى كۆرگۈچىلەرگە مالاللىق يۈزلەندى. ئۇلار پەرھادقا دەرھال تەسەللى بېرىشكە باشلىدى. ھېجرانلىقتا قالغان ناتىۋان ئۇلارنىڭ ئىنغىغا باش قويۇپ، سەلدەك ياش تۆكتى ۋە:

— ئەي جېنىمنىڭ ئۇمىدلىرى، ئەبەدىي ئۆمۈرلۈكلىرىم، ئىزلىرىڭىزلارنىڭ چاڭ-توزانلىرى — مېنىڭ تاجۇ تەختىمنىڭ پەخرىدۇر. ئېيتقىنىڭلارنى قىلماسلىققا ھەددىم يوق، — دېدى.

ئۇلار بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ خۇشال بولدى. پەرھادقا شاھلارغا مۇۋاپىق ئىززەت-ھۆرمەت كۆرسەتتى. ئۆزلىرى بولسا، لەشكەرلەر سۈپىتىدە يۇرۇپ، پەرھادنى

شاهانه بەزمىگە باشلاپ كەلدى.

مېھمىنبانۇ پەرھادنى چەكسىز ھۆرمەت بىلەن كۆرسى ئۇستىدە ئارام ئېلىشقا تەكلىپ قىلدى. مېھمىنبانۇ نېمىنى بۇيرۇسا، ئۇنىڭ ھەممىسىنى ئورۇندىدى. شاپۇرمۇ مېھمىنبانۇنىڭ ئىشارىتى بىلەن كۆرسى ئۇستىدىن ئورۇن ئالدى. پەرھاد كۆرسى ئۇستىگە چىقىپ ئورۇنلاشقىنىدىن كېيىن، مېھمىنبانۇ پەرھادقا قاراپ سۆز باشلىدى. ئۇ نۇقانسىز ئۆزىدىلەرنى ئېيتتى ۋە يېقىملىق سۆزلەرنى ئادا قىلدى.

پەرھادمۇ ئۇنىڭ بارلىق سۆزلىرىنى چۈشىنىپ، خىجالەتلىك بىلەن جاۋاب بەردى. ئادەمگەرچىلىك سۆزلىرى ئاياغلاشقاندىن كېيىن، دەرھال تۇرلۇك نېمەتلەرگە تولغان سان-ساناقسىز داستىخانلار سېلىندى. نېمەتلەرنى يەپ، ئىشتىها تۇتۇلغاندىن كېيىن، ساقىلار بەزمىگە مەي شىشىلىرىنى كەلتۇرۇشكە باشلىدى. پادىشاھلارغا خاس شۇنداق بەزمە تۈزۈلدىكى، بۇنداق بەزمىنى تەتۇر ئايلانغۇچى پەلەك كۆرۈپ باقمىغاندى. شىشىلەردىكى مەيدىن جانلار قۇۋۋەتلەندى. ھەر بىر قەدەھ گويا بىر پارچە ياقۇت ئىدى. گۈل رەڭلىك مەيلەر سۈزۈكلۈكىدىن چاقناپ تۇرغان قىزىل ياقۇتتەك كۆرۈنەتتى. ياقۇت ئىدىشلار بىر قەلئە، ئىچىدىكى مەي تىلسىم قىلىنغان خەزىنە ئىدى. بۇ تىلسىمنى تاپقان كىشى ناۋادا ئۇنى ئاچسا، ئۇنىڭ خاسىيىتىدىن تەلۋە بولۇپ يېقىلاتتى.

ۋاقتىكى، مېھمىنبانۇ بۇ ياقۇت رەڭلىك مەينى ئىچتى ۋە پەرھاد بىلەن شاپۇرغا تۇتتى. ئۇلارمۇ ئىچىشكە باشلىدى. زىياپەت ئورنى — جەننەت بېغىدىن نىشانە، شاراب — ھاياتلىق سۈيىدىن نەمۇنە ئىدى.

پەرھاد خۇش مۇئامىلىلىك بىلەن تەبەسسۇم قىلسا، ساقىلارمۇ ئۇنىڭغا شېرىن سۆزلەر بىلەن يېقىملىق مۇئامىلە قىلاتتى. سازەندىلەر خۇش ئاۋازى بىلەن كۆيلىگىنىدە، جانلار ئويناپ ئۆز پەرىدىسىدىن چىقىپ كېتەتتى.

بۇ بەزمىدە ئون گۈزەل قىز بار ئىدى. ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدى گۈلگە، قەددى-قامىتى سەرۋىگە ئوخشايتتى. ئۇلار شېرىنىڭ مەخسۇس قىزلىرى ئىدى. مېھمىنبانۇمۇ ئۇلارنى ياخشى كۆرەتتى. ھەر بىرى بىر پەزىلەتكە ئىگە بولۇپ، ئۆز ئىلمىدە ماھىر ئىدى. نەزمە:

بىرى ئەشئار بەھرى ئىچرە غەۋۋاس،
بىرى ئەدۋار دەۋرى ئىچرە رەققاس.
بىرى مەنتىق رۇسۇمىدە رەقەمكەش،
بىرى ھەيئەت رۇقۇمىغە قەلەمكەش.
بىرىنىڭ شۇھسى ئىلمى ھەقايىق،
بالاغەتدە بىرى ئايتىپ دەقايىق.
بىرى تەئرىختە سۆز ئەيلەپ فەسانە،
بىرى ھېكمەت فەنى ئىچرە يېگانە.
ھېساب ئىچرە بىرىنىڭ زىھنى بارىپ،
مۇئەممادە بىرىسى ئات چىقارىپ.
بۇ فەنلەردە بۇلار بىر-بىردىن ئەھسەن،
يۈز ئول فەنلىق ئارا ھەرقايسى يەكفەن
دىلارامۇ دىلارايۇ دىلاسا،
گۈلەندامۇ سۇمەنبۇيۇ سۇمەنسا.
پەرىچېھرە پەرىزادۇ پەرىۋەش،
پەرى پەيكەر زىھى ئون ئىسمى دىلكەش.

ۋاقتىكى، لىپمۇلىپ تولغان دەۋر قەدەھى ئايلىنىشقا باشلىدى. بەزمە ئەھلىنىڭ ھېكمىسى گويا ئاشۇ بەزمىنىڭ ئۆزىدەك قىزىدى. مېھمىنبانۇ ئۆزىنىڭ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

كامالىتىنى كۆرسىتىپ، ئۇلاردىن نازۇك سوئاللارنى سورايتتى. ئۇ بىرەر ئىشارەت قىلسا، بۇلار يېقىملىق سۆزلەر بىلەن جاۋاب بېرەتتى. پەنلەر بازىرى ئىچىدە غەۋغا كۆتۈرۈلدى. ئۇلارنىڭ بۇ غەۋغاسى ئاتارود① قا يېتتى. ھەر بىر گۈزەل ئۆزى بىلگەن پېنىدىن ئاجايىپ ئىشلارنى كۆرسىتىشكە باشلىدى.

ۋاقتىكى، پەرھاد ئۇلارغا دىققەت قىلىپ، ئۇنۇتقان سۆزلىرىنى ئېسىگە ئالدى. ئۇ شارابنىڭ كۆچىدىن غەيرەتلىنىپ، ئارقا-ئارقىدىن قەدەھ كۆتۈرەتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ پاك تەبىئىتى ۋە ئۆتكۈر زېھنى بىلەن ئۆز زامانىسىنىڭ كامالەت ئىگىسى ئىدى. پەرھاد روشەن تەبىئىتى بىلەن ئەتراپقا نەزەر تاشلاپ، ھەر بىر قىزغا ئىگىلىگەن پېنى بويىچە سوئال قويياتتى. ئەمما گۈزەللەر جاۋابقا ئاجىز كېلەتتى. ئۇلار بۇنداق قىيىن مەسىلىنى ئاڭلاپ باقمىغانىدى. شۇڭا بۇ تېپىشماقنى يېشىش ئۈچۈن بىر ھەرپمۇ تاپالمايتتى. پەرھاد بىرنەچچە جۈملە پاساھەتلىك سۆز بىلەن ئۆزى قويغان مەسىلىنى يېشىپ بېرەتتى. ئۇنىڭ ئىدراكى نۇقسانسىز ئىدى. ھەر بىر سۆزى بىر ئېسىل گۆھەر ئىدى. ئۇ بىلىم ئىگىسى ھەر قاچان سۆزگە تىل ئاچسا بەزمىدىكىلەر ئەقىل-ھوشىدىن ئايرىلاتتى. مېھمىنبانۇ ئۇنىڭ سۆزىدىن ھەيرەتتە قېلىپ، كەمتەرلىك بىلەن ئۆزىنى چەتكە تارتاتتى. پەرھادنىڭ سۆزلىرىدىن تەڭرى سىرلىرى ئايان، جاھالەتىن شاھلىق نۇرى نامايان بولاتتى. ئۇنىڭ يۈزى نۇرلۇق ئايدەك قىزارغانىدى. ئەمدىلا خەت تارتىشقا باشلىغان ساقال-بۇرۇتى ئاينىڭ قوتانلىغىغا ئوخشايتتى.

مېھمىنبانۇ دانىشمەنلەرنىڭ شاھى ئىدى، شۇڭا ئۇ: «تاش كەسكۈچى بۇ يىگىت گۆھەر قاداللىغان تاجىدىن بېشىنى قاچۇرغان. ئۇلۇغلۇقىدىن ئۆزىنى كەمتەر تۇتۇپ، بۇ بەزمىدە ئاز سۆزلەۋاتىدۇ. كىشىلەر گۆھەرنى شەبنەم دەپ ئاتەۋالسىمۇ، ئاخىر ئۇنىڭ گۆھەر ئىكەنلىكى ناھايىتى تېز ئاشكارلىنىدۇ» دەپ جەزملەشتۈردى ۋە تەختتىن چۈشۈپ پەرھادنى ئەدەب بىلەن تەختكە تەكلىپ قىلدى. پەرھادمۇ كەمتەرلىك بىلەن:

— جېنىم بىلەن مىننەتدارمەن، ئەگەر بالا تىغىنى كەرپىك بىلەن يېرىش، تىرناق بىلەن يەردىن قومۇرۇشقا بۇيرۇساڭمۇ ئۇنىڭدىن ھەرگىز باش تارتمايمەن. بۇ ئىشلار ماڭا تەختكە چىقىشتىن يۇز ھەسسە ئاساندۇر. گادايدىن سەلتەنەت تەختى كۆپ يىراق تۇرىدۇ. ئۇنىڭغا تۆپراق ئۇستىدە يېتىش ياخشىراقتۇر، — دېدى.

مېھمىنبانۇ پەرھادتىكى ھېسابسىز ئەدەب-ھايانى كۆردى ۋە ئۇنىڭ تارزۇسىنى ئورۇندىماقچى بولدى:

— ئەگەر سەن تەختتە ئولتۇرۇشنى خالىمىساڭ، مەنمۇ يەردە ئولتۇرۇشۇم لازىم، — دېدى-دە، زىننەتلىك تەختنى ئۇ يەردىن ئالدۇرۇۋەتتى. يەرگە پارقىراپ تۇرغان پالاس ۋە شاھانە بىساتلارنى سالدۇردى. بىسات ئۈستىگە پەرھادنى ئولتۇرغۇزۇپ، ئاندىن كېيىن ئۆزى ئولتۇردى.

ئىككىنچى قېتىم مەي قەدەھلىرى ئايلىنىشقا باشلىدى. يالغۇز پەرھاد يەنە سۆز گۆھەرلىرىنى چاچتى. سۆزى بىلەنلا ئەمەس. بەلكى ئىككى كۆزى ئۇنىڭدىن ئار-

① ئاتارود — مىركۇرى سەييارىسى.

تۇق گۆھەرلەر چاچتى. ئۇ ئاينىڭ ھىجـ
ىرىدىن جېنىغا تاقەتسىزلىك بىلەن پىراق
ئوتى چۈشۈپ، قايغۇسىدىن پەلەك ئايۋىـ
نى ئېگىلىپ كەتتى.

بۇ چاغدا ئۇ پەرى سۈپەتلىك گۈـ
زەل پەردە ئارقىسىدىن بەزمىنىڭ پۈتۈن
ئەھۋالىنى كۆرۈپ تۇراتتى. كۆزىدىن تىنـ
ماي ياش تۆكەتتى. بەزىدە ھوشىدىن كېـ
تىپ، بەزىدە ھوشىغا كېلەتتى. ئۇ پەرىگە
ئوخشاش كىشىلەر نەزەرىدىن ئۆزىنى يو-
شۇرغان بولۇپ، باشقىلارنى كۆرۈپ تۇراتـ
تى، لېكىن باشقىلار ئۇنى كۆرمەيتتى.

بىراق مېھىنبانۇ شىرىننى باشقىلار-
نىڭ كۆزىدىن قوغدايتتى. پەرھادنىڭ ئالماسـ
ىنىمۇ يۇمشاتقۇچى كۆزىنىڭ ئۇنىڭغا چۈـ
شۈپ قالماسلىقىنى ئويلايتتى. لېكىن شىـ
رىننىڭ كۆز يېشى بېشىدىن ئاشقان، پەر-
ھادنىڭ ئوتلۇق ئاھىدىن ئالەمگە ئوت تۇـ
تاشقانىدى. مېھىنبانۇ: «بۇ مۇڭلۇق يىگىتـ
تەك ساپ گۆھەرنىڭ ئالەمدىن تېپىلىشى
مۇمكىن ئەمەس. ماڭا ئۇنىڭ بارلىق ئەھـ
ۋالى روشەن بولدى. ئۇنىڭ ئادىتى، پاكـ
لىق ۋە راستچىللىق ئىكەن. شىرىنگە بىر
نۆۋەت قاراشقا تاقەت-مادارى يەتمەيدۇ.
ئەگەر قارىسا جېنى چىقىپ خاراب بو-
لۇشقا يېقىنلىشىدۇ. بۇ ئىنسان سۈرىتىدە
كەلگەن پەرىشتە ئىكەنلىكى ھەر بىر پە-
زىلىتىدىن ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭـ
دا يامان نىيەتنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئە-
مەس. كۆزى ۋە قەلبىدە پاكلىقتىن باشقا
نەرسە يوق. ئۇنىڭ ئەسىر بولغان جېنى
ئىشتىياق ئوتىدا كاۋاپ بولۇۋاتىدۇ. ئۇنىڭ
قولىنى تۇتقىنىم ياخشى. ئەگەر ئۇنداق
قىلمىسام، ئۇ ھالاكەتلىك قايغۇ بىلەن
جېنىدىن ئايرىلسا، قان قەرزى بوينۇمغا
چۈشۈپ قالىدۇ» دېگەن خىياللارنى كۆڭـ
لىدىن كۆچۈردى-دە، خادىملىرىغا:

— ئۇ ياخشىلارنىڭ شاھى ۋە گۈزەلـ
لىكنىڭ چوققىسىغا ئېيتىڭلار، مېھماندارچىـ
لىق قائىدىسى بويىچە بىردەم بۇ يەرگە
چىقىپ، ئايدەك يۈزى بىلەن مېھماننىڭ
كۆزىنى يورۇتسۇن، يېقىملىق سۆزى بىلەن
ئۇنىڭ جېنىنى، يۈزى بىلەن ئۇنىڭ كۆـ
زىنى مېھمان قىلسۇن، — دەپ بۇيرۇدى.

شىرىن پەردىنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ
بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىدى ۋە جېنى ئارام تېـ
پىپ، دەرھال بەزمىگە قەدەم قويدى، ئۇـ
نىڭ چىرايلىق قەدەم تاشلىشىدىن ئالەم
قوزغىلىپ كەتتى. چۈنكى ئۇنىڭ يۈزىدە
مۇھەببەت ئوتىدىن ئەسەرلەر، كۆزىدە
ياش سېلىدىن خەۋەرلەر بار ئىدى. ھىجـ
ران سەۋەبىدىن ئاققان كۆز يېشى بىلەن
كىرپىك ئوقلىرىنى سۇغىرىپ، پەرھادنىڭ
مېتىنىدەك ئۆتكۈرلەشتۈرۈۋېتەتتى. پەر-
ھاد تاشلارنى پارچىلىغان بولسا، ھازىر
شىرىن كۆز يېشى بىلەن قېنىنى تۆكمەكـ
تە ئىدى. ئاغزىدىن چىقىۋاتقان ئاھىنىڭ
شامىلى پەسەيمەيتتى. بۇ شامال بىلەن زۇننار
چاچلىرىنىڭ تۇگۈنلىرىنى ئاچاتتى. چاچلىرىـ
نىڭ ھەر بىر تالاسى يۈزلەپ ئىمانلىقـ
لارنى كۈپرىلىق چۈلۈۋۈرىغا باغلاپ قو-
ياتتى. يۈزىنىڭ ئوتىغا كۆز يېشـ
دىن سۇ چېچىپ، خەلقنىڭ كۆيمىكىگە
تېخىمۇ كۆپرەك ئىسرىق سالاتتى. قاشلىـ
رىدىكى تۇگۈنلەردىن ئۇنىڭ غەم قايغۇـ
سى بىلىنىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ جاھاننى
زىننەتلىگۈچى جامالى زامانغا مىننەت قويـ
سا، بۇ ئىشتىن زامانمۇ جانلارغا مىننەت
قوياتتى. قۇياشتەك چىرايى بىلەن جاھانـ
نى يورۇتۇپ، قاشلىرى بىلەن پەلەك

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

تاقىنىڭ ئايۇننىنى روشەنلەشتۇرگەندى. ئۇنىڭ قىزىل ياقۇتتەك لېۋى جانغا ئوت ياقسا، پەرىدىلەنگەن چېھرىسى جاھانغا ئوت ياقاتتى. ئۇ، تۆت ئاسمان پەرىدىسى كەينىدىن قۇياش يۈز كۆرسەتكىنىدەك، پەرىدىلەر كەينىدىن چىراي كۆرسەتتى. شۇنىڭ بىلەن گويا قۇياش نۇرىدىن زەررىلەر كۆتۈرۈلگەندەك، پۈتۈن بەزمە ئەھلى دەرھال ئورنىدىن قوزغىلىشىپ، تىك تۇرۇشتى. بۇ پەيتتە پەرھادنىڭ جېنىغا شۇنداق بىر ئوت تۇتاشتىكى، بۇ ئوت ئۇنىڭ پاك جىسمىنى كۆيدۈرۈپ كۈلگە ئايلاندۇردى. ئۇ ئايغا نەزىرى چۈشۈشى بىلەن بىر ئاھ تارتتى ۋە بۇ ئاھنىڭ تۈتۈنىدىن يەتتە ئاسمان قارىيىپ كەتتى. ئۇ ھوشىنى يوقىتىپ، يىقىلىشقا ئاز قالغاندى، لېكىن مەينىڭ كۈچى ئۇنىڭغا مەدەتكار بولۇپ، يىقىلىشتىن ئامان قالدى.

مېھىنبانۇ شىرىننى ئۆز يېنىغا تەكلىپ قىلدى. شىرىن كېلىپ مېھىنبانۇ بىلەن يانمۇيان ئولتۇردى. ئۇ گويا كى قۇياش ئايىنىڭ يېنىدا مەنزىل تۈتقاندەك ئورۇن تۇتتى. پەرھاد ئۆز ئورنىغا كېلىپ ئارام ئالدى. ساقىلار ئارقىمۇ ئارقا قەدەھ تۈتۈشقا كىرىشتى. پەرى مەيگە لىپمۇلىپ تولغان قەدەھتىن ئىچىپ، ئۆزىنىڭ مەجنۇنىغا ئوخشاش سەرخۇش مەست بولۇپ قالدى. مەينىڭ تەسىرى بىلەن يۈزىدىن رومالنى كۆتۈردى ۋە ئادەمگەرچىلىكىنى نامايان قىلدى. ئۇ پەرھادقا قاراپ تىلدىن:

— ئەي، ئالەم خەلقىنىڭ نادىرى ۋە يېگانىسى. سېنىڭ زاتىڭ ئۇلۇغ ئىشلارغا قادىردۇر. سېنىڭ ھۈنىرىڭ، كامالىتىڭ ۋە پەزىلىتىڭ ئالدىدا پۈتۈن جاھان خەلقى ئاجىزدۇر. كىمكى سېنى تەرىپلىمەكچى بولسا، ئېنىقكى، ئۇنىڭ ئېيتقانلىرى قۇياشنى روشەن، پەلەكنى ئېگىز دېگەنلىك بىلەن باراۋەر بولىدۇ. ۋۇجۇدۇڭنى، جېنىڭنى بۇ دەۋران بارلىق بالالاردىن ئاسرىسۇن. يولۇڭغا قانچە خەزىنىلەرنى چېچىپمۇ ئۆزرىمىزنى ئادا قىلالمايمىز، — دېگەندەك ئوخشاش ئەڭ چىرايلىق مەرۋايىتلارنى تۆكتى. ھەسرەتلىك پەرھاد ئۇنىڭدىن ھايا قىلىپ، تام سۆرەتلىرىدەك قېتىپ قالدى. ئۇ گۈزەل سۆز گۆھەرلىرىنى تۆكتى ۋە بېشىنى كۆتۈرۈپ، پەرھادقا قەدەھ تۇتۇش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇردى. ئون ئىشتار ماھىر بولغان ھېلىقى ئون قىزنىڭ ھەر بىرى جاۋاھىرلارغا تولغان بىردىن تاۋاقنى تۇتۇپ تۇراتتى. شىرىن نەگە قەدەم قويسا، ئۇلار شۇ ياققا لەلى ـ ياقۇت، ئۇنچە ـ مەرۋايىتلارنى چاچاتتى. پەرھادمۇ جاۋاھىر چاچقاندىن يۈز ھەسسە ئارتۇق كۆز مەرۋايىتلىرىنى چاچاتتى.

ئۇ پەرى شۇ شەكىلدە ئاستا قەدەم تاشلىغىنىچە پەرھادنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى ۋە ياقۇت لېۋىگە قىزىل ياقۇتتەك مەينى تەگكۈزۈپ تۇرۇپ، پەرھادقا:

— بۇ قەدەھنى سېنىڭ ئىشقىڭنىڭ ھۈرمىتى ئۈچۈن ئىچىمەن، — دېدى. نەپەس يېپەككە ئورالغان شەمشاد قامەتلىك شىرىن، مەينى سۆمۈرگەندە، پەرھاد ھوشىنى يوقىتاتتى. ئۇ مەيگە لىپمۇلىپ تولغان قەدەھنى قولىغا ئېلىپ پەرھادقا تۇتتى ۋە ئۇنىڭغا دېدى:

— سەن ھۇ مېنىڭ ئىشقىمنىڭ ھۈر-

مەتى ئۇچۇن ئىچكىن.

شىرىن تۇتقان شارابتا ئىككى خىسلەت بار ئىدى. بىرى — كىشىگە ھاياتلىق بېغىشلىسا، ئىككىنچىسى — ئۆلۈمگە ئېلىپ باراتتى. ئۇ ئاشىق مەينەك پۈرىقىدىن ئالمىقاچان مەست بولغانىدى، لېكىن بۇ ساقىنىڭ مەستكە قولداش بولغانلىقى ئەجەبلىنەرلىك ئىش.

پەرھاد، شىرىن تۇتقان قەدەھنى دەرھال قولىغا ئېلىپ، قەدەھ نەقىشلىرىنىڭ نىشانىسىنى قالدۇرمىغۇدەك ئەلپازى بىلەن خۇددىنى يوقاتقان ھالدا سۈمۈرۈپ ئىچىۋەتتى. ئەگەر بۇ قەدەھ ئاسمان قەدەھىدەك يوغان بولغانىدىمۇ بىر تامچە قالدۇرماي سۈمۈرگەن بولار ئىدى. شۇنداق قىلىپ ئۇنىڭ ۋۇجۇد نەقىشلىرى كۆڭلىدىن يۇيۇلدى. كۆڭلىمۇ ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن قۇتۇلدى. ئۇ ئۆزىنى ئۆزلۈكىنىڭ قايغۇسىدىن، بەلكى بۇتۇن پانى ئالەمدىن قۇتۇلدۇردى. پەرھاد قەدەھنى زامانىنىڭ يېگانىسىغا تاپشۇردى ۋە ئۆزىنى تۇپراققا تاشلاپ، بېشىنى ئۇ گۈزەلنىڭ ئايىغىغا قويدى - دە، بۇ ئالەمدىن باشقا بىر ئالەمگە كەتتى.

پەردىزات پەرھادنىڭ بېشىنى كۆتۈرمەكچى بولۇپ قارىغانىدى، ئۇنىڭ جىسمى يېقىلىپ، ئۆزىنىڭمۇ ئۆزلۈكىدىن كەتكەنلىكىنى سەزدى. بۇ ئەھۋالنى كۆرگەن شىرىنمۇ پەرھادنىڭ يېنىغا يېقىلىپ، ھوشسىزلىق دۇنياسىغا كەتتى.

بەزمە ئەھلى پەرھاد بىلەن شىرىننىڭ بۇ ئەھۋالىنى كۆرۈپ، سىناپ بېقىش ئۈچۈن ھەر ئىككىيلەنىنىڭ ئاغزىغا دەرھال ئەينەك تۇتتى. بىراق، ئۇلارنىڭ نەپەسىدىن ھېچبىر ئەسەر تاپالمىدى.

پۈتۈن بەزمە ئەھلىدىن پەرياد - پىغان كۆتۈرۈلدى. نەزمە:

كېتۈر ساقى، ماڭا مەرئاتى جامى،
كى ئاندىن تاپقامەن جانان نىشانى.
چۇ جانان ئەكسى كۆرگۈزگەي بۇ كۆزگۈ،
ئۆزۈمدىن بارغامەن ئول نەۋئىكىم سۇ.

(داۋامى كېيىنكى سانىدا)

